

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

TÜRK CEZA HUKUKUNDA DAVA VE CEZA ZAMANAŞIMI

Oğuz YURTKULU

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. İlhami YURDAKUL

BİLECİK, 2014

Referans No: 10027653

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

TÜRK CEZA HUKUKUNDA DAVA VE CEZA ZAMANAŞIMI

Oğuz YURTKULU

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. İlhami YURDAKUL

BİLECİK, 2014

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

Sayfa: 1/1

...../...../201...

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 21.05.2014 tarih ve
..... 117/29 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 21.06.2014 tarihinde Tez
Savunma Sınavı yapılan Oğuz YURTKULU' nun
" TÜRK CEZA HUKUKUNDA DAVA VE CEZA ZAMANAŞIMI " konulu
tez çalışması Kamu Yönetimi Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZDANIŞMANI: Doç. Dr. İlhami YURDAKUL

ÜYE : Doç. Dr. Hüseyin SADOĞLU

ÜYE : Doç. Dr. Murat ERCAN

ÜYE :

ÜYE :

ONAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve
...../..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

Madde 43-(3) Yüksek lisans tez sınavı jürisi ve tez savunma sınav tarihi, ilgili ABD/ASD başkanlığının önerisi ve EYK kararı ile belirlenir. Önerinin uygun bulunmaması halinde tez jürisini ilgili EYK belirler. Jüri, biri öğrencinin tez danışmanı ve en az biri enstitünün başka bir ABD/ASD'den ya da başka bir yükseköğretim kurumundan olmak üzere üç veya beş asıl, birisi ilgili ABD/ASD'den, diğeri de enstitüye bağlı başka ABD/ASD'den veya başka bir yükseköğretim kurumundan olmak üzere iki yedek öğretim üyesinden, öğretim üyesi bulunmadığı takdirde doktora/sanatta yeterlik derecesine sahip öğretim elemanları ya da sanatçı öğretim elemanlarından oluşur. ABD/ASD başkanı, jüri üyelerini uzmanlık alanlarını göz önünde bulundurarak önerir. Jürinin üç kişiden oluşması durumunda ikinci tez danışmanı jüri üyesi olamaz.

ÖZET

“Türk Ceza Hukukunda Dava ve Ceza Zamanaşımı”

Oğuz YURTKULU

Zamanaşımı kavramı, dava veya cezanın düşürülmesi ile devletin ceza verme hak ve yetkisinden vazgeçmesini ifade etmektedir. Zamaşıımının hukuk sistemlerinde kabul edilmesinin nedeni, işlenmesinin üzerinden uzun bir zaman geçmesine rağmen aydınlatılmayan olaylar nedeniyle insanların suç isnadı altında yaşamasının haksızlık oluşturacağı tezine dayanmaktadır. Olayın meydana gelmesinin akabinde aydınlatılmayan olayların adeta karanlığa doğru gittiği ve delillere ulaşmanın daha da zorlaştığı bir gerçektir. Bu durumun ise daha fazla uzamasının kamu düzenini sarsacağı muhakkaktır. Zamaşıımı kurumunun kabul edilmesinin temelinde yatan fikir belirli bir süre geçmesinden sonra kişilerin cezalandırılmasında sosyal bir yarar bulunmadığı düşüncesidir.

Zamaşıımı iki çeşittir. Dava zamaşıımı, belli bir süre içerisinde açılmamış davanın açılmasına veya açılmış davanın görülmesine engel olmaktadır. Ceza zamaşıımı ise, açılmış olan davanın belli bir süre içerisinde sonuçlanmaması halinde kesin hükmün uygulanmasına engel olmaktadır. Tarih boyunca birçok hukuk sisteminde yer alan bu kurum zamana göre değişiklikler göstermiş ancak yapısını zaman boyunca muhafaza etmiştir. Zamaşıımı Türk Ceza Hukukuna 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu ile girmiştir. Uzun yıllar uygulanmaya devam eden 765 Sayılı TCK'da yer alan zamaşıımı düzenlemesi 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 Sayılı TCK ile bir takım değişikliklere uğramıştır. Her iki kanunda yer alan zamaşıımı düzenlemeleri birbirinden birçok yönden farklılıklar göstermektedir.

Çalışmamızın amacı, Türk Ceza Kanununda yer alan dava ve ceza zamaşıımı kavramlarını tüm yönleriyle irdelemek, zamaşıımı kurumunun esasları ve uygulaması hakkında bilgi vermektir.

Anahtar Kelimeler

Zamaşıımı, Ceza, Dava, Suç, Engel, Kesilme, Durma, Hukuk,

ABSTRACT

“Thomas Panel Litigation And Criminal Statute of Limitations The Concept”

Oğuz YURTKULU

The concept of the statute of limitations on the case or reduce the sentence refers to abandon the authority of the state and the punishment deserved. Reason for the adaption of the legal systems of the statute of limitations for a long time to pass through the processing of events in spite of people due to unclear legislation under the criminal charge is based on the thesis that constitute unfair. The occurrence of the event, then went into the darkness, and the evidence unclear events almost a fact that it is difficult to achieve even more. If this situation is no doubt that more and more genuine public order jarring. The main idea underlying the limitation facility is there is no social benefit of punishing people any more.

There are two kinds of limitation. The case turned on the statute of limitations in a certain period of time or filed with the trial of the case prevents the opening of. Criminal case filed within a certain period of the statute of limitations in to yield impede the implementation of final judgment. Limitation facility has entered into Turkish Criminal Law with Turkish Criminal Code of Law no: 765. Legal arrangement for limitation which takes part in Turkish Criminal Code of Law no: 765 through long ages, is amended with Turkish Criminal Code of Law no: 5237 which is gone into effect on 1st July 2005. Limitation arrangements which take part in both criminal codes differ from each other in many ways.

The aim of this study was the case in the Turkish Penal Code and to examine all aspects of the concepts of the criminal statute of limitations to provide information about the application of principles and the institution of the statute of limitations

Key Words

Limitation, Criminal, Case, Crime, Impede, Cutting, Statute, Law,

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ZAMANAŞIMI HAKKINDA GENEL AÇIKLAMALAR VE TEMEL BİLGİLER

1.1. GENEL OLARAK ZAMANAŞIMI.....	3
1.1.1. Zamanaşımı Kavramı.....	3
1.1.2. Zamanaşımının Tarihçesi.....	4
1.1.3. Zamanaşımının Leh ve Aleyhindeki Görüşler.....	5
1.1.3.1. Zamanaşımı Kurumunun Lehindeki Görüşler.....	6
1.1.3.1.1. Manevi Ceza Görüşü.....	6
1.1.3.1.2. Uslanma.....	6
1.1.3.1.3. Unutma.....	7
1.1.3.1.4. Delilerin Kaybolması.....	7
1.1.3.1.5. Psikolojik Değişme.....	8
1.1.3.1.6. Sosyal Yarar.....	8
1.1.3.1.7. Karma Görüş.....	9
1.1.3.2. Zamanaşımı Aleyhindeki Görüşler.....	9
1.1.3.3. TCK Düzenlemesi ve Görüşümüz.....	10
1.1.4. Zamanaşımının Hukuki Niteliği Hakkındaki Görüşler.....	11
1.1.4.1. Zamanaşımını Maddi Ceza Hukuku Kurumu Olarak Kabul Eden Görüş.....	12
1.1.4.2. Zamanaşımını Karma Bir Kurum Olarak Kabul Eden Görüş.....	13
1.1.4.3. TCK'da Zamanaşımı Düzenlemesi ve Görüşümüz.....	14

İKİNCİ BÖLÜM

DAVA ZAMANAŞIMI

2.1. DAVA ZAMANAŞIMININ TANIMI.....	16
2.2. DAVA ZAMANAŞIMINA UĞRAMAYAN SUÇLAR.....	17
2.2.1. TCK'nın İkinci Kitap Dördüncü Bölümünde Yer Alan Suçlar.....	17
2.2.2. Soykırım Suçu ve İnsanlık Aleyhine İşlenen Suçlar.....	17
2.2.3. Askeri Ceza Kanunu'na Göre Zamanaşımına Uğramayan Suçlar.....	18
2.2.4. Lehe Hükmün Belirlenmesi ve Uygulanması Amacıyla Yapılan Yargılama.....	18
2.3. DAVA ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN TESPİTİ.....	19

2.3.1. Dava Zamanaşımı Süresininin Saptanmasında Ölçüt	21
2.3.2. Dava Zamanaşımı Süresinin İşlemeye Başlaması	25
2.4. ZAMANAŞIMI KONUSUNDA	
GENEL-ÖZEL HÜKÜM ÇATIŞMASI SORUNU	29
2.5. DAVA ZAMANAŞIMI ENGELLERİ	30
2.5.1. Dava Zamanaşımının Durması.....	30
2.5.1.1. Dava Zamanaşımını Durduran Sebepler	31
2.5.1.1.1. Kamu Davasının Açılmasının İzin Ya Da Karar Alınmasına Bağlı Kılınması.....	32
2.5.1.1.2. Bekletici Mesele Bulunması	36
2.5.1.1.3. Sanık Hakkında Kaçaklık Kararı Verilmesi.....	39
2.5.1.2. Dava Zamanaşımının Durması İle İlgili Diğer Düzenlemeler	40
2.5.1.2.1. Bankacılık Kanunu Kapsamında Yapılan Bilirkişi İncelemesi.....	41
2.5.1.2.2. Asker Kişiler Hakkında Dava Zamanaşımının Durması.....	42
2.5.1.2.3. Uzlaşma Süresi ve Dava Zamanaşımının Durması.....	42
2.5.1.2.4. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi	44
2.5.1.2.5. Kamu Davasında Verilen Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması.....	44
2.5.1.2.6. Uzlaşma Teklifinde Bulunulması.....	45
2.5.1.3. Dava Zamanaşımının Durmasının Sonuçları	45
2.5.2. Dava Zamanaşımının Kesilmesi	47
2.5.2.1. Dava Zamanaşımını Kesen Sebepler	50
2.5.2.1.1. Şüpheli veya Sanığın Cumhuriyet Savcısı Tarafından İfadesinin Alınması veya Sorguya Çekilmesi	51
2.5.2.1.2. Şüpheli veya Sanıklardan Biri Hakkında Tutuklama Kararı Verilmesi.....	53
2.5.2.1.3. Cumhuriyet Savcısının Suçla İlgili İddianame Düzenlemesi	54
2.5.2.1.4. Sanıklar Hakkında Mahkumiyet Hükmü Verilmesi.....	54
2.5.2.2. Dava Zamanaşımını Kesen Nedenlerin Bazı Ortak Özellikleri.....	55
2.5.2.3. Dava Zamanaşımını Kesilmesinin Sonuçları	57
2.6. YENİDEN YARGILAMAYI GEREKTİREN SUÇLARDA	
ZAMANAŞIMININ BAŞTAN BAŞLAMASI	60
2.7. DAVA ZAMANAŞIMININ SONUÇLARI	63
2.8. DAVA ZAMANAŞIMI İLE HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRELERİN KARŞILAŞTIRILMASI	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZA ZAMANAŞIMI

3.1. CEZA ZAMANAŞIMININ TANIMI.....	69
-------------------------------------	----

3.2. CEZA ZAMANAŞIMINA UĞRAMAYAN SUÇLAR	71
3.2.1. TCK'nın İkinci Kitap Dördüncü Bölümünde Yer Alan Suçlar	72
3.2.2. Askeri Ceza Kanunu'na Göre Ceza Zamanaşımına Uğramayan Suçlar	72
3.3. CEZA ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN TESPİTİ.....	72
3.4. CEZA ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN İŞLEMeye BAŞLAMASI	77
3.4.1. Hükümün Kesinleştiği Tarih	78
3.4.2. İnfazın Kesildiği Tarih	79
3.5. CEZA ZAMANAŞIMININ ETKİSİ VE SONUÇLARI	80
3.6. CEZA ZAMANAŞIMI ENGELLERİ	80
3.6.1. Ceza Zamanaşımının Durması	80
3.6.1.1. Ceza Zamanaşımını Durduran Sebepler	82
3.6.1.1.1. Milletvekilliği Sıfatının Kazanılması	82
3.6.1.1.2. Hükümlünün Asker Olması	84
3.6.1.1.3. Diğer Bir Cezanın İnfaz Ediliyor Olması	84
3.6.1.1.4. Cezanın İnfazının Ertelenmesi veya Durdurulması.....	85
3.6.1.2. Ceza Zamanaşımının Durmasının Sonuçları.....	85
3.6.2. Ceza Zamanaşımının Kesilmesi	85
3.6.2.1. TCK Düzenlemesine Göre Ceza Zamanaşımını Kesen Sebepler	87
3.6.2.1.1. Mahkumiyet Hükümünün İnfazı İçin Hükümlüye Yapılan Tebligat	87
3.6.2.1.2. Mahkumiyet Hükümünün İnfazı İçin Hükümlünün Yakalanması.....	89
3.6.2.1.3. Hükümlünün Zamanaşımı Süresi İçinde İki Yıldan Fazla Hapis Cezasını Gerektiren Kasıtlı Bir Suç İşlemesi.....	90
3.6.2.2. Ceza Zamanaşımının Kesilmesinin Sonuçları	91
3.7. CEZA ZAMANAŞIMI SÜRESİNİN DOLMASININ SONUÇLARI	92
3.8. CEZA ZAMANAŞIMININ GÜVENLİK TEDBİRLERİNE ETKİSİ	94
SONUÇ.....	96
KAYNAKLAR	101
ÖZGEÇMİŞ.....	105

KISALTMALAR

AYM	Anayasa Mahkemesi
BK	Borçlar Kanunu
CD	Ceza Dairesi
CGTİHK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CMK Uygulama Kanunu	Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun
CMUK	Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
E	Esas No
HD	Hukuk Dairesi
K	Karar No
m	Madde
M.Ö.	Milattan Önce
No	Numara
s	Sayılı
T	Tarih
TCK	Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
YCGK	Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YHGK	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBGK	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu

GİRİŞ

Devletin sonsuza kadar suçlunun peşinde olması imkânı bulunmayacağından, bu durumun sürüncemede kalmayarak bir sonuca varması için davanın veya cezanın düşürülmesi gerektiği öngörülmektedir. Yargı organlarının yasada öngörülen belli süreler içerisinde dava açmaması ya da açılan davanın nihayete kavuşturulamaması durumunda, devlet cezalandırma yetkisini kaybetmekte, suç teşkil eden eylem için öngörülen ceza yaptırımından vazgeçmektedir. Aynı şekilde suçluluğu mahkeme kararı ile sabit olmasına rağmen yasada öngörülen sürelerin geçmesi durumunda, hükümlünün mahkûm olduğu cezanın infazı mümkün olmamaktadır.

Bu kapsamda çalışmamızın konusu, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan dava ve ceza zamanaşımı düzenlemelerinin irdelenmesidir. Çalışmamızın genelinde Yargıtay kararlarından fazlaca faydalanılarak uygulamada zamanaşımı kavramının ne şekilde gerçekleştiği ve uygulandığının daha iyi anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmakta; birinci bölümde, zamanaşımına ilişkin genel açıklamalar, zamanaşımı kavramı, tarihi gelişimi gibi konular anlatılarak, Türk Hukuk Tarihinde zamanaşımının yeri ve zamanaşımının lehinde ve aleyhindeki görüşler tartışılacaktır. Bu bölümde yapılacak inceleme konuları hem dava zamanaşımı hem de ceza zamanaşımı hükümleri açısından ortak hususları içermektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde dava zamanaşımı hakkındaki TCK düzenlemesi incelenecektir. Burada dava zamanaşımı sürelerinin tespiti konusunda doktrinde yer alan görüşler, sürelerin başlangıcına ilişkin değişik ihtimaller değerlendirilerek, dava zamanaşımı süresinin belirlenmesi, başlangıcı, başlangıcının şarta bağlandığı haller ve dolması konularının ardından, dava zamanaşımı engelleri olarak ifade edilen durma ve kesme nedenleriyle, TCK'nın 66. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan dava zamanaşımını yeniden başlatan nedenler incelenecektir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ceza zamanaşımı kavramı incelenecektir. Gerek doktrinde gerekse uygulamada dava zamanaşımına göre daha az problemlili olan ceza zamanaşımında kavram konusu tartışılmış, ardından ceza zamanaşımı süreleri

belirtilmiş, ceza zamanaşımına uğramayan suçlar ile ceza zamanaşımını durduran ve kesen sebeplere yer verilmiştir.

Sonuç bölümünde ise, zamanaşımı kurumuna ilişkin özet bilgilerin yanı sıra, tartışmalı konulara ilişkin olarak getirilen çözüm önerileri yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ZAMANAŞIMI HAKKINDA GENEL AÇIKLAMALAR VE TEMEL BİLGİLER

1.1. GENEL OLARAK ZAMANAŞIMI

1.1.1. Zamanaşımı Kavramı

Zamanaşımı (müruruzaman) kavramı sözlükte; “Yasanın belli ettiği koşullar altında belli bir sürenin geçmesi ve bunun sonucunda kimi hakların kazanılması ya da düşmesi; Yasalarda belirtilen konular gerçekleştikten ve sınırları çizilen süreler geçirildikten sonra bir yükümlülüğten kurtulmuş olma” şeklinde tanımlanmıştır (<http://www.tdk.gov.tr>).

Devletin sonsuza kadar suçlunun peşinde olması imkânı bulunmayacağından, zamanaşımı kanunlarda davanın ve cezanın düşmesini gerektiren bir sebep olarak öngörülmektedir. zamanaşımı, kanunda öngörülen belli sürelerin geçmesiyle devletin cezalandırma yetkisini ortadan kaldırmaktadır (Artuk vd., 2009:974). Suçun işlenmesinin ardından geçen zaman diliminin, devletin vereceği cezayı aşağıda incelenecek olan çeşitli gerekçelerle işlevsiz hale getireceğine ilişkin düşünceler zamanaşımının esasını oluşturmaktadır. Zamanaşımı kurumu ise bu iki uç düşüncenin tam ortasında yer almakta ve eğer zamanı geldiyse unutmak gerektiğini savunmaktadır.

Dava ve ceza zamanaşımı, 5237 sayılı TCK'nın birinci kitabının dördüncü bölümünde davanın ve cezanın düşürülmesi başlığı altında düzenlenmiştir Dava zamanaşımı, kamu davası açılmamışsa açılmasına, açılmışsa devam etmesine engel olmaktadır. Ceza zamanaşımı, açılmış olan kamu davası ile verilen kesinleşmiş mahkûmiyet hükmünün kanunda belirtilen süre içinde infaz edilememesi halinde söz konusudur. Kanunda belirtilen sürelerin geçmesi ile davanın düşmesi veya verilen cezanın infaz edilememesinin sebebi, suçlunun yargılanması veya cezasının infaz edilmesi ile artık sosyal bir fayda elde edilemeyeceği düşüncesidir (Kunter, 1951:5-6).

1.1.2. Zamanaşımının Tarihçesi

Zamanaşımı, Eski Yunan ve Roma Uygarlıkları'ndan bugüne değin görülen bir müessesedir. Eski Yunan Hukukunda fiilin gerçekleştirildiği andan itibaren belli sürelerin geçmesinin delillerin toplanması ve ispat açısından sorunlara yol açtığı gerekçesiyle Eski Yunan Hukukunda zamanaşımı konusu düzenlenmişti (Kunter, 1951:10).

Roma Hukukunda ise, Cumhuriyet dönemi ve İmparatorluk döneminin ilk yıllarında zamanaşımına ilişkin bir kaynak bulunmamaktadır. Bu itibarla söz konusu dönemlerde zamanaşımı kurumunun bilinmediği sonucuna ulaşılabilir (Önder, 1992:768)

Roma Hukukunda zamanaşımı ile ilgili olarak ilk uygulama şahsi davalarda ortaya çıkmış ve bir yıllık zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Bazı yazarlara göre, Roma Hukukunda zamanaşımının kaynağını Roma hâkimlerinin verdiği usuli emirler oluşturmaktadır (Kunter, 1951:11). Bu dönemde hâkimler davanın fazla uzamasını engellemek amacıyla ilk zamanlar soruşturmanın her aşaması için azami süreler belirlemişlerdi. Daha sonraları ise, davacıya davasını bitirmesi için belli süreler verilmiş ve davacı da bu süreler içerisinde davasını bitirmeye mecbur tutulmuştu (Kunter, 1951:11).

Roma Hukuku'nda zamanaşımından bahsedilen ilk kanun metni M.Ö. 18 yüzyılda kabul edilen "Lex Julia de Adulteriis Coercendis"dir. Bu kanunda; kızlık bozma, fuhşa teşvik ve zina gibi cinsel dokunulmazlığa yönelik suçların işlenmesinden itibaren beş yıl geçmesiyle davanın düşmesi öngörülmüştü (Uzun, 1994:3). Kanunda böyle bir sürenin yer almasının nedeni, dönemin geleneklerine göre, bu süre içerisinde kişide bir af veya dini arınmanın meydana geldiği inancıdır (Taner, 2008:18-19).

Müşterek hukuk zamanında Roma Hukuku'nun da etkisi ile sadece dava zamanaşımı kabul edilmiş, Roma Hukuku'nda geçerli olan istisnalara adam öldürme, vatana ihanet, çocuk düşürme, tefecilik, kalpazanlık gibi suçlar da eklenmiştir. Yeni dönemde zamanaşımı süresinin suçtan haberdar olunan tarihten değil, suçun işlendiği tarihten itibaren başlayacağı, yapılan tüm usulü işlemlerin zamanaşımını keseceği ve

kesinleşen cezaya zamanaşımının etkide bulunmayacağı kabul edilmiştir (Dönmezer ve Erman, 1997:243).

Zamanaşımı müessesesi bu esnada çok eleştirilmiş ve Kant, Hegel gibi yazarlar, devletin ceza vermek gibi bir hakkı değil görevi bulunduğunu ileri sürerek, bir hakkın zamanaşımı ile düşebileceğini ancak görevin aynı sebeple yerine getirilmemesine imkan bulunmadığını ileri sürmüşlerdir. Bu görüşler zamanın kanun koyucularına, zamanaşımını tümden kaldırmak ya da çok sıkı şartlara tabi tutma kapısını açmıştır. Zira imparatoriçe Marie Terese sanığın zamanaşımından faydalanabilmesi için ülkeyi terk etmesi şartını aramış, 1803 Tarihli Avusturya Ceza Kanunu failin elde ettiklerini iade etmesini, zararı gidermesini ve zamanaşımı süresinde başkaca suç işlememesi şartını koymuştur.

1791 tarihli Fransız Ceza Kanunu genel bir hukuki müessese olarak zamanaşımını kabul etmiş ve oradan tüm Avrupa ülkelerine sirayet etmiştir (Dönmezer ve Erman, 1997:244).

TCK'nın kaynağı olan 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu zamanaşımını ayrıntılı bir şekilde düzenlemiştir. Müebbet ağır hapis cezasını gerektiren suçlar dışındaki bütün suçlarda zamanaşımının uygulanması kabul edilmiştir. 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanunu'nda ise mükerrirlerin, suçu itiyat haline getirenlerin ve suç işlemeyi meslek edinenlerin cezalarının zamanaşımına uğramayacağı benimsenmiştir (Taner, 1953:678-679).

İslam Hukukunda ise ceza ve hukuk davaları arasında fark gözetilmemesi nedeniyle zamanaşımı tüm davaları kapsamakta idi. Zira hükmi içtihat olan ve temelini âlimlerin içtihadından alan fiillerde zamanaşımı 36 yıl, Ululemr tarafından takdir edilen durumlarda da zamanaşımı süresi 15, 10 ya da 2 yıldan ibaretti. Kısasa dayalı davalarda zamanaşımı süresi 15 sene idi (Dönmezer ve Erman, 1997:246).

1.1.3. Zamanaşımının Leh ve Aleyhindeki Görüşler

Doktrinde zamanaşımı kurumunun varlığını kabul edenler olduğu gibi, zamanaşımının kısmen veya tamamen karşısında olan yazarlar da bulunmaktadır. Bu nedenle zamanaşımının kabulü ya da reddi konusu öğretilerde tartışmalıdır. Aşağıda önce

zamanaşımının lehindeki ve aleyhindeki görüşlere yer verilecek, ardından 5237 sayılı TCK'nın bu konudaki düzenlemeleri çerçevesinde kanaatimiz belirtilecektir.

1.1.3.1. Zamanaşımı Kurumunun Lehindeki Görüşler

1.1.3.1.1. Manevi Ceza Görüşü

Bu görüşte, uzun süre yakalanma ve cezalandırılma korkusu içinde yaşamış olan suçlunun yeteri derecede manevi ceza çektiği düşünülmektedir. Bu nedenle de bu şekilde uzun süre yaşamış olan suçlunun çekmiş olduğu manevi ceza yeterli görülüp artık kendisine ceza verilmesine gerek bulunmadığı ifade edilmiştir. Zira suçlu, zamanaşımı süresi geçtikten sonra cezalandırıldığı takdirde aynı suçtan iki defa cezalandırılmış olacak, bu durum da ceza adaletine aykırılık teşkil edecektir (Kunter, 1951:16).

Bu görüş şu yönlerden eleştirilmiştir. Cezası çektirilmeyen suçlular manevi ceza çekmemiş ve yakalanma korkusu yaşamamış olabilir. Ayrıca çok önemli olmayan suçları işleyenlerin, işledikleri suç nedeniyle vicdan azabı çektiklerini söylemek mümkün değildir. Zira böyle bir varsayım hiçbir zaman gerçek bir cezanın yerine geçemeyecektir. Suçlunun yaşamış olduğu korkunun cezaya eşdeğer olduğunu düşünsek bile ceza hukukunda cezalar arası böyle bir takas kabul edilmemektedir. Bu nedenle adalet makamlarının yerine getirmediği ceza için zamanaşımından söz edilemeyecektir (Kunter, 2001; Uzun, 1994). Bu fikir mutlak adalet düşüncesine dayanmakta olup, cezanın tek amacının sadece bozulan ahlaki dengeyi yeniden kurmak, suçluya suçunun kefareti ödettirmek olmadığı savunulmaktadır (Dönmezer ve Erman, 1997:248).

1.1.3.1.2. Uslanma

Suçun işlemeden itibaren geçen süre içinde yeniden suç işlemeyen suçlunun ıslah olduğu, bu nedenle de cezalandırılmasının artık gerekmediği savunulmuştur. Genellikle Fransız hukukçuların kabul ettiği bu görüşte zamanaşımının uygulanması için bazı ek şartlar da aranmıştır. Bu görüşe göre zamanaşımı süresi içinde başka suç işlenmemesi, yurt dışına çıkılmamış olması gibi şartlar zamanaşımının varlığını

belirleyecek temel şartlar olarak kabul edilmiştir (Dönmezer ve Erman, 1997; Önder, 1992).

Bu görüş, zamanaşımı süresi içinde suçlunun yeni bir suç işlememesinin suçlunun ıslah olduğu anlamına gelmeyeceği, bu süreç içinde suçlunun başka suçlar da işlemiş ancak yakalanamamış olabileceği gerekçeleriyle eleştirilmiştir. Zira cezaevinde suçunun cezasını çeken ve tahliye olan suçluların bile yeniden suç işleyebildikleri, bu nedenle suçunun cezasını dahi çekmeden suçlunun ıslah olabileceği düşüncesinin adaleti sağlamayacağı savunulmuştur (Kunter, 2001; Önder, 1992).

1.1.3.1.3. Unutma

Suçun işlendiği tarihten sonra suç ne kadar ağır olursa olsun zamanla suçun ve etkilerinin unutulacağı, bu nedenle de ceza vermek için herhangi bir neden kalmayacağı düşüncesine dayanmaktadır. Cezanın amaçlarından biri de başkaları için ibret teşkil edecek şekilde genel önleme tedbiri ile kamu yararının tatminini sağlamaktır. Zira zamanla, mağdurunun bile suçu unuttuğu, dolayısıyla suçun kamu vicdanından silindiği halde devletin kamu gücü ile müdahalesinin zararlı olacağı söylenmiştir (Dönmezer ve Erman, 1997:248).

Bu görüşe karşı da; toplumun artık işlenen her suçtan haberdar olamayacağı, dolayısıyla öğrenilmeyen bir suçun unutulmasının söz konusu olamayacağı ileri sürülmüştür. Zira kamuoyunda derin etkiler bırakan suçlar çabuk unutulmaz çünkü bu suçların çözümlenememesi onların unutulmasını engeller. Ayrıca suçtan zarar görenler de yaşamış oldukları olayı unutmayacaklardır (Kunter, 1951:16).

1.1.3.1.4. Delillerin Kaybolması

Suç işlendikten bir süre sonra delilleri toplamak zorlaşır ve suça ilişkin tanıklar olayı net bir şekilde hatırlayamayabilirler. Suçlunun lehinde ve aleyhindeki birçok delile ulaşmak neredeyse imkânsız hale gelir.

Bu görüşe karşı ise delillerin toplanması için mutlaka suçlunun yakalanmasının gerekmediği savunulmuştur. Deliller bakımından ortada şüpheli bir durumun varlığı

halinde şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği bu hususun suçlunun lehine olacağı açıktır. Zira bu görüşün ceza zamanaşımı bakımından uygulanması da mümkün değildir. Çünkü ceza zamanaşımında ortada kesin bir hüküm bulunmaktadır ve toplanacak herhangi bir delile ihtiyaç kalmamıştır (Kunter, 1951; Dönmezer ve Erman, 1997; Önder, 1992; İçel, 1972; Erem vd., 1997).

1.1.3.1.5. Psikolojik Değişme

İnsanın psikolojik yapısı sürekli değişim içindedir. Suçlunun suçu işlediği zamanki ruh hali ile hüküm verildiği tarihteki ruh hali arasında psikolojik kişilik özelliği bakımından farklılık olacaktır. Bu nedenle de verilecek ceza suçlunun kişilik yapısına uygun düşmeyecektir. Zira suçlunun önceden yapmış olduğu hareket zamanla ona yabancı olmakta ve onun davranışı olmaktan çıkmaktadır. Aradan geçen uzun süreye rağmen kendisi ile bir bağlantısı kalmayan hareketinden dolayı suçlunun cezalandırılmasında bir yarar bulunmamaktadır (Dönmezer ve Erman, 1997; Erem vd., 1997).

Bu görüş ise tamamen metafizik bir düşünceye dayandığı ve kişilik özelliklerindeki psikolojik değişim yüzünden infaz edilmekte olan cezaların infazına son verilmesini gerektirebileceği için eleştirilmiştir (Kunter, 1951; Dönmezer ve Erman, 1997; Erem vd., 1997).

1.1.3.1.6. Sosyal Yarar

Suçun işlenmesinden veya cezanın verilmesinden belirli bir süre geçmesinin ardından sosyal faydanın azalması ve en sonunda tamamen ortadan kalkması nedeniyle cezanın herhangi bir sosyal yararı kalmamaktadır. Zira suçun işlenmesinin üzerinden uzun bir süre geçtikten sonra kovuşturmaya girilerek failin cezalandırılmasına çalışılması kamuoyunda o tarihe kadar güvenlik makamlarının hareketsiz kaldığı yolunda bir intiba uyandırabilir ve bu makamlara olan güveni sarsar. Ayrıca ortaya çıkan gecikmiş ceza, işlevini yerine getirmek bir yana, toplumda acıma duygusu da uyandırılabilir (Erem vd., 1997:987). Ceza davasının açılması ve cezanın infazı

sosyal yarar amacıyla yapıldığı için suçla ceza arasındaki zamanın uzamasının bu faydayı azalttığı savunulmaktadır (Dönmezer ve Erman, 1997:248).

1.1.3.1.7. Karma Görüş

Genel kabul gören bu görüş, zamanaşımının hukuki esasının tek bir hukuki nitelermeye dayandırarak açıklanamayacağını kabul eder. Bu bakımdan ileri sürülen her görüşte doğruluk payı bulunmakta, zamanaşımının özellikle de sosyal yarar görüşü temelinde değerlendirilmesi gerekmektedir (Demirbaş, 2007; İçel, 1972)

1.1.3.2. Zamanaşımı Aleyhindeki Görüşler

Zamanaşımını kabul etmeyen veya başka esaslara göre yeniden düzenlenmesini isteyen müellifler de vardır.

Beccaria, dava zamanaşımını kabul etmekte, bir takım suçlar bakımından ceza zamanaşımını ise kısmen reddetmektedir. Beccaria'ya göre kanıtlar belli olup suçun işlendiği doğrulanınca, sanığa kendisini savunmak için yeterli sürenin verilmesi gerekmektedir. Ancak bu süre, cezanın çabuk uygulanmasını engellemeyecek biçimde kısa olmalıdır. İnsanların belleğinde ağır etki bırakan suçların failleri çoğu zaman kurtuluşu kaçmakta bulmaktadır. Bu suçlunun yararına hiçbir zamanaşımı öngörülmemelidir. Ancak önemsiz ve işlendikleri hususunda kesinlik bulunmayan suçlarda, yurttaşın alınyazısı üzerindeki belirsizlik kaldırılmalıdır. Bunun nedeni uzun süreli belirsizlik ve suçun cezasız kalmasının, cezanın iyileştirici gücünü ortadan kaldırmasıyla birlikte suçluya da iyileşme gücünü kazandırmasıdır (Beccaria, 2004:74).

Beccaria'ya göre suçlar; canavarca olan ağır suçlar (adam öldürme gibi) ve daha az ağır olan suçlar olarak ikiye ayrılır. Bu ayırım, esasını insan tabiatında bulur. İnsan hayatının güvenliği doğal haklardandır. Mal varlığı haklarının güvence altına alınması ise toplumsal bir haktır. İnsanları, tabi acıma duygularının ötesine iten güdülerin sayısı, onları mutlu olmak için mal varlığı haklarını çiğnemeye iten güdülerin sayısından azdır. Bunun nedeni, bu güdülerin insanların içinde değil, toplumsal sözleşmelerde bulunmasıdır. Sonuç olarak, pek az görüldükleri için canavarca ağır suçlarda soruşturma

süresi kısa olmalıdır. Çünkü sanığın masum olma ihtimali büyüktür. Ancak bu suçlarda dava zamanaşımı süresi uzun olmalıdır. Suç ne kadar büyükse cezadan kurtulma ile ilgili boş umudun büyüklüğü ve böbürlenme tehlikesi o ölçüde büyüktür. Bu tehlikenin ortadan kalkması ise dava hakkında kesin hüküm verilmesi ile söz konusu olacaktır. Buna karşılık hafif suçlarda, failin suçsuz olma olasılığı az olduğundan soruşturma süresi uzun tutulmalı ve cezasız kalma ihtimali düşük olduğundan dava zamanaşımı süresi kısa tutulmalıdır (Beccaria, 2004:75).

Bentham, zamanaşımını mantıksız bulmakta ve tamamen reddetmektedir. Bentham'a göre ağır suç işleyen suçlularla asla anlaşma yapılmamalı, işlemiş olduğu suçun ürünlerinden faydalanması engellenmelidir. Aksi takdirde bu durum kötüler için iştah açıcı, iyiler için ızdırap verici, adalet ve ahlak için alenen tahkir edici olacaktır (Erem vd., 1997:990).

Pozitivistler, zamanaşımında iki kusur bulmaktadır. Pozitivistlere göre zamanaşımı; suçun, kurnazlığın bir primidir ve bu yolla adaletten kaçılmaktadır. İkinci kusur ise zamanaşımının dayandığı sosyal fayda ve suç delillerinin ortadan kalkması gibi karinelerin gerçeğe uygun olmaması imkânıdır. Zaman geçmesine rağmen ahlaki ve hukuki kusurluluk baki kalacağından zamanaşımına suçu ortadan kaldıran mutlak bir değer atfedilemez. Zamanaşımının uygulanmasında, suçlunun kişisel yapısına, mensubu olduğu suçlu sınıfına, hareket tarzına, geçmişine, işlenen suçun niteliğine bakılarak ve ancak failin tehlikeli olmaktan çıkması halinde zamanaşımının işlemesi hususu kabul edilebilir. Yani, zamanaşımı failin tehlikeliliğinin devam edip etmediği hususunda bir karineye değil, somut duruma dayanılmalıdır. Bu görüşe göre zamanaşımı sadece tesadüfi suçlularla ihtirası suçlular hakkında uygulanabilir olup, akıl hastaları, uslanmaları mümkün olmayan doğuştan suçlular, itiyadi suçlular ile mükerrirler hakkında tatbik olunamayacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997; Uzun, 1994; Erem vd., 1997).

1.1.3.3. TCK Düzenlemesi ve Görüşümüz

Ceza kanunumuzda dava ve ceza zamanaşımı düzenlemeleri yer almaktadır. Ancak Kanun gerekçesinde hangi görüşlerle zamanaşımının kabul edildiği

belirtilmemiştir. Zamanaşımı düzenlemesi ile devletin ceza verme hak ve yetkisinin düşmesini haklı gösterecek sebeplerin, devlete bu hak ve yetkinin neden verildiğinin anlaşılması ile ortaya çıkacağı ifade edilmiştir. Nitekim bugün kamu düzeninin korunması amacıyla ceza verildiği kabul edilmektedir. Bu amacın gerçekleştirilmesi için suç işleyen kişilere uygulanacak yaptırımlar ile ilerde suç işlemeleri önlenmeye çalışılmaktadır. Bu açıklamalar ışığında zamanaşımının esası da kamu düzeninin korunması olarak ifade edilebilecektir. Zira kanunda yazılı süreler içinde dava açılmazsa, kesin hükümle sonuçlanmazsa ya da verilen cezanın infazı yerine getirilemezse, bu süre zarfında suç işlemeyen suçlunun tehlikeliliğinin kalmadığı anlaşılmaktadır (Kunter, 1951:19). Bu nedenle de zamanaşımının esasının sosyal yararın ortadan kalkması görüşüne dayandığını düşünmekteyiz.

Ancak bir konuda ayırım yapmak gerekmektedir. Aradan geçen zaman, suçlunun topluma bir zararının bulunmadığını gösterir ve suçlu olumlu hareketleriyle bunu ispat ederse ceza verilmesi için gerek kalmadığı anlaşılmaktadır. Fakat suçu işledikten sonra dahi suç işlemeye devam eden kişilerin kamu düzenine karşı oluşturdukları tehlikenin süreklilik arz etmesi nedeniyle cezalandırılmalarındaki sosyal fayda hiçbir zaman ortadan kalkmayacaktır. Bu nedenle bu kişiler hakkında zamanaşımının uygulanmaması en doğru çözüm olarak görünmektedir. Sonradan tehlikeliliği ortadan kalkan suçlular bakımından ise özel af gibi düzenlemelerin getirilmesinin yerinde olacağı savunulmaktadır (Kunter, 1951:20).

TCK düzenlemesinde açıkladığımız görüşe uygun bir şekilde getirilen düzenlemeyle 71. maddenin ikinci fıkrasında “üst sınırı iki yıldan fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç” işlenmesinin ceza zamanaşımını keseceğini kabul etmiştir. Bu düzenleme yukarıdaki açıklamalarımıza uygun bir şekilde TCK sisteminde “uslanma” görüşünün kabul edildiğini göstermektedir.

1.1.4. Zamanaşımının Hukuki Niteliği Hakkındaki Görüşler

Zamanaşımının ceza muhakemesi hukukuna mı yoksa maddi ceza hukukuna mı dahil olduğu konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bu görüşlerin ilki zamanaşımının muhakeme hukukuna, ikincisi maddi ceza hukukuna ait bir mesele olduğunu, üçüncüsü

ise karma bir niteliği olduğuna ilişkindir. Zamanaşımının hukuki niteliğinin açıklanmasının pratik sonuçları vardır. Bu niteliğin tespiti, yargılama hukuku bakımından önem arz etmektedir.

1.1.4.1. Zamanaşımını Maddi Ceza Hukuku Kurumu Olarak Kabul Eden Görüş

Bu görüşü savunular da kendi içlerinde ikiye ayrılmaktadır. Bir kısmı zamanaşımı süresinin dolmasının fiilin cezalandırılabilme niteliğini ortadan kaldırdığını savunmaktadır. Ancak bu görüş azınlıkta olup çoğunluk, zamanaşımı süresi dolunca devletin cezalandırma hakkının ortadan kalktığını ileri sürmektedir. Bu nedenle de zamanaşımı süresi dolduktan sonra dava açılmaz, açılmış olan davanın da zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verilir. Keza aradan geçen zaman sonunda devletin ceza verme hakkı zamanaşımı ile düşmektedir. Doktrinde de bu görüş kabul edilmektedir (Dönmezer ve Erman, 1997; nder, 1992; Erem vd., 1997). Ancak görüşlerin her ikisine göre de zamanaşımını, cezayı ortadan kaldıran bir sebep olarak değerlendirilmekte, ceza yargılaması değil, devletin cezalandırma yetkisi ortadan kalkmaktadır (nder, 1992; Kunter, 1951; Erem vd., 1997).

Zamanaşımını maddi hukuk kurumu olarak gören görüşe göre, suçun işlenmesinden bir süre sonra fail ile devlet arasında ceza ilişkisi doğmakta, yargılama sonunda ise devlet bir ceza verip bunu infaz etmektedir. Ceza ile hedeflenenler, ceza süresinde verildiği takdirde elde edilir ancak hedeflenenlerden herhangi biri aradan geçen zaman nedeniyle gerekleşemeyecekse devletin cezalandırma hak ve yetkisinin ortadan kalktığı kabul edilmelidir. Aksi halde devletin vereceği ceza adalete hizmet etmeyecektir. Devletin bu suretle ceza verme hakkının ortadan kalkması zamanaşımının maddi ceza hukuku kurumu olarak görülmesine neden olmaktadır. Devletin ceza verme yetkisini ortadan kaldıran bu düzenlemenin muhakeme hukuku yönünden de bazı sonuçları söz konusudur. Ancak bu sonuçlar ceza verme yetkisinin doğal sonuçlarıdır. Devletin ceza verme hak ve yetkisinin ortadan kalkması ile bu husus yargılama hukukuna da doğrudan etki etmekte, bu etki “refleks etki” olarak adlandırılmaktadır (nder, 1992:776)

Mukayeseli hukukta da zamanaşımı maddi ceza hukukuna ilişkin bir kurum olarak kabul edilmiştir (Arjantin, Brezilya, İtalya, İspanya, Meksika, Hollanda ve İsviçre Ceza Kanunları). Avusturya Ceza Kanunu zamanaşımı süresinin büyük bir kısmı geçtikten sonra ele geçirilen suçlunun cezasında indirim yapma yolunu tercih etmiştir. Bu uygulama ancak maddi ceza hukuku açısından söz konusu olabilir. Zamanaşımı bir yargılama hukuku kurumu olsaydı tek bir zamanaşımından söz edilebilecekti. Ancak suçun ağırlığı ve cezanın türü göz önüne alınarak zamanaşımının tespit edilmesi bunun bir maddi ceza hukuku kurumu olduğunu göstermektedir (Önder, 1992:775)

Zamanaşımının maddi ceza hukuku kurumu olarak kabul edilmesinin bir sonucu da yargı kararlarının sonucunu etkilemesidir. Zamanaşımının maddi ceza hukukuna ilişkin olduğunu ileri sürenlerin bir kısmı dava zamanaşımı dolsa bile davaya sonuna kadar devam edilerek mahkûmiyet ya da beraat kararı verilmesi ve böylece ceza verme yetkisinin aslında var olduğunun ilan edilmesi görüşündedirler. Bu yazarlar, mahkemenin vermiş olduğu kararın ardından ceza verme yetkisinin bulunmayışı nedeniyle beraat kararı verilmesi görüşünü savunmaktadırlar (Dönmezer ve Erman, 1997:251). Diğer görüşü ileri sürenler ise zamanaşımı süresinin dolması ile dava açılmayacağı, açılmış davalara devam edilemeyeceği ve hükmedilen cezaların da yerine getirilemeyeceği görüşündedirler (İçel, 1972:338).

1.1.4.2. Zamanaşımını Karma Bir Kurum Olarak Kabul Eden Görüş

Bu görüşü savunanlara göre, zamanaşımı hem maddi ceza hukukuna hem de muhakeme hukukuna ait bir kurumdur. Bu nedenle zamanaşımı hem devletin ceza verme hakkını ortadan kaldırmakta hem de devam eden yargılamaya engel teşkil etmektedir. Zamanaşımı süresi içinde deliller kaybolmuş ya da azalmıştır. Bu nedenle de dava zamanaşımı ceza muhakemesi hukukunda, ceza zamanaşımı da maddi ceza hukukunda yer almalı, davayı düşüren bir sebebin maddi hukukta bulunması uygun görülmemektedir (Erem vd., 1997:993).

Bu görüşü savunanlara göre zamanaşımını sadece maddi ceza hukuku kurumu olarak kabul etmek, zamanaşımının varlığı halinde bu hususun hakim tarafından re'sen nazara alındığı da düşünüldüğünde mümkün değildir. Dolayısıyla zamanaşımı sadece

ceza verme hakkını değil, açılmış olan ceza davasını da etkilemekte, açılan davanın görülmesine engel olmaktadır. Bu nedenle de zamanaşımının karma bir müessese olduğu savunulmaktadır. Dolayısıyla zamanaşımının hukuki niteliği hakkındaki görüşlerin birbirinden çok katı bir şekilde ayırma tabi tutulması yerinde bulunmayıp karma bir niteliğe sahip olduğu savunulmaktadır (Dönmezer ve Erman, 1997:251).

1.1.4.3. TCK'da Zamanaşımı Düzenlemesi ve Görüşümüz

Zamanaşımı kurumuna TCK'nın birinci kitap dördüncü bölümünde, dava ve cezanın düşürülmesi başlığı altında yer verilmiştir. Zamanaşımı, dava zamanaşımı düzenlemesinde "...geçmesiyle düşer." (TCK m.66), ceza zamanaşımı düzenlemesinde ise "cezalar infaz edilmez." (TCK m.68) şeklinde düzenlenmiştir. TCK da eski TCK ile aynı şekilde zamanaşımını kamu davasını düşüren sebepler arasında saymıştır. Dönmezer – Erman'a göre zamanaşımının davayı düşüren sebeplerden biri olarak sayılması zamanaşımına usulü bir anlam kazandırmaktadır. Zira zamanaşımı süresinin dolması halinde, dava olduğu yerde kalmakta, failin suçlu ya da suçsuz olduğu sorunu çözümlenmemekte ve zamanaşımını re'sen dikkate alan hâkim davayı düşürmektedir. Bu durumda, dava zamanaşımının yalnızca ceza verme yetkisini değil, açılmış olan davayı da etkilemesinin ve dava zamanaşımı süresinin dolmasının davanın dinlenmesine engel olmasının, zamanaşımının usulü niteliğini güçlendirdiğini ileri sürmektedirler (Dönmezer ve Erman, 1997; Centel ve Zafer, 2006).

Bununla beraber zamanaşımının varlığı halinde kamu davası görülemez hale gelmekte, cezalandırma yetkisi de ortadan kalkmaktadır (Kunter, 1951:10). Zamanaşımının bir yargılama hukuku müessesesi olması durumunda, her suç için ayrı zamanaşımı sürelerinin düzenlenmesi mümkün olmayacaktı. Bu nedenle de bütün suçların ağırlıkları bakımından aynı zamanaşımı sürelerine tabi tutulmaları gerekmektedir. Ancak kanun düzenlemesinin her suçun ağırlığı ve cezanın türünü de dikkate alarak değişik zamanaşımı süreleri tespit etmesi zamanaşımının ceza hukuku kurumu olması ile açıklanabilecektir (Önder, 1992:776). Her ne kadar zamanaşımının dolması ile dava düşmekte ise de buna yol açan husus maddi ceza hukukuna ilişkindir.

Dolayısıyla kanunun esas aldığı sebep de budur (Erem vd., 1997:994). Biz de zamanaşımını maddi ceza hukukuna tabi kılan bu görüşe katılmaktayız.

Bazı yazarlar tarafından dava zamanaşımının dolması halinde kamu davasının açılmasından kaçınılamayacağı, dava zamanaşımının dolması halinde dahi kamu davasının açılması gerektiği görüşü savunulmaktadır (Özgenç, 2006; Hafizoğulları, 2008).

Kanunda belirtilen zamanaşımı sürelerinin geçmesi ile artık dava açılmaz, açılmış ise düşmesine karar verilir. CMK'nın 223. maddesinin sekizinci fıkrasında bu konuya açıklık getirilerek, zamanaşımı süresinin dolması halinde düşme kararı verilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Suçun işlenmesinden sonra yasada öngörülen sürelerin geçmesiyle sanık hakkında kamu davası açılmaz, açılmış ise de davaya devam edilemez. Kanunda açıkça zamanaşımına uğramayacağı belirtilen suçlar dışında genel bir kural olarak tüm suçlar zamanaşımına uğrar.

İKİNCİ BÖLÜM

DAVA ZAMANAŞIMI

2.1. DAVA ZAMANAŞIMININ TANIMI

Suçun islenmesinin üzerinden belli bir süre geçmesi, devletin cezalandırma yetkisinin ortadan kalktığı kabul edilerek, kamu davasının düşmesine yol açmaktadır. Kanunda yer alan bu süre, dava zamanaşımı süresi olarak adlandırılmaktadır.

Zamanaşımının incelenmesine geçilmeden önce, çeşitli ülkelerde dava zamanaşımı kurumunu karşılamak üzere kullanılan terimler üzerinde durmak istiyoruz. Farklı ülkelerin ceza kanunlarında dava zamanaşımını karşılamak için çeşitli terimlerin kullanılması, kanunların zamanaşımı kurumunu kabul ediş şekillerindeki farklılıklardan ileri gelmektedir (Kunter, 1951:6). Örneğin; Anglo-Amerikan Hukukunda “statute of limitations”, Almanya’da “kovuşturma zamanaşımı” (Verfolgungsverjährung) (İçel, 1972:345), Fransa’da “kamu davası zamanaşımı” (prescription de l’aciton publique), İtalya’da ise “suç zamanaşımı” (prescrizione del reato) terimleri kullanılmaktadır.

İtalyan Ceza Kanunu, hukuki bir vakıa olan suçun ortadan kalkmasıyla davanın da ortadan kalkacağı düşüncesinden hareketle suç zamanaşımı terimini kullanmıştır. Oysa dava zamanaşımıyla suç objektif olarak düşmemekte, fail bakımından cezalandırılabilirliği ortadan kalkan suç, onun dışındaki kişiler açısından etkilerini sürdürmektedir. Kunter, eğer dava zamanaşımı davanın açılmasını ve görülmesini engelleyen usuli bir neden olarak kabul edilirse, kovuşturma veya dava zamanaşımı terimlerinden birinin; dava sonuçlanmadan düşen suç ise, suç zamanaşımı teriminin kullanmanın daha uygun olacağını ifade etmektedir. Öte yandan bu iki görüşü de kabul etmediğini belirten yazar, suçun yalnız fail bakımından düştüğü düşüncesinden hareketle “cezalandırılabilme zamanaşımı” terimini önermektedir (Kunter, 1951:6-7).

CMK’nın 2. maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi uyarınca kovuşturma, iddianamenin kabulüyle başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen evredir. İddianamenin kabulü aynı zamanda kamu davasının açıldığı anlamına gelmektedir. 5237 sayılı TCK’nın sisteminde soruşturma aşamasında zamanaşımı dikkate

alınamayacağından, bu kanun bakımından kovuşturma veya dava zamanaşımı denilmesi arasında bir fark yoktur. Fakat yine de bu eşdeğerliğin dahi, yerleşik terimin değişmesi için geçerli bir neden olmadığı düşüncesindeyiz.

2.2. DAVA ZAMANAŞIMINA UĞRAMAYAN SUÇLAR

2.2.1. TCK'nın İkinci Kitap Dördüncü Bölümünde Yer Alan Suçlar

TCK'nın 66. maddesinin yedinci fıkrasında; “Bu kanunun ikinci kitabının dördüncü kısmında yazılı ağırlaştırılmış müebbet veya on yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçların yurtdışında işlenmiş olması halinde dava zamanaşımı uygulanmaz” hükmü bulunmaktadır. Kanunda yer alan bu istisnanın uygulanabilmesi için iki şart gerekmektedir. Bunlardan ilki bu fiillerin ağırlaştırılmış müebbet, müebbet ya da on yıldan fazla hapis cezasını gerektirmesidir. Diğeri ise bu suçun yurt dışında işlenmiş olmasının gerekmesidir. Erem – Danışman – Artuk bu suçların yurt dışında işlenmiş olması şartının açıklanmasının mümkün olmadığı zira bu suçların yurt içinde veya dışında işlenmiş olmaları arasında fark gözetilmemesi gerektiği görüşündedir (Erem vd., 1997; Taner, 1953). Dönmezer – Erman'a göre ise bu suçların yurt dışında işlenmesi ile yurt içinde işlenmesi arasında fark bulunmasının sebebinin, bu suçların yurt dışında işlenmesi halinde süresi içinde dava açılmasındaki ve cezalandırılmasındaki güçlük olduğu ifade edilmektedir (Dönmezer ve Erman, 1997:251).

2.2.2. Soykırım Suçu ve İnsanlık Aleyhine İşlenen Suçlar

TCK'nın 76. maddesinin dördüncü fıkrası ile 77. maddesinin dördüncü fıkralarında yer alan soykırım suçları ile insanlığa karşı suçlardan dolayı zamanaşımının uygulanmayacağı düzenlenmiştir. Her iki maddede de zamanaşımı türü belirtilmediği için hem ceza hem de dava zamanaşımı yönünden kabulü gerekmektedir (Özbek, 2005:604).

2.2.3. Askeri Ceza Kanunu'na Göre Zamanaşımına Uğramayan Suçlar

1632 sayılı Askeri Ceza Kanununu 49. maddesinin (b) bendinde "...hıyanet cürümleri ile maznun ve mahkûm olanlar hakkında müruruzaman yoktur." hükmü ile vatana ihanet suçunda zamanaşımı uygulaması kabul edilmemiştir.

2.2.4. Lehe Hükümün Belirlenmesi ve Uygulanması Amacıyla Yapılan Yargılama

Dava zamanaşımının kabul edilmediği bir başka hukuki düzenleme ise, 11.05.2005 Tarih ve 5349 Sayılı Kanunla Değişik 5252 Sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 9. maddesinin dördüncü fıkrasında yer almaktadır. Bu hükümde, "Kesin hükümle sonuçlanmış olan davalarda, sonradan yürürlüğe giren bir kanunla ilgili olarak lehe hükümün belirlenmesi ve uygulanması amacıyla yapılan yargılama bakımından dava zamanaşımına ilişkin hükümler uygulanmaz" düzenlemesi ile zamanaşımına istisna getirilmiştir (Yargıtay (2008), Yargıtay C.G.K. 17.06.2008., E, 2008/6-140, K. 2008/172). Maddenin gerekçesinde bu düzenlemenin getirilme nedeninin TCK'nın 66. maddesi beşinci fıkrasında, sonradan yürürlüğe giren bir kanunla lehe hükümler getirilmiş olması durumunda da, zamanaşımı süresinin dolmuş olması halinde yargılama yapılamayacağı şeklinde farklı yorumları önlemek amacıyla da açıklayıcı hüküm getirilmesi ihtiyacı karşısında, bir fiilden dolayı verilmiş olan hüküm kesinleştikten sonra yürürlüğe giren kanun hükümlerinin lehe olduğu iddiası dolayısıyla yeniden yargılama yapılması gereğinin ortaya çıkması halinde dava zamanaşımına ilişkin hükümlerin göz önünde bulundurulmaması hususuna açıklık getirildiği belirtilmiştir (TBMM).

Sonradan getirilen yasal düzenlemenin lehe olduğunun infaz savcılığı, hükümlü veya hükümlünün müdafii tarafından tespit edilmesi halinde 5275 Sayılı CGTİHK'nın 98. maddesi uyarınca yerine getirilmesi gerekli cezanın belirlenmesi veya duraksamanın giderilmesi için hükmü veren mahkemeden karar istemektedir. Bu dava öğretide "açıklama davası" olarak adlandırılmaktadır. 5252 s. yasanın 9. maddesine eklenen fıkra ile başvuru mahkemenin, başvuruyu zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle görmekten

kaçınması önlenmek istenmiştir. Ancak getirilen bu düzenlemenin anlamsız olduğuna ilişkin bir görüş de bulunmaktadır. Bizim de iştirak ettiğimiz bu görüşe göre, açıklama davası hükümlünün yargılandığı ve mahkûm olduğu davanın bir parçası değildir. Keza suça ilişkin yargılama yapıp hüküm verilmekle dava zamanaşımı ortadan kalkarak ceza zamanaşımı işlemeye başlamaktadır. Bu nedenle zaten ortadan kalkan bir sürenin sonradan yapılacak bir başvuru ile yeniden başlayacağını kabul edilmesi mümkün değildir (Taner, 2008:50).

2.3. DAVA ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN TESPİTİ

765 s. TCK'nın 102. maddesinde, suçların cürüm ve kabahat şeklindeki ayrımın doğal sonucu olarak, ağır hapis, hapis, hafif hapis, ağır para cezası, hafif para cezası ve hidematı ammeden müebbet ve muvakkatten mahrumiyet cezaları nazara alınarak, cürümlerde 20, 15, 10 ve 5 yıllık şeklinde 4 kademeli dava zamanaşımı, kabahatlerde ise 2 yıl ve 6 ay olmak üzere iki kademeli dava zamanaşımı, süreleri kabul edilmişken; 5237 s. TCK da, suçlar arasında cürüm ve kabahat ayrımının kaldırılmış olmasına, ceza yaptırımını olarak sadece hapis ve adli para cezası öngörülmesine ve ceza yaptırımlarına ilişkin getirilen yeni hükümlere paralel olarak ve fakat eskisinden daha uzun olarak 30 yıl, 25 yıl, 20 yıl, 15 yıl, 8 yıl şeklinde beş kademeli olarak dava zamanaşımı, süreleri (m. 66/1) öngörülmüştür.

Bunun yanında, 765 s. TCK da çocuklar bakımından ayrı bir dava zamanaşımı, süresi kabul edilmemiş olmasına karşın, 5237 s. TCK da (m.66/2), 12-15 ve 15-18 yaş grubundaki çocuklar açısından fiili işlediği sıradaki yaşı göz önünde bulundurulmak suretiyle, ayrı dava zamanaşımı, süreleri öngörülmüştür. Buna göre, fiili işlediği sırada 12-15 yaş grubu arasında bulunan çocuklar için maddenin 1. fıkrasında belirtilen sürelerin yarısı, 15-18 yaş grubu arasında bulunan çocuklar için ise 2/3'sinin geçmesi ile kamu davasının düşeceği ifade edilmiştir. Bu ayırımdaki amaç şudur, dava zamanaşımı, süreleri uzun tutulacak olursa, geçen zaman içinde topluma esasen uyum sağlamış çocukların düzenli hayatını yok edici sonuçlar meydana gelebilecektir. Oysa çocuk ceza hukukunun temel amaç ve hedefinin, adı geçenleri eğiterek toplum ile bütünleştirip üretken ve kanunlara saygılı bir vatandaş hâline getirmek olduğu suça itilmiş çocukları

koruma amacı güden uluslararası sözleşmelerde de vurgulanmıştır ki, bu husus yeni TCK'nın ruhuna ve temel felsefesine de uygundur. İşte bu nedenle, maddenin birinci fıkrasının (a) ilâ (e) bentlerinde dava zamaşımı, süreleri, genel ceza hukukuna göre daha kısa olarak saptanmıştır. Ayrıca dava zamaşımı bakımından, yukarıda belirtilen düşünce ile dengeli olarak bir de yaş sınırı koyan ve ne olursa olsun failin 25 yaşını doldurması ile dava zaman aşımının gerçekleşeceğini kabul eden Hükümet Tasarısının m. 125 hükmü, her halde sınırı çok zorlamak olarak algılandığı için yeni TCK'ya aktarılmamıştır.

Değınmekte yarar gördüğümüz bir diğler nokta, Hükümet Tasarısının 85. maddesinin gerekçesinde, kesilme sebeplerine (durma sebepleri hariç) yer verilmediğı için dava zamaşımı, sürelerinin artırılmış şekilde benimsendiğı ifade edilmiştir. Her ne kadar Hükümet Tasarısında da eski TCK'nın da olduğı gibi kabahat ve cürüm ayırımına dayalı çift şeritli suç nitelmesi korunduğı bilinmekte ise de bakıldığında cürümlerde 30, 25, 20, 12, 6 yıllık dava zaman aşımı, sürelerinin öngörölmüş olduğunu görüyoruz. Hemen hemen eşit süre miktarını içermenin yanın da ayrıca kesilme sebeplerini de kabul eden yeni düzenleme karşısında Hükümet Tasarısının 85. madde gerekçesinde kullanılan ibareyi çok anlamlı bulmadığımızı belirtmek istiyoruz.

Fiil tarihinde 18 yaşını bitirmiş (reşit olan) kişiler için dava zamaşımı süreleri (1. Fıkra):

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 30 yıl,

Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 25 yıl,

Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda 20 yıl,

Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda 15 yıl,

Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda 8 yıl

Fiil tarihinde 15-18 yaş grubu arasında bulunan çocuklar için dava zamaşımı süreleri (2. Fıkra):

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 20 yıl,

Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 16 yıl 8 ay,

Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda 13 yıl 4 ay,

Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda 10 yıl,

Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda 5 yıl 4 ay,

Fiil tarihinde 12-15 yaş grubu arasında bulunan çocuklar için dava zamanaşımı süreleri (3. Fıkra):

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 15 yıl,

Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 12 yıl 6 ay,

Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda 10 yıl,

Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda 7 yılı 6 ay,

Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda 4 yıl şeklindedir.

2.3.1. Dava Zamanaşımı Süresinin Saptanmasında Ölçüt

Kanun tarafından dava zamanaşımı sürelerinin tespit (Ayrıntılı açıklama için bkz.: Dönmezer ve Erman, 1997; Demirbaş, 2007; Hafizoğulları, 2008; Erem vd., 1997; Çağlayan, 1984; Artuk vd., 2009, Yüce, 1985) edilmiş olması tek başına yeterli olmadığından, her eylemde kanunun tespit ettiği sürenin dolup dolmadığı da kesin olarak belirlenmelidir. Bu konuda ileri sürülen görüşlerden ilki olan soyut (mücerret) ceza sistemine göre, henüz tayin edilmiş bir ceza bulunmadığından atılı suçun kanundaki karşılığını oluşturan salt ceza nazara alınmalıdır. Somut (müşahhas) ceza sistemi olarak kabul edilen ikinci görüşe göre ise, yüklenen suçun soyut cezası değil, kanuni arttırıcı ve azaltıcı nedenler de dikkate alınmak suretiyle muhakeme edilecek sanığa verilecek ceza esas alınmalıdır. Bu görüş, bir suçta bulunabilecek ve kanun koyucu tarafından önceden gösterilmesine olanak bulunmayan kişiye, fiile, zamana ve yere ilişkin olup suçu etkileyen hallerin çokluğu nedeniyle, bunların takdirini hakime bırakmak gerektiğinden söz eder. Karma sistem olarak adlandırılan bir üçüncü görüşe göre ise, fiile ilişkin ağırlatıcı ve hafifletici sebepler dikkate alınmalı, buna karşın kişisel ağırlatıcı ve hafifletici nedenler hesaba katılmayarak dava zamanaşımı süresinin tespitine esas olacak suçun cezası saptanmalıdır. Belirtelim ki bu görüş de öğreti de eleştirilmektedir. 1930 İtalyan ceza kanunu dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde ağırlatıcı ve hafifletici sebeplerin nazara alınacağını açıkça belirten 157. maddesi ile somut ceza sisteminden yana tercihini kullanmıştır.

765 s. TCK'nın yürürlükte bulunduğu dönemdeki uygulamamızda, 102. maddede geçen "...cezalarını müstelzim cürümler" terimine verilen anlamdan hareketle, mahkemelerce hükmolunan ceza miktarına göre değil, ağırlatıcı ve hafifletici nedenler dikkate alınmayıp sadece isnat edilen suçun temas ettiği kanun maddesinde öngörülen (suçun basit şekli) cezanın üst sınırı nazara alınarak dava zamanaşımı süresi saptanmaktaydı. Seçimlik cezalarda ise 11. maddede nevi bakımından ağır olan cezaya itibar edilerek dava zamanaşımı tespit edilmekteydi. "Soyut ceza sistemi"ni kabul eden 3.6.1942 gün ve 36/15 sayılı, 7.5.1947 tarih ve 3/15 sayılı Yargıtay İBK'ları ve 9.1.1988 gün ve 1/1 sayılı Askeri Yargıtay İBK uyarınca uygulama bu yönde yerleşmişti (Gözübüyük 1970; Dönmezer ve Erman, 1997; Köseoğlu 1955; Hafizoğulları, 2008; Erem vd., 1997; Çağlayan 1984).

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 66. maddesinin 4. fıkrasında zikredilen "... sürelerin belirlenmesinde suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı göz önünde bulundurulur, seçimlik cezaları gerektiren suçlarda zamanaşımı bakımından hapis cezası esas alınır." hükmüne yer verilmiştir. Buna göre, yeni TCK uygulamasında da dava zamanaşımı sürelerinin hesaplanmasında, suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı (üst haddi) nazara alınacaktır. Eğer suçun temas ettiği maddede cezanın üst sınırı belli değilse, bu durumda yeni TCK'nın, "(1) Süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hâllerde 1 aydan az, 20 yıldan fazla olamaz. (2) Hükmedilen 1 yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır." içerikli 49. maddesi (765 s. TCK m. 13, 15) gözetilmek suretiyle hapis cezasının üst sınırı belirlenerek sorun çözülecektir.

5237 s. TCK'nın dava zamanaşımı süresinin tespitinde, eski TCK uygulamasından ayrıldığı bir husus şudur; az önce anıldığı gibi eski TCK uygulamasında dava zamanaşımı bakımından ağırlatıcı ve hafifletici nedenler dikkate alınmazken, yeni TCK'nın 66. maddesinin 3. üçüncü fıkrasında yer alan "dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de göz önünde bulundurulur" şeklindeki hükümlerle, dosyadaki mevcut deliller itibarıyla vasıflandırılacak suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerinin de dava zamanaşımı sürelerinin tespitinde dikkate alınması gerektiği yönünde düzenleme yapılmıştır. Buna göre suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri dikkate alınacak, hafifletici nedenler (yaş küçüklüğü, haksız tahrik gibi) ise göz

ardı edilecektir (Dönmezer ve Erman, 1997; Özgenç, 2006; Artuk vd., 2009). Bunun gibi, suç teşebbüs aşamasında da kalmış olabilir. Hakeza burada da teşebbüs nedeniyle yapılması gereken indirim hesaba katılmayacaktır. Soyut ve somut ceza sistemleri kendi içlerinde barındırdıkları adaletsizlikler sebebiyle eleştirilmekte iken, somut ceza sistemi ağırlıklı olmakla birlikte “sui generis nitelikte karma bir sistem” benimseyen kanun koyucunun yeni düzenlemede hemen her iki sistemin katmerli olumsuzluklarını içine toplamakla hak ve nesafet ölçüleriyle bağdaşmayan daha ciddi adaletsizliğe kapı araladığı iddia olunabilir. Fakat belki, hazırlık aşamasında (ki dava zamanaşımı çoğunca faili meçhul olaylarda gündeme gelmektedir) hafifletici nedenlerin de nazara alınması Savcıyı adeta tayin edeceği ceza ile hüküm tesis edici bir yargılama makamı konumuna iteceği korkusu teoriye taşınmış olacaktı. Oysa kısmi olarak yakın sonucu doğuracak şekilde nitelikli halleri dikkate alan kanun koyucunun, en azından çocuklar için dava zamanaşımı sürelerini daha kısa tutmak yoluyla kendince bir nevi denge arayışına da gittiği görülmektedir.

Hapis ve adli para cezalarının hâkimin takdir yetkisi kapsamında seçimlik (mütenavip=alternatifli) olarak öngörüldüğü hallerde (kanun “veya” sözcüğü kullanmışsa), dava zamanaşımı bakımından hapis mi adli para cezası mı esas alınacaktır? Eski TCK'nın uygulandığı dönemde yasa da bu konuda açık hüküm bulunmaması nedeniyle beliren soruna, öğretisi ve uygulama, 765 s. TCK'nın ceza zamanaşımı ile ilgili 112/son. maddesini yorumlayarak seçimlik suçlardan nevi itibariyle ağır olanı dikkate alarak bir çıkış yolu aramıştı (İBK. 18.11.1936, 26/35; İBK. 7.5.1947, 15/3; As. Yrg. İBK. 9.1.1988, 1/1), (Önder, 1992; Demirbaş 2007; Erem vd., 1997; Çağlayan, 1984; Artuk vd., 2009). Yeni TCK'nun 66. maddesinin 4. fıkrası, seçimlik cezalarda hapis cezasının dava zamanaşımının da esas alınacağını açıkça belirterek soruna kesin olarak noktayı koymuştur (Demirbaş 2007: 627). [Yeni TCK'nda hapis cezası ile adli para cezasının seçimlik olarak öngörüldüğü hükümler şunlardır: m. 88/1, 89/1, 98/1, 99/1, 100/1, 106/1, 116/3, 117/1, 124/1, 125/1, 130/1, 132/1-3, 133/2, 134/1, 144/1, 151/1, 153/2, 159/1, 160/1, 163/1-2, 164/1, 166/1, 170/2, 175/1, 176/1, 177/1, 178/1, 183/1, 203/1, 206/1, 217/1, 243/1, 259/1].

Suçun hem hapis hem de adli para cezasını birlikte öngörmesi halinde (kanun “ve” sözcüğünü kullanmışsa) çok doğal olarak hapis cezası nazara alınacaktır. [Yeni

TCK.nun hapis cezası yanında adli para cezasının da uygulanmasını zorunlu kıldığı suçların temas ettikleri hükümler ise şunlardır: 80/1, 91/4, 99/2, 107/1, 133/3, 142/3, 154/1, 155/1-2, 156/1, 157/1, 158/1, 165/1, 174/1, 186/1, 187/1, 188/1-3-7, 197/1-2, 199/1-2, 200/1, 219/1, 226/1-2-3-4-5, 227/1-2, 228/1, 237/1, 238/1, 239/1, 241/1, 244/4, 255/1, 282/1, 289/1, 305/1, 308/3, 322/1-4, 323/4, 333/1].

Suçun asli ceza ile birlikte güvenlik tedbirini de kapsamaması halinde asli ceza dikkate alınır. Kaldı ki güvenlik tedbiri zaten yeni TCK anlayışında ceza olarak da görülmemektedir.

Aynı fiilden dolayı tekrar yargılanması gereken hükümlünün, sonradan yargılanan suça ait dava zamanaşımının tespitinin ne surette yapılacağını gösteren eski TCK'nın 109. maddesi, uygulamada duraksamaları yok etmek amacıyla yeni TCK'nın 66. maddesinin 5. fıkrasına, "Aynı fiilden dolayı her ne suretle olursa olsun tekrar yargılanması gereken hükümlünün, sonradan yargılanan suça ait üçüncü fıkrada yazılı esasa göre belirlenecek zamanaşımı göz önünde bulundurulur." şeklinde aktarılmıştır. Ancak yeni TCK'nın 66. maddesinin 5. fıkrasında yer alan hükme göre, diğer fıkralardaki düzenlemelerin doğal bir uzantısı olarak, buradaki dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde, aynı maddenin yukarıda da bahsedilen üçüncü fıkrasında (ağırlaşmış hale ilişkin) yazılı esaslara göre tespit edilecek dava zamanaşımı göz önünde bulundurulacaktır. Örneğin, sanık hakkında yeni TCK'nın 81/1., 35. maddeleri cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmış olduğunu düşünelim. Buna göre dava zamanaşımı süresi 25 yıldır. Ancak dava zamanaşımı dolmadığını düşünen mahkemece karar verildikten sonra dosyayı inceleyen yüksek mahkemenin eylemin gerçekte 86/2-e maddesine uyan bir kasten yaralama olduğunu belirleyerek kararı bozduğunu düşünelim. İşte bu durumda dava zamanaşımının 8 yıl olarak kabulü gerekir. Eylem tarihinden yeni tesis edilmesi gereken karar tarihine kadar geçen sürede (kesilme sebepleri de varsa) 12 yıl geçmişse dava düşürülecektir.

Karar düzeltme ve yazılı emir yoluna gidilirken, istem kabul edilerek kararın bozulması söz konusu olur ve lehe de olursa bu durumlarda da dava zamanaşımı dikkate alınacaktır. Ölümle ceza ilişkisi kalktığından, ölüm dava zamanaşımından önce uygulanmalıdır (İBK. 11.4.1983, 2/2). Yine davanın esasına girilmemesini gerekli kılan

davanın reddi durumu öncelikle gözetilmelidir. Zamanaşımı aftan önce uygulanır. Görevsizlik söz konusu ise, zamanaşımından düşme kararını asıl görevli olan mahkeme vermelidir. Yetkisiz mahkeme ise zamanaşımını uygulayabilir.

2.3.2. Dava Zamanaşımı Süresinin İşlemeye Başlaması

Dava zamanaşımının işlemeye başlayacağı tarih, 765 s. TCK'nın 103. maddesinde suçun değişik işleniş biçimleri gözetilerek: "Müruru zamanın başlangıcı tamamiyle icra olunmuş cürüm ve kabahatler hakkında fiilin vukuu gününden ve teşebbüs olunan veya icra ve ikmal olunamayan cürümler hakkında son fiilin işlendiği tarihten ve mütemadi ve müteselsil cürümler hakkında dahi temadi ve teselsülün bittiği günden itibaren" şeklinde ifade edilmiş iken, 5237 s. TCK'nın 66. maddesinin 6. fıkrasında ise: "Zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, teşebbüs hâlinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden, kesintisiz (mütemadi) suçlarda kesintinin gerçekleştiği (temadinin sona erdiği) ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden, çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuğun onsekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar." şeklinde düzenlenmiştir.

Görüldüğü gibi her iki hüküm arasındaki temel farkın, 5237 s. TCK'nın da, çocuklara karşı üst soy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda dava zamanaşımının, çocuğun 18 yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlayacağına dair yeni bir hükmün getirilmiş olmasında yattığını görüyoruz. Gerçekten de, çocuklara karşı veli veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçların takibi, mağdurların durumları nedeniyle çok zor olmaktadır. Bu nedenle bu suçlarda dava zamanaşımının, mağdurun korunması ilkesi yönünden önemli olacağı düşüncesi ile genel kuraldan ayrılarak mağdur çocuğun ergin olduğu günden itibaren işlemeye başlamasının benimsenmesi yerinde olmuştur.

Dava zamanaşımının başlangıç günü olarak suçun işlendiği ilk günün (dies a quo) nazara alınıp alınmayacağı konusuna, 66. maddenin 6. fıkrasında yer verilen "...günden itibaren" terimi ile açıklık getirilmiştir. Buna göre, suçun işlendiği gün dikkate alınacak ve dava zamanaşımı ertesi gün değil bu gün 1. gün sayılarak

hesaplanmaya başlanacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997; Erem, vd., 1997; Çağlayan, 1984; Önder, 1992). Belirtelim ki, suçun işlendiği gün tam olarak belirlenememişse eğer, şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği failin lehine olan gün suçun işlendiği gün olarak kabul edilecektir (Dönmezer ve Erman, 1997:260).

Kanunda kullanılan “tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği gün” ibaresinden anlaşılması gereken, önceki uygulamamızın da kabul ettiği gibi neticesi harekete bitişik (şekli) suçlarda hareketin yapılması ile birlikte netice meydana geldiğinden dava zamanaşımı süresinin aynı gün başlayacağıdır. Hareket icrai olabileceği gibi ihmali de (yeni TCK’nın 257/2. maddesinde olduğu gibi) olabilir (Dönmezer ve Erman, 1997; Erem vd., 1997; Çağlayan, 1984; Artuk vd., 2009). Gerçekten de, icrai suçlar bakımından 765 s. TCK’nın 103. maddesinde geçen “icra olunmuş” teriminin doğurduğu açıklık, öğretisi ve uygulama tarafından ihmali suçlara da şamil kılınmıştı. Yeni düzenlemede kafa karıştırıcı bu tür terimlere yer verilmemesi bizi net bir sonuca götürmektedir. O halde, bu durumda suçun tamamlanmasını esas alacağımıza göre ve örneğin 5237 s. TCK’nın 257/2. maddesinde (765 s. TCK m. 230) düzenlenen görevi ihmal suçunun, bir kamu görevlisinin görevini yapmaması ile gerçekleşeceğinden dava zamanaşımı süresi de bu günden itibaren işlemeye başlayacaktır. İhmal suretiyle icra suçları bakımından dava zamanaşımı süresinin başlamasında dikkate alınacak ölçüt için diğer suçlar için benimsenen sistemden ayrılmayı gerektiren bir sebep yoktur. Daha yalın bir deyişle, bu tür suçlarda dava zamanaşımı, ihmal sebebiyle meydana gelen neticeden itibaren işlemeye başlayacaktır (Erem vd., 1997:1010). Örneğin, bir hemşirenin bakmakla yükümlü olduğu ağır hastaya ilaçlarını vermeyi ihmal ederek ölümüne sebebiyet vermesi halinde dava zamanaşımı süresi, ölüm neticesinin meydana geldiği günden itibaren işlemeye başlayacak yoksa ilacın verilmediği gün dikkate alınmayacaktır (Artuk vd., 2009:376-377).

Ancak neticesi hareketten ayrık (maddi) suçlarda, suçun kasıtlı ve taksirli olmasına göre durum tartışmalı olsa da (Önder, 1992; Artuk vd. 2009), sonucun meydana geldiği günden itibaren başlayacağını kabul etmek daha uygun bir düşünüşün ürünü olsa gerek. Bilindiği gibi, neticesi hareketten ayrı suç “kasıtlı” işlenen suç olabileceği gibi “taksirli” de olabilir. Buna göre, kasıtlı adam öldürme suçunda mağdurun darbeyi aldıktan üç gün sonra evinde veya 1 yıl bitkisel hayatta kaldıktan

sonra hastanede ölmesinde öldüğü gün (Erem vd., 1997; Artuk vd., 2009), yine inşaat standartlarına uygun olarak yapılmayan binanın yapıldıktan 10 yıl sonra meydana gelen depremle yıkılması sonucunda birçok kişinin ölmesi halinde de ölüm anından itibaren (Artuk vd., 2009:375) başlayacaktır. Bu noktada madde metni açık olmamasına karşın, netice de suçun zorunlu bir unsuru olarak kabul edildiği için kanunda geçen “tamamlanmış” sözcüğünden de anlaşılması gereken budur.

Bunun yanında, yeni TCK'nın “Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören” başlıklı 230. maddesinin 4. fıkrasında, dava zamanaşımının evlenmenin iptali kararının kesinleştiği tarihten itibaren başlayacağı hükmü getirilmiştir. İptal davası uzun sürebileceğinden, burada dava zamanaşımının başlangıcını özel biçimde belirleyen bir hükmün getirilmesi yerinde olmuştur.

Yine, yeni TCK'nın “İftira” başlıklı 267. maddesinin 8. fıkrasında, iftira suçunda dava zamanaşımının tespitine dair şu şekildeki özel bir hükme yer verilmiştir: “İftira suçundan dolayı dava zamanaşımı, mağdurun fiili işlemediğinin sabit olduğu tarihten başlar.” Gerçekten de, isnat edilen suç dolayısıyla yapılan kovuşturma sonucu hükmün kesinleşmesiyle, iftiranın sabit olabileceği ve dolayısıyla takibata girileceği aşıkard olduğundan böyle bir hükme olan ihtiyaç meydandadır.

Kovuşturma şartlarını içeren suçlar ve cezalandırılabilme şartlarını içeren suçlar ile iştirak halinde işlenen suçlarda dava zamanaşımının ne zaman başlayacağına dair yeni düzenlemede de bir açıklık yoktur (Dönmezer ve Erman, 1997; Demirbaş, 2007). 1931 İtalyan ceza kanunu'nun 158. maddesinde, cezalandırılabilme şartını içeren suçlarda, dava zamanaşımının şartın gerçekleştiği günden itibaren işlemeye başlayacağı belirtilmiştir. Devletin cezalandırma hakkı henüz doğmadığından dava zamanaşımının başlayabileceğini söylemenin pek mümkün olmaması nedeniyle, bu düzenlemenin TCK bakımından da benimsenmesinin yerinde olacağı ifade edilmiştir (Dönmezer ve Erman, 1997; Demirbaş, 2007; Artuk vd., 2009). Talep (yeni TCK m. 12/1-3-4, 13/2), izin (yeni TCK m. 299/3, 305/3, 306/5; 4483 s. K m. 3 gibi) ve karar (Anayasa m. 83) gibi kovuşturma (dava) şartlarını gerektiren suçlarda devletin doğan cezalandırma hakkına hâlel gelmemesi ve kovuşturma yapılmasının bu şartın gerçekleşmesine bağlı olması nedeniyle dava zamanaşımı aksine bir hal tarzı düşünülemez olduğundan kovuşturma

şartının gerçekleştiği günde değil (Dönmezer ve Erman, 1997; Demirbaş, 2007; Çağlayan, 1984, Önder, 1992; Artuk vd., 2009) 66/6. maddede gösterilen tarihlerde başlayacağını kabul etmek gerekir (Dönmezer ve Erman, 1997:258). Doğal olarak kovuşturma şartının gerçekleşmemiş bulunması, zamanaşımının işlemeye başlamasına engel oluşturmayacaktır. Şikayete bağlı suçlarda da (örneğin, yeni TCK m. 88) dava zamanaşımı şikayetin yapıldığı günden değil, suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlayacaktır. Aynı durum iştirak halinde işlenen suçlar için de söz konusudur, ancak bağıllık kuralı gereğince asli maddi failin yaptığı hareket esas alınacak (Dönmezer ve Erman, 1997; Demirbaş, Artuk vd., 2009) ve genel kurala göre belirlenen dava zamanaşımı süresi tüm şerikler için birlikte işlemeye başlayacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997; Toroslu, 2009; Erem vd., 1997; Çağlayan, 1984; Artuk vd., 2009).

Bu arada bir parantez açarak vurgulayalım ki, mülga 103. maddede teşebbüs aşamasında kalan suçlarda dava zamanaşımının başlangıcına işaret eden “son fiil” ibaresi yerine suçun yapısına daha uygun olan “son hareket” teriminin tercih edilmesi de yerinde olmuştur. Zaten, yeni düzenlemeden evvel de öğretide, “son fiil” ibaresinin “son hareket” olarak anlaşılması gerektiği ifade edilmişti (Dönmezer ve Erman, 1997; Çağlayan, 1984).

Birinin diğerinin unsurunu yahut ağırlaştırıcı nedenini oluşturan bileşik (mürekkep) suçlarda (m. 42), bileşik suç sayılan neticenin, örneğin yağma veya bina içerisinden hırsızlık suçlarında dava zamanaşımı şiddetin kullanıldığı veya konuta girildiği anda değil, yağma veya hırsızlık suçunun gerçekleştiği güne göre saptanacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997; Artuk vd., 2009)

Zincirleme (müteselsil) suçlarda, yasa “son suç”un işlendiği günden itibaren dava zamanaşımının başlayacağını belirterek eski düzenlemeyi korumuştur. Ancak, zincirlemeye dahil bulunan suçlar arasındaki zaman aralıkları ayrı ayrı belirlenebilir durumda ise ve bu suçlardan bir kısmı dava zamanaşımı’na uğramış bulunuyorsa ne olacaktır? İşte yeni TCK’mız da bu konuda açıklayıcı bir düzenleme içermemektedir. O halde, bu suçun ruhuna uygun olan çözüm, zincirlemeyi oluşturan suçlardan dava zamanaşımına uğrayanların dikkate alınmamasını, diğerleri için son suç gününden itibaren başlamasını kabul etmektir.

2.4. ZAMANAŞIMI KONUSUNDA GENEL-ÖZEL HÜKÜM ÇATIŞMASI SORUNU

765 s. Türk Ceza Kanununda belirtilmiş olan dava zamanaşımına ilişkin hükümler, aynı kanunun özel kanunlarla ilişkiyi düzenleyen 10. maddesi hükmü uyarınca, başka türlü hükme bağlanmamış olan özel kanunlar hakkında da uygulanırdı ve halen lehe kanun uygulanmasında uygulanmaya devam edilecektir. Buna karşılık, 5237 s. yeni Türk Ceza Kanununun “özel kanunlarla ilişki”yi düzenleyen 5. maddesindeki, “Bu kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır” açık ve amir hükmü uyarınca, yeni TCK yürürlüğe girdikten sonra, bu kanunda yer alan dava zamanaşımı ile ilgili hükümler, buna aykırı düzenlemeler içerseler dahi, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanacaktır. Bu anlamda yeni TCK’nın 66/1. maddesinin ilk cümlesinde geçen “kanunda başka türlü yazılmış olan haller dışında” ibaresini, özel kanunlara istisna tanıyıcı bir atıf değil, sadece dava zamanaşımına öznel olarak değinen TCK’nın II. kitabında yer verilen özel hükümlerine (örneğin, m. 76/4, 77/4, 78/3 gibi) bir değinim şeklinde anlamak gerekir. Aksine bir düşünce kanun koyucunun gerçekte istemediği, kanunun sistematiğini bozup kendi içinde çelişki yaratıcı bir sonuca bizi götürür ki yapılacak olanın bu olmaması gerektiği açıktır. Gerçekten de, Hükümet Tasarısının “dava zamanaşımı” başlıklı 85. maddesinin, özel kanunlardaki dava zamanaşımının başlangıcına ilişkin hükümlerin saklı olduğuna işaret eden son fıkrasının, herhalde yeni TCK’nın 5. maddesindeki açık düzenleme ile tutarsızlık oluşturmaması nedeniyle madde metnine alınmaması isabetli olmuştur. 5. madde metni ve gerekçesi ayrıntılı incelendiğinde kanun koyucunun genel hükümleri ihdas etmedeki hareket noktası kendini apaçık belli etmektedir.

Özel yasalardaki düzenlemelere örnekler vermek gerekirse; 1632 s. Askeri Ceza Kanununun Askeri cürümlerde dava ve cezanın nasıl düşeceğine ilişkin 49. maddesinin b bendi vatana ihanet suçlarında dava zamanaşımının uygulanmayacağını ifade etmektedir: “Hıyanet cürümler ile maznun ve mahkûm olanlar hakkında müruru zaman yoktur...” Aynı yasanın, “Düşman tarafına, yabancı memlekete kaçanlar hakkında mali

ve fer'i cezalar" başlıklı 78. maddesinin e bendinde ise, "(...) Bu maddedeki suçlar hakkında, dava ve ceza müruru zamanı işlemez." denmektedir.

2918 s. Karayolları Trafik Kanunu'nun 120. maddesi ise şu şekildedir: "Hafif para cezaları dışındaki para cezalarında zamanaşımı süresi beş yıldır."

Yukarıda yaptığımız açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, yeni düzenleme karşısında bu ve benzeri özel yasalarda yer alan istisnai dava zamanaşımına dair hükümlerin uygulanırlıkları kalmamıştır, diğer bir anlatımla bu hükümler zımnen ilga edilmişlerdir.

2.5. DAVA ZAMANAŞIMI ENGELLERİ

Suçun işlenmesi ile birlikte zamanaşımı süresi de işlemeye başlar ve kanunda suç için belirtilen zamanaşımı süresinin dolması ile suç zamanaşımına uğrar. Ancak, süre işlemeye devam ederken bir takım engellerle karşılaşabilmektedir. Bu engeller zamanaşımının durması yahut kesilmesi halidir.

2.5.1. Dava Zamanaşımının Durması

Ceza davasının yürütülebilmesi için gerekli işlemlerin yapılması uzun bir süre alabilir. Bu işlemlerin yapılması esnasında dava zamanaşımının durması kabul edilmezse dava kolayca zamanaşımına uğrayabilecektir. Zira ceza davası görülebilir vaziyette değilse, zamanaşımının işlemesi mümkün değildir. Açıklamamızdan da anlaşılacağı üzere dava zamanaşımının durması iki şekilde oluşmaktadır. Bunlardan ilki açılmış ve zamanaşımı başlamış olan bir davada zamanaşımını durduran bir sebebin meydana gelmesi, diğeri ise durdurucu nedenin soruşturmanın başlamasına engel olması halidir (Önder, 1992:790).

Zamanaşımının durmasını haklı gösteren sebeplerden ilki devletin harekete geçmiş olmasının o suçla ilgili hatıraları canlı bıraktığı düşüncesidir (Kunter, 1948: 166). Diğer bir görüşe göre ise serbest hareket edebilme imkânına sahip olmayan kişiye karşı zamanaşımı işlemez kuralı durmanın genel gerekçesini oluşturur (Önder, 1992:790). Zamanaşımının durmasını kabul etmekle beraber belli bir sınır dâhilinde

durmasını kabul edenler de vardır. 1935 tarihli Çin Ceza Kanununda zamanaşımı süresinin ancak dörtte biri kadar durması kabul edilmiştir (Kunter, 1951:78).

Zamanaşımının durmasını kesinlikle kabul etmeyen görüşe göre, durma sebeplerine rağmen zamanın geçip gittiği ve etkisini gösterdiğini ileri sürerek, zamanaşımının temelini durmayı kabul etmeyeceği ifade edilmektedir. Davanın usulü bir muamele ile kesilmesi imkanı varken durmasının gerekli olmadığı ifade edilmiştir (Kunter, 1951:78).

Zamanaşımının durmasının kabul edilmesi, davanın hareketsiz kalması, zamanaşımının esasını teşkil eden unutmaya gibi bir düşünceye değil, ortaya çıkan engel nedeniyle davanın harekete geçirilmesine imkan bulunmaması esasına dayanmaktadır. Zamanaşımının durması geçici bir niteliktedir. Ancak davanın devamı süresince ortaya çıkabilecek her engel dava zamanaşımının durmasına neden olmayacak, ancak kanunda yazılı sebeplerin varlığı halinde dava zamanaşımının durması söz konusu olabilecektir (Dönmezer ve Erman, 1997:275).

Dava zamanaşımının durması halinde o ana kadar işleyen zamanaşımı süresi yanmaz, zamanaşımını durduran sebebin ortadan kalkmasını takiben kaldığı yerden devam eder. Dolayısıyla dava zamanaşımının durması zamanaşımı süresini uzatmayacaktır. Zamanaşımı ne kadar süre durmuş olursa olsun, zamanaşımını durduran sebep ortadan kalktıktan sonra kaldığı yerden işlemeye devam edecektir (Uzun, 1994:131).

2.5.1.1. Dava Zamanaşımını Durduran Sebepler

Davanın yürütülmesine engel olan belirli nedenlerin ortaya çıkması halinde bu nedenlerin sonuçlandırılmasına kadar dava zamanaşımı süresi işlemeyecektir. TCK'nın 67 maddesinin ilk fıkrasında "Soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde, izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne veya kanun gereğince hakkında kaçak olduğu hususunda karar verilmiş olan suç faili hakkında bu karar kaldırılıncaya kadar" zamanaşımının duracağı düzenlenmiştir. Kanunda belirtilen

bu sebepler sınırlı sayıda olup yorum yoluyla genişletilemez. Kanunda belirtilen hallerin dışında bir nedenin zamanaşımını durdurması söz konusu olamaz (Kunter, 1951:79).

2.5.1.1.1. Kamu Davasının Açılmasının İzin Ya Da Karar Alınmasına Bağlı Bulunması

“İzin”, eski deyimle “mezuniyet” bir kovuşturma şartıdır. İşte kanun bazı suçlarda faili hakkında kamu davasının açılmasını, yetkili merciden izin alınmasına bağlamış olabilir. Bu tür durumlarda suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlayan dava zamanaşımı süresi, yetkili mercie izin için başvurulduğu tarihte durur ve iznin verildiği günden itibaren de durmuş bulunan süre durmuş bulunduğu yerden işlemeye devam eder (Dönmezer ve Erman, 1997; Toroslu, 2009; Erem vd., 1997; Çağlayan, 1984; Artuk vd., 2009).

Bu hükmün kaynağı Anayasanın 129. maddesinin son fıkrasında yer alan “Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında isledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari merciin iznine bağlıdır” hükmüdür. Anayasa hükmüne paralel olarak 5237 sayılı TCK’nın 67. maddesinin birinci fıkrasında “ soruşturma ya da kovuşturma yapılması izin ya da karar alınmasına (...) bağlı olan hallerde izin veya karar alınıncaya (...) kadar suç faili hakkında zamanaşımı durur” düzenlemesi yer almaktadır. Söz konusu hüküm, 765 sayılı TCK’nın 106. maddesinde yer alan durma nedeninin aynısıdır.

İzin, savcılığın sorması üzerine, bir devlet makamının somut olayda dava açılmasında kamu yararı (maslahata uygunluk) gördüğü takdirde, dava açılmasında sakınca bulunmadığını bildirerek kanunun koyduğu engelin kaldırılmasıdır. Bazı kanunlarda özü itibariyle izne karşılık gelen çeşitli işlemleri ifade etmek için mezuniyet ve karar terimleri de kullanılmaktadır. Tüm bu işlemlerin izin adı altında toplanmasının uygun olacağı yönündeki görüşe (Kunter, 1951:81), biz de katılmaktayız.

İzin, öğretide aktif ve pasif izin olarak ikiye ayrılmaktadır. Aktif izin devletin bazı organlarını görevleri bakımından korumak için kabul ettiği şarttır (Kunter vd., 2006:90). Başka bir deyişle aktif izin, kamuyu ilgilendiren görevlerin yerine getirilmesinde görevlinin, aleyhinde dava açılmasından dolayı boş yere kaygı

duymaması için, dava açılmasının bağlanmış olduğu hallerde söz konusu olmaktadır (Tosun, 1981:191). Uygun olmayan hallerde dava açılmaması amacını taşıyan pasif izinde, esas olan fiildir (Kunter vd., 2006:90).

5237 sayılı TCK da dava zamanaşımı süresinin ne zamana kadar duracağı ya da başka bir deyişle durma süresinin son günü gösterilmiş, fakat sürenin ne zamandan itibaren duracağına ilişkin bir belirleme yapılmamıştır. Belirtmek gerekir ki, bu durum herhangi bir sorun teşkil etmemektedir, zira öğretide sürenin izin ya da karar alınması için ilgili makama başvurulduğu günden itibaren duracağına dair görüş birliği vardır (Dönmezer ve Erman, 1997; Erem vd., 1997; Önder, 1992; Kunter, 1951; Taner, 1953). Zamanaşımı süresinin yeniden işlemeye başlaması için, izin veya kararın Cumhuriyet savcısına tebliğine (Kunter, 1951:87 ve 176) gerek yoktur, süre söz konusu işleminin usulüne göre tamamlandığı günden itibaren işlemeye baslar (Dönmezer ve Erman, 1997:276). Bu noktada izin ya da kararın suça ilişkin dava zamanaşımı süresi dolmadan talep edilmesi gerektiğini de belirtmek istiyoruz, aksi halde dava zamanaşımı süresi dolmuş olacağından yargılama yapılması mümkün olmayacak, dolayısıyla izin ya da kararın verilmesinin bir anlamı olmayacaktır.

İzin ya da karar verilmesi talebi yetkili merciler tarafından reddedilirse, bu işleme Cumhuriyet Başsavcılığı ya da şikâyetçi tarafından ilgili kanunda gösterilen usul uyarınca ağır ceza mahkemesi, idare mahkemesi ya da Danıstay'da itiraz edebilir. İtirazın incelendiği süre boyunca da dava zamanaşımı süresinin durmaya devam etmesi gerekir. Çünkü 5237 sayılı TCK'nın 67. maddesinde dava zamanaşımı süresinin izin ya da karar alınıncaya kadar duracağı ifade edilmektedir. Sonuç olarak itiraz mercii izin verilmemesi kararını yerinde bulmaz ise, bu karar izin verilmesi anlamına geleceğinden, dava zamanaşımı süresi mahkemenin karar verdiği günden itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır. Mahkemenin izin verilmemesi kararını uygun bulması halinde ise, bundan sonra zamanaşımına ihtiyaç duyulmayacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997:276). Zira artık söz konusu suçtan dolayı yargılama yapılması mümkün olmayacaktır.

Kovuşturma aşamasında, soruşturması izne bağlı olmayan bir suçu ile ilgili olarak, suçun vasıf değiştirmesi sonucu izin istenilmesi gereği ortaya çıkabilir ya da izin alınması gerekirken alınmadığı fark edilebilir. Bu durumda CMK'nın 223. maddesinin

sekizinci fıkrası uyarınca düşme kararı verilmesi gerekir, çünkü kovuşturma aşamasına geçildikten sonra, soruşturma için izin istenmesi bir anlam ifade etmeyecektir, fakat bu izin olmaksızın yargılamanın sürdürülmesi de mümkün değildir. Bu halde, düşme kararı verilmesiyle yeniden soruşturma aşamasına dönülmesi ve usule uygun olarak izin istenebilmesi sağlanmaktadır. Nitekim Yargıtay uygulaması da bu yöndedir.

Verilen iznin sonradan geri alınıp alınmayacağı konusu öğretilerde tartışmalıdır. İzin geri alınabileceği düşüncesini savunan görüş uyarınca, izin kurumunun kabulünü gerektiren nedenler iznin geri alınmasını da haklı göstermektedir. Bazı suçlardan dolayı muhakeme yapılmasının uygunluğunu belirleme yetkisi bir makamın takdirine bırakıldığına göre, şartların değişmesi durumunda bu takdirin değişebileceğini de kabul etmek gerekir. Bu görüş uyarınca izin geri alınsa bile, bu durum zamanaşımının durmuş olmasına etki etmediğini kabul edilmelidir (Kunter vd., 2006; Kunter, 1948; Kunter, 1951).

Karşıt görüş ise iznin geri alınamayacağı yönündedir (Dönmezer ve Erman, 1997; Toroslu ve Feyzioğlu, 2009; Özen, 2004). Kanımızca kamusal niteliği nedeniyle iznin geri alınamayacağını kabul etmek daha uygun olacaktır. Zira ceza muhakemesi başladıktan sonra izin veren idari makamın muhakeme üzerinde tasarrufta bulunması, onu durdurması veya ortadan kaldırması kabul edilemez (Toroslu ve Feyzioğlu, 2009:52). İzin veren fakat sonrasında davanın mahkûmiyetle sonuçlanabileceğini gören merciin izni geri almasının kabul edilmesi, böyle bir müdahalenin ne ölçüde ciddi olabileceğini gösteren bir örnektir.

Soruşturması ve kovuşturulması izne bağlı suçlar mevzuat içerisinde dağınmıştır. Bunların başlıcaları şunlardır:

5237 sayılı TCK'nın 299. maddesinde yer alan Cumhurbaşkanına hakaret, 305. maddesinde yer alan savaş hali dışında temel milli yararlar karşısındaki faaliyette bulunmak için yarar sağlama, 306. maddesinde yer alan yabancı devlet aleyhine asker toplama suçlarının kovuşturulması Adalet Bakanı'nın iznine bağlanmıştır. Askeri yargıya tabii olanlar bakımından ise bu izni vermeye Milli Savunma Bakanı yetkilidir (1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu m. 48).

Yukarıda sayılanlar pasif izni gerektiren hallerdir. Bu tür suçlarda siyasi sebeplerin etken olabileceğini düşünen kanun koyucu, bu suçlarda kamu davasının açılmasını Cumhuriyet savcısı yerine Adalet Bakanı'nın takdirine bırakmayı uygun görmüştür (Taner, 1953:694). Adalet Bakanı, söz konusu takdir hakkını izin kurumuyla kullanmaktadır. Aktif izni gerektiren hallerden bazıları ise şunlardır:

Anayasa'nın 83. maddesinin ikinci fıkrasında "Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz" hükmü yer almaktadır. Görüldüğü üzere hüküm milletvekili hakkında soruşturma yapılmasına engel değildir. Soruşturma sırasında Cumhuriyet Başsavcılığının TBMM Başkanlığına başvurması üzerine TBMM tarafından, dokunulmazlığın kaldırılmasına karar verilmesi halinde, dava zamanaşımı süresi başvurunun yapılmasından dokunulmazlığın kalkmasına kadar geçen sürede durmuş sayılacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997:277).

Yargıtay ise, kişinin milletvekili seçilmesiyle birlikte dava zamanaşımı süresinin duracağı görüşündedir (Yargıtay (1997), Yargıtay 2 CD. 14.10.1997., E. 1997/14400, K. 1997/7120). Biz Anayasa'nın 83. maddesinde yer alan hükmün yalnızca ceza zamanaşımına ilişkin olduğunu kabul ettiğimizden, bu yöndeki kararları yerinde bulmuyoruz.

2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu 82. maddesi uyarınca, "hâkim ve savcılarının görevden doğan veya görev sırasında islenen suçları, sıfat ve görevleri gereğine uymayan tutum ve davranışları nedeniyle, haklarında inceleme ve soruşturma yapılması Adalet Bakanlığının iznine bağlıdır." (Ayrıntılı bilgi için bkz. Özen, 2004:255)

1136 sayılı Avukatlık Kanunu 58. maddesinin birinci fıkrası uyarınca "...avukatların, avukatlık veya Türkiye Barolar Birliği ya da baroların organlarındaki görevlerinden doğan veya görev sırasında isledikleri suçlardan dolayı haklarında soruşturma, Adalet Bakanlığının vereceği izin üzerine, suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır." Burada hem Hakimler ve Savcılar Kanununda hem de Avukatlık Kanununda yer alan iznin, soruşturma öncesi verilen izin olduğu gözden

kaçırılmamalıdır (Yargıtay (1997), Yargıtay 4 CD. 23.09.1997., E. 1997/8008, K. 1997/7286).

1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 153. maddesi uyarınca, "Noterlerin, görevden doğan veya görev sırasında isledikleri suçlarından dolayı kovuşturma yapılabilmesi Adalet Bakanlığının iznine bağlıdır." Görüldüğü üzere hakim, savcı ve avukatlardan farklı olarak noterler bakımından yalnızca kovuşturma yapılması izne bağlıdır (Yargıtay (1997), Yargıtay 4 CD. 23.01.1997., E. 1997/8-35, K. 1997/279).

Hâkim ve Cumhuriyet savcıları dışında kalan memurların yargılanmaları için ne şekilde izin verileceği ise 4483 sayılı Memurların ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir.

2.5.1.1.2. Bekletici Meselenin Bulunması

765 s. TCK'nın 107. maddesinde bekletici mesele (eski deyimle "meselei müste'hire") hususu, "Hukuku amme davasının ikamesi ...diğer bir mercide halli lazım gelen bir meselenin neticesine bağlı bulunduğu takdirde..." şeklinde ifade edilmişken, 5237 s. TCK'nın 67. maddesinin 1. fıkrasında "Soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, ...diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde..." değişi ile dile getirilmiştir. Metindeki "hukuku amme davasının ikamesi" teriminin gerçekte "soruşturma ve kovuşturma yapılması" anlamına geldiği uygulama ve öğretilerde kabul edilmişti. Kanun koyucunun, yeni düzenlemede böyle bir düzeltmeye gitmesi yerinde olmuştur. Bekletici mesele hususunda yeni düzenleme belirttiğimiz ufak tefek bazı düzeltmeler dışında eskisinin adeta bir tekrarı niteliğindedir.

Ceza mahkemesi, kamu davasına bakarken başka bir ceza mahkemesinin veya bir hukuk ya da idare mahkemesinin görev alanı içerisinde kalan ve her şeyden önce halledilmesi gereken bir sorunla karşılaşabilir (Önder, 1992:792). Mahkemenin söz konusu sorunun görevli mahkeme tarafından çözülmesini beklemesi halinde ortada bir bekletici sorun olduğundan söz edilir (Taner, 1953:695). Bekletici sorunun dava zamanışımını kesebilmesi için, halledilmedikçe kamu davasının açılmasına veya devamına engel olan sorunlardan olması gereklidir (Erem vd., 1997:1014). Asıl davanın

bütünlüğü içerisinde kalan konular, örneğin bir olayın tespit edilmesi, bilirkişi incelemesi, ara kararı verilmesi (Yargıtay (2001), Yargıtay 11 CD. 09.10.2001., E. 2001/6648, K. 2001/9146), adli tıptan rapor alınması (Yargıtay (1990), Yargıtay 2 CD. 29.01.1990., E. 1990/756, K. 1990/793) ya da bir karara karşı başka bir mercide itiraz edilmesi gibi, davanın birer parçası olan işlemler bekletici sorun teşkil etmezler ve dolayısıyla dava zamanaşımı üzerinde herhangi bir etkileri yoktur (Kunter, 1951; Dönmezer ve Erman, 1997). Sorun hukuki bir sorun olmalıdır, beklenen karar hukuki bir uyuşmazlığın çözümüne değil de, bir olayın tespitine ilişkinse dava zamanaşımının durması mümkün değildir (Kunter, 1951:179). Sorun, mahkemeyi bağlamalıdır, mahkemenin serbestçe takdir hakkı varsa dava zamanaşımının durması mümkün değildir (Önder, 1992:792). Yine davanın bağlantı dolayısıyla başka bir mercie gönderilmesi de bekletici sorun değildir ve dava zamanaşımı üzerinde herhangi bir etkisi yoktur (Kunter, 1951:90).

765 sayılı TCK da olduğu gibi 5237 sayılı TCK'da da yer alan “diğer bir merci” ifadesinden dolayı sorunun başka bir mahkemede ya da yargısal mercide çözülmesi gerekmektedir (Kunter, 1951; Önder, 1992). Kanımızca bu şartı açıklamak güçtür (Uzun, 1994:141), çünkü ön sorunun başka bir mercide çözülmesiyle, aynı mahkemede çözülmesi bakımından bir fark bulunmamaktadır. Örneğin bir davada tanıklık yapan ve bu tanıklığın gerçeğe aykırı olduğu iddiasıyla yargılanan kişinin davası, asıl davanın görüldüğü mahkemeye düşerse bekletici sorun olmayacak, başka bir mahkemeye düşerse asıl dava mahkemesi için bekletici sorun niteliği taşıyacaktır (Uzun, 1994:142).

Ortaya çıkan sorunu bekletici saymak kural olarak ihtiyaridir (Kunter vd., 2006; Toroslu ve Feyzioğlu, 2009). Fakat bunun bazı istisnaları vardır. Bu istisnalara Anayasa 152. maddesinde yer alan Anayasaya aykırılık itirazının ciddi görülmesi halinde ya da 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 41. maddesi uyarınca yargılama sırasında Türk vatandaşlığına ilişkin olarak ortaya çıkacak sorunların çözümünde bekletici sorun sayma mecburiyeti örnek olarak verilebilir. Bu durumun tam aksine, CMK 255. maddesi kovuşturma evresinde mağdur veya sanığın yaşının tespit edilmesinin gerekmesi halinde, bu halle sınırlı olarak nispi muhakeme yapmak mecburiyeti getirmektedir. Başka bir deyişle bu durumda, bekletici sorun sayma yasağı söz konusudur (Kunter vd., 2006; Toroslu ve Feyzioğlu, 2009; Taner, 1953).

Bir durumu bekletici sorun sayıp saymamak ihtiyari olduğuna göre, bekletici sorun nedeniyle davanın açılmasından önce dava zamanaşımının durması mümkün değildir (Kunter, 1948:177). Çünkü bu durum mahkeme tarafından bekletici sorun sayılana kadar, bu niteliği haiz değildir Dolayısıyla bekletici sorun, suç tarihinin öncesinden beri varlığını sürdürüyor olsa dahi, dava zamanaşımı ceza mahkemesinin bu davayı bekletici sorun saymaya başladığı tarihten itibaren durur. Nitekim İtalya’da da (Kunter, 1951:89) uygulama da bu yöndedir.

Bekletici sorun, 765 s. TCK’da da bir durma nedeni olarak yer almaktaydı. Öğretide yalnızca kanuni bekletici sorunlara zamanaşımını durdurucu etki tanınması savunulmuş, hatta bu teklif 765 sayılı TCK’nın mehzaz kanunu olan İtalyan Ceza Kanununun hazırlık çalışmaları sırasında tartışılmış ise de, kabul edilmemiştir.

Dava açıldıktan sonra, bekletici sorun teşkil eden olay ortaya çıkarsa hakim, dava açması için ilgiliye süre verir. Bu halde dava zamanaşımı süresinin durabilmesi için ilgilinin davasının verilen süre içerisinde açmış olması gerekir. İlgili davasını verilen sürede açarsa, dava zamanaşımı, sürenin verildiği günden davanın sonuçlandığı güne kadar durur; davanın açılmaması halinde ise zamanaşımı süresinin durduğundan söz edilmemesi mümkün değildir. Eğer açılmış bir dava varsa mahkeme süre veremez (Önder, 1992; Kunter, 1948; Kunter, 1951).

Kanunda açık bir belirleme olmaması karşısında, mahkemenin bir durumu bekletici sorun saymaya ya da Anayasaya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesi’ne başvurmaya karar vermesi halinde, dava zamanaşımı süresinin o günden itibaren duracağını kabul etmek gerekir. Durmanın sona ermesine ilişkin olarak 5237 sayılı TCK’nın 67. maddesinde, bekletici sorununun çözümüne kadar dava zamanaşımı süresinin duracağı ifade edilmektedir. Burada kastedilen, sorunu çözmesi beklenen mahkemenin karar vereceği gün müdür, yoksa bekleyen mahkemenin bu kararı öğrendiği gün müdür? Hükmün, dava zamanaşımının bekleyen mahkemenin kararı öğrendiği günden itibaren işlemeye başlayacağı şeklinde yorumlanmasının daha doğru olduğu yönündeki görüşe (Kunter, 1948:180), biz de katılmaktayız. Çünkü genellikle mahkemenin bu kararı öğrenmesi ile kararın verilmesi arasında geçen sürecin uzunluğu sanığa bağlıdır (Kunter, 1948:180). Durmanın nedeni mahkemenin kendisi çözemediği

bir sorunun varlığı olduğuna göre, mahkemenin bu sorunun çözüldüğünü öğrendiği günün esas alınması daha uygun olacaktır.

Anayasa'nın 152/5. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesi'nin kendisine yapılan başvurunun üzerinden beş ay geçmesine rağmen karar vermemesi halinde, mahkeme mevcut mevzuat hükümlerine göre davaya bakmaya mecburdur. Bu halde Anayasa Mahkemesi'nin kararının beklendiği beş aylık süre boyunca dava zamanaşımı durur (Yargıtay (2005), Yargıtay C.G.K. 01.02.2005., E. 2004/7-203, K. 2005/4) ve süre 5 aylık sürenin son gününden itibaren işlemeye baslar.

2.5.1.1.3. Sanık Hakkında Kaçaklık Kararı Verilmesi

5271 s. CMK'nın "Kaçağın Tanımı" alt başlıklı 247. maddesi aynen şu içeriktedir: "(1) Hakkındaki kovuşturmanın sonuçsuz kalmasını sağlamak amacıyla yurt içinde saklanan veya yabancı ülkede bulunan ve bu nedenle mahkeme tarafından kendisine ulaşılamayan kişiye kaçak denir. (2) Kaçak sanık hakkında kovuşturma yapılabilir. Ancak, daha önce sorgusu yapılmamış ise, mahkûmiyet kararı verilemez. (3) Duruşma yapılan hallerde kaçak sanığın müdafii yoksa, mahkeme barodan bir avukat görevlendirilmesini ister." CMK'nın "Zorlama amaçlı el koyma ve teminat belgesi" başlıklı 247. maddesinin 1. fıkrasında, kaçak sanığın duruşmaya gelmesini sağlamak amacıyla Türkiye de bulunan mallarına, hak ve alacaklarına amaçla orantılı olarak mahkeme kararıyla el konulabileceği ve gerektiğinde idaresi için kayyım atanacağı belirtilmiş, 2. fıkrasında ilk fıkranın uygulanabileceği suç tipleri sınırlı şekilde sayılmış, 4. fıkrasında kaçak yakalandığında veya kendiliğinden gelerek teslim olduğunda el koymanın kaldırılmasına karar verileceği ele alınmış, 5. fıkrada kaçak hakkında CMK'nın 100. vd. maddeleri gereğince, sulh ceza hakimi veya mahkeme tarafından yokluğunda tutuklama kararı verilebileceği belirtilmiştir.

Hemen bu noktada değinelim ki, deyim yerindeyse tek bir beden kol ve ayakları konumunda bulunan iki kanun, yani TCK ile CMK arasında çok zaman rastladığımız irtibat kopukluklarının kaçınılmaz birer ürünü olan çelişkiler, bu kanunlardan özellikle TCK'nın ne kadar aceleyle getirilmiş olduğu ve yasa tekniğinden ne denli uzak bir anlayışla hazırlanmış bulunduğu açık birer kanıttır. Örneğin, 5237

s. TCK'nın 67/1. maddesinde dava zamanaşımını kesen bir sebep olarak "...kanun gereğince hakkında kaçak olduğu hususunda karar verilmiş olan suç faili hakkında bu karar kaldırılıncaya kadar..." tümcesi kullanılmıştır. 1412 s. CMUK'da bulunmayan "kaçak" kavramının 5271 s. CMK'nın 247/1. maddesinde tanımlandığı doğrudur. Ancak bu maddede mahkemece birebir failin kaçak olduğuna dair bir karar verilebileceğinden söz edilmediğı gibi, 5. Kitap 1. Kısım 2. Bölüm başlığı olarak kullanılan Kaçakların Yargılanmasına ilişkin devam eden 248. maddede de böyle bir kavrama rastlanılmamaktadır. Komisyonun redaksiyon yapmak suretiyle kimliğini değiştirdiğı maddelerden ikisi de budur. Gerçekten, incelendiğinde 5271 s. CMK'nın 247. maddesinin karşılığını oluşturan Hükümet Tasarısının 286. maddesinde aynen, "...sanığın kaçak olduğuna mahkemece karar verilir." şeklinde çok açık bir ifade kullanılmaktadır ki bu beklentimizi karşılamaya fazlasıyla yetmektedir. Ancak belirtelim ki, dosyaya yansıyan yeterli bilgi ve belge varken, diğer bir değişle yargılamaya ilişkin tüm deliller dava dosyasının içinde bulunmakta iken "bu sanık kaçaktır" şeklinde hakimi bir karar almaya zorlamak oldukça gereksiz bir tutum oluşturacaktır. Fakat bu hatanın fark edilerek tamiri gerekirken, başka bir çok noktada olduğu gibi burada da beklenen yapılmamıştır. Anlaşılmaktadır ki 5237 s. TCK'nın kanun koyucusu 5271 s. CMK'nın metni ile her nedense sağlıklı bir irtibat kurmamış, 5271 s. CMK'nın kanun koyucusu ise 5237 s. TCK ile uyumu sağlamak açısından gerekli itinaıyı göstermemiştir. Bunun anlamı şudur ki, içi boş ve dayanaksız bırakılan kimi terimler uygulayıcıyı bir hayli sıkıntıya sokacak; yeni içtihat oluşumu yolunda gereksiz yere yorulmasına sebep olacaktır. İşte kanun yapma tekniğinin önemi buradadır. Bazen kanun koyucunun dikkatsizliğinden kaçan ya da özensizliğinin ürünü olan tek bir sözcük bile uygulayıcıyı boş yere yıllarca meşgul edebilecektir. şimdi bu durumlarda olduğu gibi örneğimizde de, bize kalanın kıyasa yol açmayacak şekilde genişletici yorum yapmaktan başka bir şey olmadığı görünmektedir.

2.5.1.2. Dava Zamanaşımının Durması İle İlgili Diğer Düzenlemeler

Dava zamanaşımının durmasına ilişkin TCK dışında bazı diğer kanunlarda da hükümler bulunmaktadır. Zamanaşımının durmasının düzenlendiğı diğer yasalar; 5411

Sayıli Bankacılık Kanunu, 353 Sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluğu ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun, 5271 Sayılı CMK’da düzenlenen Uzlaşma (CMK m. 253/21), Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi (CMK m.171), Hükümün Açıklanmasının Ertelenmesi (CMK m.231/8) düzenlemeleridir.

2.5.1.2.1. Bankacılık Kanunu Kapsamında Yapılan Bilirkişi İncelemesi

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’nun bilirkişi incelemesi başlığını taşıyan 165. maddesinde, Bankacılık Kanunu ve diğer kanunlarda öngörülen suçlardan dolayı açılan ceza davalarında dosyanın bilirkişiye teslimi tarihinde dava zamanaşımının duracağı düzenlenmiştir. Bilirkişinin raporunu mahkemeye verdiği tarihten itibaren bu süre kaldığı yerden işlemeye devam edecektir.

Ancak belirtmemiz gerekir ki 5237 Sayılı TCK’nın 5. maddesi uyarınca, özel ceza kanunları ile ceza hükmü içeren kanunlar, zamanaşımı konusunda TCK’nın genel hükümleri içerisinde düzenlenen kriterlere bağlı olacaklar, yasalar arasındaki farklılıklar somut olaya uygulanamayacaktır. TCK’nın 5. maddesi karşısında bu düzenlemenin uygulanma imkânının bulunup bulunmadığı konusunda ise 5411 Sayılı yasanın sonraki tarihli olması ve özel bir yasa olması nedeniyle uygulanması gerektiği savunulmaktadır. Zira yasa koyucunun daha sonra getirdiği bir yasal düzenlemenin önceki tarihli yasal düzenlemeye aykırı olması düşünölemeyecektir (Certel, 2008:78).

Ceza yargılamalarında bilirkişi incelemesi yapılmasının dava zamanaşımını durdurucu sebep olmadığını bekletici mesele başlığında açıklamıştır. Bankacılık Kanunu’nda böyle bir düzenlemenin getirilmesinin nedeni ise anlaşılammıştır. Nitekim bilirkişi incelemesi ile hükümler CMK’da yer almaktadır. Yasa koyucunun genel zamanaşımına ilişkin düzenlemelerinin yanı sıra, zamanaşımını durdurucu etki tanıyan özel bir hükmü özel bir yasada getiriyor olması yasaları uygulamayı zaafa düşörebilecek niteliktedir.

2.5.1.2.2 Asker Kişiler Hakkında Dava Zamanaşımının Durması

353 Sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluğu ve Yargılama Usulü Hakkında Kanunun 05.07.2006 tarih ve 5560 Sayılı yasa ile değiştirilmiş 20. maddesinde, “Asker

ve erbaşlar ile yedek subayların askere girmeden veya silah altına çağrılmadan önce işledikleri yukarı haddi iki yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlara ait davalarda soruşturma ve kovuşturma işlemleri askerliklerini bitirmelerine kadar geri bırakılır.” düzenlemesi bulunmaktadır (Yargıtay (1993), Yargıtay C.G.K. 08.02.1993., E. 1992/3-366, K. 1993/27; Taşdemir, 2001:168-170). Madde düzenlemesine göre yedek subayların askerlikten çıkarmayı gerektiren suçlardan sanık olması halinde bu hüküm uygulanmayacaktır. Savaş halinde ise aşağı haddi beş yıla kadar olan suçlardan sanık sıfatıyla yargılanan asker kişilerin barışa ya da askerliklerinin bitimine kadar dava zamanaşımını işlemeyecektir. Maddenin dördüncü fıkrasına göre ise zamanaşımının savaş zamanı geri bırakılmasının uygulanmamasının istenebileceği düzenlenmiştir.

Barış zamanı üst sınırı iki yıla kadar, savaş zamanı ise alt sınırı beş yıla kadar olan suçlardan yargılanan er, erbaş ve yedek subayların askerliklerini bitirmelerine ya da barış haline kadar işledikleri suçlardan dolayı dava zamanaşımını işlemeyecektir. Dava zamanaşımını durduran bu sebebin varlığı halinde mahkeme yargılamanın terhis tarihine kadar geri bırakılmasına karar verecektir.

2.5.1.2.3. Uzlaşma Süresi ve Dava Zamanaşımının Durması

Uzlaşma, Ceza Muhakemesi Hukuku’nda mağdurların haklarının korunması, aynı zamanda da faillerin de topluma kazandırılması için getirilen yeni bir düzenlemedir. Uzlaştırma, Ceza Muhakemesini tamamlayan, sorunların çözümünü sağlamaya yönelik bir düzenlemedir. Kuzey Amerika ve Avrupa’nın birçok ülkesinde uzlaştırma programları kurulmuştur (Özbek, 2005:314).

CMK’nın 253. maddesinin 21. fıkrası uyarınca; “Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet savcısına verdiği tarihe kadar dava zamanaşımını ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez” düzenlemesi ile uzlaşma/uzlaştırma sürecinde dava zamanaşımının duracağı hüküm altına alınmıştır. CMK’da soruşturmanın sürüncemede bırakılmasını engelleme amacıyla 30 günlük uzlaştırma süresi öngörülmüştür. Bu süre Cumhuriyet savcısı tarafından re’sen ya da talep üzerine 20 güne kadar uzatılabilecektir.

Soruşturma evresinde varılan uzlaşma sonucunda mağdura ödenecek tazminat defaten ödendiği takdirde kavuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecektir. Uzlaşma sonucu ödenecek tazminat belirli taksitlere bağlanabilir. Böyle bir durumda CMK'nın 171. maddesindeki şartlar aranmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesine dair karar verilecektir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra uzlaşma koşullarının yerine getirilmemesi halinde CMK 171. maddesinin dördüncü fıkrasındaki koşullar aranmaksızın kamu davası açılacaktır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır (Uz. Yön. m. 23).

Uzlaşma görüşmelerinin kovuşturma evresinde de gerçekleşmesi mümkündür. Kovuşturma aşamasında uzlaşma sağlanmışsa davanın düşmesine karar verilir (CMK m.253/2). Edimin yerine getirilmesi için faile süre verilmesi ve sürenin sonunda failin edimi yerine getirmemesi halinde savcı iddianame düzenleyerek kamu davasını açar. Bunun için Cumhuriyet savcısı uzlaşma sürecinde de delil toplamaya devam etmelidir.

Uzlaşma süresi kanunda çok kısa olmasına karşın bazı kanunlarda bulunan dava açma sürelerinin kısalığı karşısında düzenleme önem kazanmaktadır. Nitekim 5187 Sayılı Basın Kanununun 26. maddesine göre basılmış eserler yoluyla işlenen veya Basın Kanununda öngörülen diğer suçlarla ilgili ceza davalarının günlük süreli yayınlar yönünden iki ay, diğer basılmış eserler yönünden dört ay içinde açılması gerekmektedir. Bu nedenle de uzlaştırmanın etkinliğinin sağlanabilmesi için uzlaştırma süresince dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresinin işlememesi savunulmaktadır (Özbek, 2007:178).

2.5.1.2.4. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununun 19. maddesinde öngörülmüş olan bir uygulamadır. İlerleyen süreçte ise 5560 Sayılı yasa ile CMK'da gerekli değişikliklerin yapılması ile bu kurumun yetişkinler bakımından da uygulanması sağlanmıştır. CMK'nın 171. maddesi gereği

Cumhuriyet savcısı kamu davasının açılmasını yetişkinler için beş sene, çocuklar için ise üç yıl erteleyebilecektir.

Cumhuriyet savcısının verdiği kamu davasının ertelenmesi kararı ile verilen süre içinde dava zamanaşımı işlemeyecektir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde, duran zamanaşımı, sonraki suçun işlendiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır. Kasıtlı bir suç işlenmemesi halinde ise sürenin dolması ile birlikte kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilecektir.

2.5.1.2.5. Kamu Davasında Verilen Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması

Kamu davasında verilen hükümün açıklanmasının geri bırakılması da, kamu davasının açılmasının geri bırakılması gibi Çocuk Koruma Kanunu ile getirilmiş bir düzenlemedir. 5560 Sayılı Kanun ile CMK'nın 231 ve ÇKK'nın 23. maddelerinde yapılan değişiklikler ile bu kurum yetişkinler için uygulanabilir hale gelmiştir. CMK'nın 231. maddesi gereği mahkeme kamu davasında verilen hükümün açıklanmasını yetişkinler için beş sene, çocuklar için ise üç yıl erteleyebilecek ve denetimli serbestlik koruma tedbirine hükmedebilecektir.

Mahkemenin verdiği kamu davasında verilen hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararında verilen süre içinde dava zamanaşımı işlemeyecektir. Denetimli serbestlik süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde, duran zamanaşımı, sonraki suçun işlendiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır. Kasıtlı bir suç işlenmemesi halinde ise sürenin dolması ile birlikte CMK'nın 231/10. maddesi uyarınca kamu davasının düşmesine karar verilecektir (Yargıtay (2008), Yargıtay HD. 25.06.2008., E. 2008/11405, K. 2008/9269).

2.5.1.2.6. Uzlaşma Teklifinde Bulunulması

CMK'nın 253. maddesinin 06.12.2006 tarih ve 5560 sayılı Kanunla değişik 21. fıkrası uyarınca “Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet savcısına verdiği tarihe kadar

dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süreleri islemez.” Uzlaşma teklifi yapmaya yetkili makam Cumhuriyet savcılığıdır (CMK m. 253/4). 5560 sayılı Kanunun gerekçesinde yer alan “her ne kadar uzlaştırma sürecinde oldukça kısa süreler öngörülmekte ise de, bazı dava sürelerinin kısalığı karşısında düzenleme önem arz etmektedir” ifadesiyle, hükmün dava zamanaşımından çok, dava süreleri bakımından önem taşıdığına altı çizilmektedir. CMK’nın 254. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, 253. maddede yer alan soruşturma aşamasında uzlaşma hükümleri, kovuşturma evresinde de kıyasen mahkeme tarafından uygulanacaktır. Buna göre, dava zamanaşımı süresi, mahkemenin sanığa, mağdura ya da suçtan zarar görene ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihte duracaktır.

CMK’nın 253. maddesinin yirmi birinci fıkrası uyarınca dava zamanaşımı süresi, “uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet savcısına verdiği tarihe kadar duracaktır.” Hükümde dava zamanaşımı süresinin durmasının sınırı hüküm altına alınmaktadır. Öte yandan uzlaşma teklifinin reddedilmesi halinde, ise uzlaştırıcıya gitmeyeceğinden, dava zamanaşımı süresi o günden itibaren işlemeye başlayacaktır.

Durma nedenlerinin kabul edilmesinin nedeni, yukarıda da belirtildiği üzere ortaya çıkan bazı engel nedenlerden dolayı davanın yürütülmesinin mümkün olmamasıdır. Oysa uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir (CMK m. 253/8). Hükümle amaçlananın, uzlaşma sırasında geçen zamanın kasıtlı olarak uzatılarak dava zamanaşımı süresinin geçmesini önlemek olduğu düşüncesindeyiz. Öte yandan uzlaşma sürecinin çok uzun sürmesinin kanunda belirlenen süreler nedeniyle imkânsız olduğu ve uzlaşma halinin gerek savcılık gerekse mahkemenin işlemlerini durdurmadığı düşünüldüğünde, uzlaşma sürecinden dava zamanaşımının durmasının kabul edilmesinin, zamanaşımı teorisine uygunluğunun tartışmalı olduğunu ifade etmeyi gerekli görüyoruz.

2.5.1.3. Dava Zamanaşımının Durmasının Sonuçları

Bir suçun işlenmesiyle birlikte başlayan dava zamanaşımı, hiçbir engelle karşılaşmadığı takdirde, suçun gerektirdiği cezaya göre değişen sürelerin dolması ile tamamlanır ve sonuç ile etkilerini doğurur. Bununla birlikte, dava zamanaşımının yukarıda andığımız bir takım engellerle karşılaşması mümkündür (Hakeri, 2009; Dönmezer ve Erman, 1997). Dava zamanaşımını durduran sebepler olarak gösterilen izin, karar, bekletici mesele ve hakkında kaçak olduğuna dair mahkemece karar verilmiş bulunan sanık hakkında, suçun işlendiği günden başlayan dava zamanaşımı süresi, izin ve karar alınması, bekletici meselenin çözülmesi ve kaçaklık kararının kaldırılmasına kadar dava zamanaşımı duracak, diğer bir deyişle işlemeyecektir (Dönmezer ve Erman, 1997; Artuk vd., 2009). Kanunumuz, kesme sebeplerinden farklı olarak, uzamaya azami bir sınır biçmemiştir, yani süre ne kadar uzun olursa olsun durduran sebep varlığını korudukça dava zamanaşımı tekrar işlemeye başlamayacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997; Hafizoğulları, 2008; Artuk vd., 2009, Yüce, 1985).

Kanun durma süresinin bitiş noktasını göstermiş olmasına karşın başlama noktasını göstermemiştir. Esasen buna gerek de yoktur. Şu halde, 66. maddenin 6. fıkrası gereğince suçun işlenmesi ile başlayan dava zamanaşımı süresi, izin veya karar alınması için yetkili mercie müracaat edildiği, bekletici meselenin ortaya çıktığı veya fail hakkında kaçak olduğuna dair mahkeme tarafından karar alındığı gün duracaktır. İzin veya karar alındığında, bekletici mesele çözüldüğünde ya da kaçak hakkındaki karar kaldırıldığında dava zamanaşımı kaldığı yerden işlemeye devam eder. Demek oluyor ki, dava zamanaşımını durduran nedenden önce işlemiş olan süre etki ve sonuçlarını koruduğundan geçerliliğini sürdürecektir (Dönmezer ve Erman, 1997:275). Bu nedenle durmadan önce işleyen süreye durmanın sona ermesinden sonra işleyecek sürenin eklenmesi gerekir ki, bu durum durmayı kesilmeden ayıran en önemli özelliktir.

Kanunumuz, ceza zamanaşımı ve dava zamanaşımını kesen sebeplerin aksine, dava zamanaşımını durduran sebeplerin şeriklere etkisini kabul etmemiştir (Dönmezer ve Erman, 1997:277). Yani, iştirak halinde işlenen suçlarda dava zamanaşımını durduran sebep hangi fail hakkında ortaya çıkmışsa, dava zamanaşımı süresi de, yalnız o şerik hakkında duracaktır (Hafizoğulları, 2008; Artuk vd., 2009, Kunter, 1951).

Dava zamanaşımı süresi dolduğunda soruşturma hazırlık aşamasında ise Cumhuriyet savcısı kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararı, yargılama veya temyiz safhasında ise mahkeme, Yargıtay veya Bölge Adliye Mahkemesi diğer iddialardan önce 5271 s. CMK m. 223/8 gereğince “düşme kararı” verecektir (66. madde açıklamalarına bkz). (Hakeri, 2009; Dönmezer ve Erman, 1997).

2.5.2. Dava Zamanaşımının Kesilmesi

Dava zamanaşımının kesilmesi, kanunda açıkça sayılan bazı hukuki fiillerden dolayı, o ana kadar işlemiş olan dava zamanaşımı süresinin işlememiş sayılmasını ve dava zamanaşımı süresinin yeni baştan işlemeye başlamasını ifade etmektedir (Kunter, 1951:542).

Öğretide, dava zamanaşımının kesilmesini yerinde bulan yazarlar olduğu gibi, bu kavrama tamamen karşı olan yazarlar da bulunmaktadır. Kesilme sebeplerinin var olması gerektiği düşüncesinde olan yazarlar, dava zamanaşımı kesen nedenlerin, durma nedenlerinde olduğu gibi, zamanaşımını varlık sebebini açıklayan görüşlerle aynı temele dayandırmaktadırlar (Kunter, 1946; Kunter, 1951). Öte yandan, dava zamanaşımının temelini sosyal yararın kaybolması düşüncesi yerine, unutma ya da delillerin kaybolması görüşlerine dayandırılması halinde zamanaşımının kesilmesi kavramının açıklamak mümkün olmaz, çünkü yargısal bir işlemin zamanaşımı süresini kesmesi bu düşüncelerin temeliyle bağdaşmaz. Dava zamanaşımının kesilmesi kurumunun modern ceza kanunları tarafından kabulü ve kurumun uygulama alanının yargı kararlarıyla genişletilmesi, Cumhuriyet savcısının kamu davasını açmakta ihmali olabileceğine dair görüşlerin de zamanaşımı kurumuna yabancı olmadığını ortaya koymaktadır.

Kesme nedenlerinin var olması gerektiğini savunan yazarlar suçtan kaynaklanan sosyal sarsıntı sürdükçe, suçlunun cezalandırılmasında kamunun yararı olduğu düşüncesinden hareketle, dava canlı ve hareketli oldukça zamanaşımının söz konusu olamayacağını ileri sürmüşler ve davayı canlı ve hareketli tutan tüm olayların zamanaşımını keseceği sonucuna varmışlardır (Kunter, 1946; Kunter, 1951). Bu yazarlar, bu görüşün aksini kabul etmenin adalet cihazının elinden silahını almakla eş anlama geleceği düşüncesindedirler (Kunter, 1946; Kunter, 1951). Başka bir deyişle

dava zamanaşımının kabul edilmesinin nedeni, devletin cezalandırma yetkisini yerine getirmeye yönelik davranışlarının, bu yetkiyi ortadan kaldıran zamanaşımını bertaraf etmesidir ve devletin bu hak ve görevini yerine getirmeye yönelik faaliyetleri, zamanaşımının kesilmesini haklı gösterir (Önder, 1992:793). Bu düşünce uyarınca, her türlü muhakeme işleminin dava zamanaşımının kesmesi gerektiğini kabul etmek gerekir.

Dava zamanaşımının kesilmesine karşı çıkan yazarlar, kanunun hem bir zamanaşımı süresi belirleyip, ardından bu sürenin uzayıp gitmesine izin vermesinin dava zamanaşımının varlık amacına ve eşitlik ilkesine aykırı olduğu düşüncesindedirler. Bu yazarlar, eğer kesmenin amacı zamanaşımı süresini uzatmaksa, bu süreleri belirlemenin kanun koyucunun elinde olduğunu ifade etmişlerdir. Yine bu görüşlerle bağlantılı olarak, zamanın etkisinin kendiliğinden ortaya çıktığı ve insanların keyfi hareketleriyle bu etkinin ortadan kaldırılamayacağı ifade edilmiştir. 1950 tarihli Yunan Ceza Kanunu bu düşünceyi benimsemiştir (Kunter, 1946; Kunter, 1951; Önder, 1992; Dönmezer ve Erman, 1997).

Ortaya çıkan üçüncü bir görüş ise kesme nedenlerini kabul eden ve reddeden görüşleri bağdaştırmayı amaçlamaktadır. Bu görüş ortada kamusal yarar yoksa kamu davasının ortadan kalkması gerektiğini ileri sürmekte, fakat sırf bu nedenle dava zamanaşımının hiçbir nedenle kesilememesi yönündeki çıkarıma karşı çıkmaktadır. Öte yandan bu görüş, her türlü muhakeme işleminin dava zamanaşımının kesmesini vatandaşların haklarının uzun süre tereddütlü durumda kalmasına ve keyfiliğe yol açacağı yönündeki görüşleri benimsemektedir. Buna göre, örneğin suçtan zarara görenin ya da sanığın yaptığı işlemler zamanaşımının kesmemelidir. Özet olarak bu görüş, her türlü muhakeme işleminin zamanaşımını kesmesinin haklı görülemeyeceğini, ancak önemli bazı işlemlere kesici etki tanınması gerektiğini ifade etmektedir (Kunter, 1946; Kunter, 1951; İçel, 1972; Dönmezer ve Erman, 1997).

Yalnızca önemli bazı işlemlere zamanaşımını kesici etki tanınmasını kabul ederek, dava zamanaşımının kesilmesini sınırsız olarak kabul eden ya da tamamen reddeden görüşleri bağdaştıran üçüncü görüş kanımızca daha doğrudur. Dava zamanaşımını kesici etki ancak mahkeme ve savcılık işlemlerine tanınabilir. Çünkü

yalnızca bu işlemler kamu davasının canlı ve hareketli olduğunu göstermektedir. Bunun dışında kalan ceza muhakemesi süjelerinin işlemlerine kesici etki tanımak, keyfiliğe davetiye çıkartmak anlamına gelir. Hatta bazı hukuk sistemlerinde savcı işlemlerine dahi bu etki tanınmamıştır (nder, 1992:793). Öte yandan, bu düşünceyi benimsemek sorunun teorik ve küçük kısmını zmektedir. Asıl sorun hangi işlemlerin dava zamanaşımını kesecek kadar önemli görüldüğü hususunda ortaya çıkmaktadır. Bazı kanunlar 5237 sayılı TCK gibi söz konusu nedenleri tüm suçları ya da yalnızca bazı suçları kapsayacak şekilde açıkça sayma yoluna giderken, bazı kanunlar ise tüm soruşturma ve kovuşturma işlemleri, tüm usuli işlemler gibi tabirler kullanmışlardır. Bu noktada geçmişte gerek ülkemiz gerekse yabancı ülkelerin uygulamalarında çıkan sorunları dikkate alarak, kesme nedenlerini belirlemek amacıyla genel bir terim kullanmanın mı, yoksa kesme nedenlerini tek tek saymanın mı daha yerinde olduğu üzerinde durmayı gerekli görüyoruz.

765 sayılı TCK'da dava zamanaşımı süresi bir yıldan fazla ve az olan suçlar olmak üzere ikili bir ayrıma gidilmiş ve bu suçlar için birbirlerinden farklı kesme nedenleri belirlenmişti. Kanunun bir yıldan fazla zamanaşımına tabi suçları düzenleyen 104. maddesi, bazı farklılıklara rağmen temel olarak 5237 sayılı TCK'nın kesme nedenlerine ilişkin düzenlemesine benzer bir kanun hükmüydü. Bir yıldan az zamanaşımına tabi suçlara ilişkin dava zamanaşımını kesen nedenler ise 765 sayılı TCK'nın 105. maddesinde yer almakta ve bu suçlar bakından her türlü ceza muhakemesi işlemi ya da kanunun deyimiyile "her türlü usul işlemi" dava zamanaşımını kesmekteydi. Bu düzenlemenin ardında, bir yıllık zamanaşımı süresi çok kısa olduğundan kesme nedenlerinin sınırlandırılmasının doğru olmadığı ve her türlü ceza muhakemesi işleminin bu etkiye sahip olması gerektiği yönündeki görüş yatmaktaydı (Taner, 1953; Dönmezer ve Erman, 1997). Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise kabahatlere ilişkin zamanaşımı süresi düzenlemekteydi. 104 ve 105. maddelerde yer alan söz konusu düzenlemeler öğretide pek çok tartışmaya neden olduğu gibi, kanunun alındığı ülke olan İtalya'da ve ülkemizde uygulama da birbirleriyle tutarsız pek çok mahkeme kararının verilmesine yol açmıştır (Taner, 1953; Kunter, 1946).

Tüm bu anlatılanların ardından varmak istediğimiz sonuç, geçmiş tüm bir zamanaşımı süresini yok ederek, ortadan kalkmak üzere olan kamu davasını

canlandırmak gibi önemli bir sonuca sahip olan kesme nedenlerinin, kanunda tek tek sayılmasının daha uygun olduğudur. Böylelikle, birbirine zıt ve istikrarsız uygulamaların önüne geçilmesi de sağlanmış olacaktır. Tüm bu nedenleri göz önünde bulundurarak, 765 sayılı TCK'da yer alan suçların bağlı oldukları zamanaşımı sürelerine göre farklı kesme sebepleri belirlenmesi ve “tüm usuli işlemler zamanaşımını keser” gibi uygulamada duraksama oluşturan ve içeriği tam olarak belirli olmayan kanun hükümlerinin 5237 sayılı TCK'ya alınmayarak, kesme nedenlerinin tek tek sayılmasını yerinde buluyoruz. Aslında, zamanaşımının kesilmesi gibi sanığın aleyhine bir kurumun, yorum yoluyla genişletilmesi ceza hukuku ilkelerine aykırıdır (Dönmezer ve Erman, 1997:267). Öte yandan mahkemelerin kesme sebeplerini nedenlerini olabildiğince geniş yorumlayarak davaları zamanaşımına uğratmama yönündeki çeşitli ülkelerde görülmüş olan geçmişteki eğilimleri de dikkate alındığında, en uygun çözümün kesme nedenlerinin kanunda açıkça sayılması olduğu düşüncesindeyiz.

2.5.2.1. Dava Zamanaşımını Kesen Sebepler

765 Sayılı TCK'da bir yıldan az ceza gerektiren suçlarla, bir yıldan fazla cezayı gerektiren suçlar bakımından dava zamanaşımını kesen sebepler farklı biçimlerde düzenlenmiştir. Bu düzenlemede bir yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından her türlü usulü işlemin zamanaşımını keseceği düzenlenmesi yer almaktaydı. Bir yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından ise 5237 Sayılı TCK ile neredeyse aynı sisteme sahiptir.

TCK'nın 67. maddesinde zamanaşımını kesen sebepler düzenlenmiştir. Madde düzenlemesine göre zamanaşımını kesen sebepler; “şüpheli veya sanıklardan birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi, şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararının verilmesi, suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi ve sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa mahkûmiyet kararı verilmesi” olarak zamanaşımının dört şekilde kesileceği düzenlenmiştir.

Kanunda belirtilen bu sebepler sınırlı sayıda olup yorum yoluyla genişletilemeyecektir.

2.5.2.1.1. Şüpheli veya Sanığın Cumhuriyet Savcısı Tarafından İfadesinin Alınması veya Sorguya Çekilmesi

765 s. TCK'nın 104/1. maddesinde bu husus, "adli makamlar huzurunda maznunun sorguya çekilmesi" olarak ifade edilmekte iken 5237 s. TCK'nın 67. maddesinin 2. fıkrasının a bendinde "şüpheli veya sanıklardan birinin savcı tarafından ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi" olarak terimlendirilmiştir. Görüldüğü gibi, "maznun" sözcüğünün içi, yerine "şüpheli veya sanık" sözcükleri tercih edilerek doldurulmuş, "adli makamlar" terimindeki belirsizlik giderilmiş olduğu gibi, eskiden sadece sanığın sorgusunun yapılması dava zamanaşımını kesen sebep olarak görülmekte iken yeni düzenlemede bunun yanında haklı olarak şüpheli veya sanığın savcı huzurunda ifadesinin alınması da dava zamanaşımını kesen sebeplerden biri olarak kabul edilmiştir.

5271 s. CMK'nın tanımlar alt başlıklı 2. maddesinde bu kavramlar teker teker tanımlanmıştır. Buna göre, "Şüpheli" soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi, "Soruşturma" kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi, "Kovuşturma" iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi, "Sanık" kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar suç şüphesi altında bulunan kişiyi, "İfade alma" şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini, "Sorgu" ise, şüpheli veya sanığın hakim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini ifade eder. Belirtelim ki, CMK'nın yapmış olduğu sorgu kavramının bu tanımı yetersiz ve ek sorguyu da kapsıyor gibi intiba oluşturmaktadır. Ancak CMK'nın sorgu ile ilgili maddeleri incelendiğinde sorgu kavramında bir genişletilme olmadığı anlaşılmaktadır.

Buna göre yeni düzenlemede, şüphelinin hazırlık aşamasında adli kolluk birimi tarafından ifadesinin alınması dava zamanaşımını kesen bir sebep olarak kabul edilmemiş (Demirbaş, 2007:629), sadece Cumhuriyet savcısı tarafından ifadesinin alınmasında bu kesici etki benimsenmiştir. Cumhuriyet savcısı tarafından ifade

alınmanın ve hakim tarafından dava ile ilgili olarak sorguya çekilmenin şüpheli veya sanık sıfatıyla ve haklarının da hatırlatılarak yapılması şarttır. Fakat şüpheli veya sanığın 5271 s. CMK'nın 147. maddesi (1412 s. CMUK m. 135) gereğince kendisine hatırlatılan haklarından susma hakkını kullanması da yapılanın sorgu olması özelliğini kaybettirmez. Fakat dikkat edilmelidir ki, sadece tutuklanma istemiyle hakim tarafından dinlenmesi anlamına gelmeyen sorgu kavramından teknik olarak anlaşılması gerekenin ne olduğu anıldığı gibi CMK'da gösterilmiştir. Fakat sonradan sanık olsa bile daha önce tanık olarak dinlenmesi (Kunter, 1951; Çağlayan, 1984; Artuk vd., 2009) veya sanığa keşif sırasında sorular sorulması da (Önder, 1992; Artuk vd., 2009) yargılama hukuku yönünden sorgu sayılmadığı için dava zamanaşımını kesmeyecektir. Hakeza ek savunma da sorgu sayılmaz. Bilindiği gibi, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunda olduğu gibi, özel kanunlarla sorgu yargıcının kullandığı sorgu yetkisinin hakimden başka organlara da verildiğini biliyoruz. Doktrindeki genel eğilim, böyle bir sorgunun da dava zamanaşımını keseceği yönündedir (Dönmezer ve Erman, 1997; Çağlayan, 1984). 765 s. TCK'nın 104/1. maddesinde yer alan “adli makamlar huzurunda” tabirine yeni düzenlemede yer verilmemesi böyle bir görüşe varmada işimizi daha da kolaylaştırmaktadır. Yargıtay, bozmadan sonra sanığa bozma ilamına karşı diyeceklerinin sorulmasını sorgu olarak kabul edilemeyeceğine ve bu sormanın dava zamanaşımını kesmeyeceğine karar vermiştir (Yargıtay (1981), Yargıtay C.G.K. 11.04.1981., E. 1981/7-27, K. 1981/175). Cumhuriyet savcısının istisnai olarak sorgu yapabilme yetkisi 3005 s. Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanunu'nun 4/6. maddesinde düzenlendiği, bunun yapısı itibariyle dava zamanaşımını kesen sorgu niteliğinde bulunduğu doktrinde ileri sürülmüş idi. Fakat yeni düzenlemede dava zamanaşımını kesen sebeplere Cumhuriyet savcısının ifade alması da eklenmiş olduğuna göre bu tartışmaya kesin olarak son verilmiştir.

2.5.2.1.2. Şüpheli Veya Sanıklardan Biri Hakkında Tutuklama Kararı Verilmesi

765 s. TCK'nın 104/1. maddesinde dava zamanaşımını kesen sebeplerden bazıları “mahkûmiyet hükmü, yakalama, tevkif, celp veya ihzar müzekkereleri” olarak sayılmışken yeni düzenlemede “tutuklama kararının verilmesi” denilerek bunlardan

sadece tutuklama kararına (müzekkeresi) kesici bir etki tanınmıştır. Buna göre, şüpheli veya sanık hakkında kaçak ya da saklanmış olması halinde çıkarılan yakalama müzekkeresi (5271 s. CMK m. 98; 1412 s. CMUK m. 131/1), sanığın sorgusunun yapılması için davetiye ile çağrılmasını ifade eden celpname (5271 s. CMK m. 145; 1412 s. CMUK m. 132), hakim tarafından sanığın zorla getirilmesi amacıyla hakim tarafından çıkarılan ihzar müzekkeresi (5271 s. CMK m. 146; 1412 s. CMUK m. 133) bundan böyle birer dava zamanaşımını kesen sebep olarak kabul edilemeyeceklerdir. Buna karşın şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararının verilmesi dava zamanaşımını kesecektir. Maddede, “tutuklama kararı verilmesi”nden söz ettiğine göre dava zamanaşımı bu kararın verildiği gün kesilecektir. Ayrıca, sanık veya sanıklardan biri hakkında CMK’nın 100. vd. maddeleri gereğince hangi suçtan ötürü tutuklama kararı verilmişse sadece o suç için dava zamanaşımı kesilmiş olacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997; Çağlayan, 1984; Artuk vd., 2009, Kunter, 1951). Yine tutuklama kararının tefhim veya tebliği şart olmadığına göre tutuklama kararının yüze karşı (vicahi) veya yoklukta (gıyabi) (CMK.nun 248/5. maddesinde olduğu gibi) verilmesi arasında da fark yoktur (Dönmezer ve Erman, 1997; Taşdemir, 2001; Çağlayan, 1984; Artuk vd., 2009). Keza tutuklama kararının tanzim edilmiş olması yeterli olduğundan, infaz edilmiş olması da şart değildir (Dönmezer ve Erman, 1997; Taşdemir, 2001; Artuk vd., 2009). Yargıtay çok yerinde olarak, yurt dışında bulunan sanığın Türk makamlarına niyabeten tutuklanması işleminin de dava zamanaşımını keseceği görüşündedir (Yargıtay (2000), Yargıtay C.G.K. 28.03.2000., E. 2000/4-50, K. 2000/52).

2.5.2.1.3. Cumhuriyet Savcısının Suçla İlgili İddianame Düzenlemesi

İddianameden kasıt, Cumhuriyet savcısı tarafından CMK’nın 170. maddesine (1412 s. CMUK m. 163) göre mahkemeye hitaben yazılan ve kovuşturma devresinin başlatılmasını sağlayan belgedir. 765 s. TCK’nın dava zamanaşımını kesen sebepleri içeren 104. maddesinde “...Cumhuriyet Müddeiumumisi tarafından mahkemeye yazılan iddianame ile...” denilmişken, TCK’mız 67. maddenin 2. fıkrasının (c) bendinde daha açık seçik bir ifade ile, “Suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi” tabiri kullanılarak bu husus dile getirilmiştir. Buna göre, suçla ilgili iddianamenin düzenlenmesi dava zamanaşımını kesmesi için yeterli olup ayrıca sanığa tebliği şart değildir (Dönmezer ve

Erman, 1997; Çağlayan, 1984; Artuk vd., 2009). İddianamenin mahkemece iade edilmiş olmasının önemi yoktur.

Herhalde iddianame benzeri belgeler de, iddianame etkisi doğurdukları için dava zamanaşımını kesici etkileri kabul edilmelidir, şeklinde düşünülebilir. Örneğin, Karayolları Trafik Kanunu gereğince Sulh Ceza mahkemesine verilen belgelerde olduğu gibi. Ancak şahsi dava müessesesi kaldırıldığı için bundan söz etmeye gerek yoktur. Esasen maddede, “iddianame ve iddianame yerine geçen...” teriminin kullanılması bu nedenle daha yerinde olacaktır. Fakat hemen bütün TCK ön tasarılarında buna yer verilmiş olmasına rağmen kanun koyucunun yeni TCK’da buna yer vermemesi bir unutkanlık eseri olduğu söylenemez. Bu sebeple kanun koyucunun, iddianame benzeri kararlara yer vermemesi, iradesini bunlara dava zamanaşımını kesme etkisi tanımadığı şeklinde yorumlanmalıdır.

2.5.2.1.4. Sanıklar Hakkında Mahkûmiyet Hükümü Verilmesi

Bu hususa, 765 s. TCK’nın 104. maddesinde “mahkûmiyet hükmü... ile” şeklinde, yeni düzenlemede ise “Sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa, mahkûmiyet kararı verilmesi... halinde” biçiminde işaret edilmiştir. Buna göre, iştirak halinde işlenen suç bile olsa veya davaları birleştirilen ve aynı dosyada haklarında kovuşturma süren birden çok sanık bulunur da sanıklardan biri hakkında mahkûmiyet kararı verilirse dava zamanaşımının kesilmiş olacağı açıktır. Fakat belirtelim ki burada söz konusu olan kesinleşmemiş mahkûmiyet kararıdır (Dönmezer ve Erman, 1997; Erem vd., 1997; Çağlayan, 1984; Artuk vd., 2009, Kunter, 1951). Mahkûmiyet kararı kesinleşmiş bulunursa artık dava zamanaşımı yerini ceza zamanaşımına bırakacağından dava zamanaşımının kesilmesi de gündeme gelmeyecektir.

Mahkûmiyet kararının, yüze karşı verilmesi ile yoklukta verilmesi arasında fark gözetilmediği gibi sanığa tebliğine de gerek yoktur (Dönmezer ve Erman, 1997; Erem vd., 1997; Çağlayan). Gerçekten de, 765 s. TCK’nın 104. maddesinin 11.6.1936 tarih ve 3038 sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki halinde, bir usul işleminin dava zamanaşımını kesici etki kazanabilmesi için sanığa tebliği şart iken, anılan bu değişiklik ile bu kaldırılmıştır. Yeni düzenlemede, böyle bir şarta yer verilmemesi bunun

aranmadığını göstermektedir. Hakeza, verilmiş bulunan mahkûmiyet kararının sonradan herhangi bir sebeple bozulması veya kaldırılması, dava zamanaşımının kesilmiş bulunmasına bir etkisi olmaz. Madde metni çok açık bir şekilde “mahkûmiyet”ten söz ettiğine göre, mahkemece verilecek beraat kararının dava zamanaşımını kesici bir etkisi bulunmayacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997; Erem vd., 1997; Çağlayan, 1984; Artuk vd., 2009). Herhalde, sanığın lehine olan dava zamanaşımı kurumunun sanığın aleyhine bir sonuç doğurması beklenemeyecektir. Mahkumiyet hükmü Yargıtay veya Bölge Adliye Mahkemesi tarafından bozulduktan sonra esas mahkemenin vereceği direnme kararı yeni bir mahkumiyet kararı olduğundan dava zamanaşımı tekrar kesilmiş olacaktır (Dönmezer ve Erman, Artuk vd., 2009). Madde metnine göre, görevsizlik veya yetkisizlik kararları birer mahkumiyet kararı niteliğinde bulunmadıkları için dava zamanaşımını kesmeleri de söz konusu olamaz (Dönmezer ve Erman, 1997; Artuk vd., 2009, Kunter, 1951). Hakeza, TCK’nın 75. maddesinde düzenlenen ön ödeme, bir mahkumiyet kararı olarak nitelendirilemeyeceği için dava zamanaşımını kesmez (Artuk vd., 2009: 382). Eski uygulamamızda hüküm niteliğinde bulunduğu için dava zamanaşımını kesici etkileri kabul edilen Ceza Kararnamesi (1412 s. CMUK m. 386 vd.) kurumu (Dönmezer ve Erman, 1997; Artuk vd., 2009, Kunter, 1951; Kunter, 1946; Önder, 1992) yeni düzenleme ile kaldırıldığı için bu konuda problem kalmamıştır.

Yabancı ülkelerde verilen hükümlerin sonuçlarının belli şartlarda (5237 s. TCK nun 8. vd. maddeleri) Türkiye’de bazı etkiler yaratabildikleri bilinmekte ise de, Yabancı ülke yargı mercilerinden verilen mahkumiyet kararlarının dava zamanaşımını kesici etkileri yoktur (Dönmezer ve Erman, 1997; Çağlayan, 1984). Esasen zaten yabancı mahkeme kararlarının yeni TCK’nın 19. maddesi çerçevesinde Türkiye’de bazı sonuçlar meydana getirebilmeleri de ancak kesinleşmiş bulunmalarına bağlıdır ki dava zamanaşımında mahkûmiyet kararlarının kesinleşmemiş bulunması aranmaktadır.

2.5.2.2. Dava Zamanaşımını Kesen Nedenlerin Bazı Ortak Özellikleri

Dava zamanaşımını kesen nedenlerin yol açtığı sonuçlara değinmeden önce tüm nedenlere ilişkin bazı ortak özelliklere ve tartışmalara değinmekte yarar görüyoruz.

765 sayılı kanun döneminde de var olan ve 5237 sayılı TCK bakımından da önem taşıyan önemli bir tartışma, kararı veren mahkemenin yetkisiz olması nedeniyle hükümsüz olan kararların zamanaşımını etkileyip etkilemeyeceği sorununa ilişkindir. Bazı yazarlar söz konusu yetkisizliğin önemsiz olduğu ileri sürerken, bazıları mutlak ve nispi butlan şeklinde bir ayırım yapılması gerektiği düşüncesindedirler (Dönmezer ve Erman, 1997: 269). Bir grup yazar ise hükümsüz işlemlerin hiçbir etki doğuramayacağı düşünmekte ve buna gerekçe olarak bu işlemlerin aslında hiç var olmamış olmasını göstermektedirler (Kunter, 1946:552-553). Gerçekten hükümsüz işlemlere hukuki sonuçlar başlamak bunları hükümsüz saymakla çelişeceğinden (Erem vd., 1997:1019) biz de, bu işlemlere dava zamanaşımını kesici etki tanınmaması gerektiği yönündeki hakim görüşe (Dönmezer ve Erman, 1997; Kunter, 1946; Erem vd., 1997; Önder, 1992) katılıyoruz. Kanımızca bazı yazarlar tarafından yukarıda yalnızca mahkeme kararlarıyla sınırlı olarak yapılan tartışma ve varılan sonuçlar, mahkeme kararı niteliği taşımayan, iddianamenin düzenlenmesi, ifade ve sorgu bakımından da geçerli kabul edilmelidir. Örneğin CMK'nın 251. maddesi uyarınca özel görevli ağır ceza mahkemesinde görev yapan savcılar bu mahkemenin görev alanı dışında kalan işlerde görevlendirilemeyeceğinden, bu mahkemenin görev alanına giren bir suçla ilgili olarak, bu mahkemede görevli olmayan bir Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan ifade alma işleminin dava zamanaşımını kesmeyeceğini kabul etmek gerekir. Yine benzer şekilde suçun soruşturma aşamasında özel görevli ağır ceza mahkemesinin görev alanına girdiğinin anlaşılması halinde, bu mahkemede görevli olmayan bir Cumhuriyet savcısının düzenlediği iddianameye de kesici etki tanınmaması gerekir.

Bu konuyla ilgili olarak 765 sayılı kanun döneminden beri tartışmalı olan başka bir husus ise, yalnızca yer yönünden yetkisiz mahkemenin yaptığı işlemlerin hükümsüz olup olmadığıdır. 5271 sayılı CMK'nın 20. maddesinde yer alan hüküm karşısında, yer yönünden yetkisiz olan mahkemenin işlemlerine dava zamanaşımını kesici etki tanınması uygun olacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997; Kunter, 1946). Zira bu işlemlerin yetkisizlik sebebiyle hükümsüz olduğunu ileri sürmek kanunun açık düzenlemesi karşısında mümkün değildir. Yine 765 sayılı kanun döneminde tutuklama müzekkeresinin belirli bir suç sebebiyle belirli bir kişiye yönelik olması halinde, ismin yanlış yazılmasının ya da sanığa isnat edilen fiilin hukuki nitelendiriliş şeklinin

müzekkerede yanlış gösterilmesinin kesmeyi önlemeyeceği ileri sürülmüştür (Önder, 1992:795). Kesmenin fiile ilişkin olduğunu (Dönmezer ve Erman, 1997; Kunter, 1946; Kunter, 1951) dikkate alarak biz de bu görüşe katılmaktayız.

2.5.2.3. Dava Zamanaşımını Kesilmesinin Sonuçları

Süre açısından dava zamanaşımını kesen sebep ortaya çıktığında, suç tarihinden o ana kadar geçmiş olan süre yanar ve kesilmenin meydana geldiği günden (bu gün 1. gün olarak hesaba dahil edilir) itibaren dava zamanaşımı yeniden işlemeye başlar (Dönmezer ve Erman, 1997; Demirbaş, 2007; Erem vd., 1997; Çağlayan, 1984; Artuk vd., 2009, Yüce, 1985; Toroslu, 2009; Kunter, 1946; Kunter, 1951). (m. 67/3). Fıkarda kullanılan “kesme nedeninin gerçekleştiği tarihten itibaren” deyişinden anlaşılan budur. Geçmiş olan sürenin yanması, her kesme sebebinin ortaya çıkması halinde de geçerlidir. Böylelikle her kesme sebebi ortaya çıktığında daha önce geçmiş bulunan süre yanacaktır. Fakat, dava zamanaşımını kesen birden fazla nedenin bulunması halinde, zamanaşımı süresi son kesme nedeninin gerçekleştiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır (m. 67/3). Yeni düzenlemede kabahat ve cürüm ayırımına son verilip suç terimi tercih edildiği için bu sonuç, her suç türü için geçerlidir. Meğerki TCK’da dava zamanaşımının işlemeyeceğinin açıkça belirtildiği suç tipleri istisna edilmiş olsun.

Şu var ki, kesme sebepleri ne kadar çok olursa olsun hiçbir halde 66. maddede öngörülen olağan zamanaşımı sürelerinin yarısının eklenmesinden oluşan olağanüstü sürelerden fazla uzatılamayacaktır. Buna göre, iki kesme tarihi arasında da dava zamanaşımı süresi dolmuş olabilir (Dönmezer ve Erman, 1997; Çağlayan, 1984). 67. maddenin 4. fıkrası bu hususu şu şekilde ele almıştır, “Kesilme halinde, zamanaşımı süresi ilgili suça ilişkin olarak kanunda belirlenen sürenin en fazla yarısına kadar uzar.” Gerçekten de, kesme sebeplerinin çok olduğu durumlarda eğer dava zamanaşımı sürekli yeniden başlatılsaydı bu durum sonsuza dek sürecekti ve bu da zamanaşımı ile güdülen amaca aykırı bir sonuçlamayı beraberinde getirecekti (Dönmezer ve Erman, 1997; Çağlayan, 1984). Bu sebeple kanun koyucu, tayin ettiği ve yaş gruplarına göre teker teker belirlediği azami sürelerin geçmesi ile artık devletin faili cezalandırmaktan vazgeçmesini öngörmüştür. Örneğin, reşit bir kişi tarafından bir örgütün faaliyeti

çerçevesinde işlenen göçmen kaçakçılığı suçunda 79. maddenin 1. fıkrasında belirtilen cezanın üst sınırı olan 8 yılın 2. fıkra gereğince yarı oranında arttırılması sonucunda bulunacak 12 yıl dava zamanaşımında esas alınacak ceza miktarını oluşturacaktır. Buna göre konu suçun zamanaşımı süresi suçun işlendiği günden itibaren 15 yıldır. Kesilmeler dolayısıyla ancak yarı oranında arttırılarak 22 yıl 6 aya kadar uzayacaktır.

Dava zamanaşımı süresi dolduğunda soruşturma hazırlık aşamasında ise Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı, yargılama veya temyiz safhasında ise mahkeme, Yargıtay veya Bölge Adliye Mahkemesi eskisinden farklı olarak “ortadan kaldırma” değil, 5271 s. CMK m. 223/8 gereğince “düşme kararı” verecektir (66. madde açıklamalarına bkz). Ancak burada, CMUK’nın 253/son. maddesinde yer alan, “derhal beraat kararı verebilecek hallerde durma veya düşme kararı verilemez” hükmünün göz önünde daima bulundurulması gerektiğini vurgulayalım (Öztürk vd., 2010:388). Ayrıca önemle belirtelim ki, zamanaşımı varken Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemesi hükmün esasını tetkik edemez.

Dava zamanaşımını kesen sebeplerin suç ortaklarına etkisi açısından ise, dava zamanaşımını kesen sebeplerin şeriklere sirayeti, 765 s. TCK’nın 106. maddesinde, “Bir suçtan dolayı yapılan ve müruru zamanı kesen muameleler o suçlarda her ne suretle olursa olsun iştiraki olup da aleyhlerinde takibat veya tahkikat yapılmamış olan kimseler hakkında dahi müruru zamanı keser” şeklinde düzenlenmişti. Aynı hususa, 5237 s. TCK’nın 67. maddesinin 2. fıkrasında, “sanıklardan birinin”, “sanıklardan bir kısmı” terimlerinin madde metniyle kaynaştırılması suretiyle yer verilmiştir. Görüldüğü gibi, eski yasamız “o suçlarda her ne suretle olursa olsun iştiraki” sözü ile asli ve fer’i iştirak arasında fark gözetmemeyi ifade etmiştir (Dönmezer ve Erman, 1997; Erem vd., 1997; Çağlayan, 1984; Artuk vd., 2009, Kunter, 1951; Hafizoğulları, 2008). Aynı hükmün “kimseler hakkında dahi” şeklindeki belirsizlik yaratıcı sözü ise doktrin ve uygulamada fikir ayrılıklarına sebep olmuştu. Bu terimin mefhumu muhalifinden aleyhlerinde kovuşturma yapılmış veya yapılmakta olan suç şeriklerine sirayetin kabul edilmediği sonucunu çıkaran Yargıtay’ın bu görüşü yansıttığı bazı kararları kovuşturma başlamadan önce kaçarak izini kaybettirmeyi başarmış sanıkları ödüllendirmek anlamına gelmekte idi (Dönmezer ve Erman, 1997:272). Oysa madde metni oldukça açıktır. Haklarında henüz kovuşturma yapılmamış şerikler hakkında dahi sirayet kabul

edildiğine göre kovuşturma başlamış bulunuyorsa hayli hayli ve de öncelikle etki kabul edilmeli idi.

765 s. TCK'nın, "Bir suçtan dolayı yapılan ve müruru zamanı kesen muameleler o suçlarda her ne suretle olursa olsun iştiraki olup da aleyhlerinde takibat veya tahkikat yapılmamış olan kimseler hakkında dahi müruru zamanı keser" şeklindeki 106. maddedeki düzenleniş doğrultusunda, kesilmenin şahsiliğini değil, şikayetten feragat gibi algılayarak kesilmenin şeriklere sirayetini kabul etmiş bulunan 5237 s. TCK'mızın, Hükümet Tasarısı ve Alt Komisyonunda benimsenmeyip TBMM görüşmeleri sırasında eklenmiş, bu konudaki düzenlemesini irdelenmesinde, 5237 s. TCK'nın 67. maddesinin 2. fıkrası aynen şu şekildedir: "Bir suçla ilgili olarak; a) Şüpheli veya sanıklardan birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi, b) Şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararının verilmesi, c) Suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi, d) Sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa, mahkumiyet kararı verilmesi halinde, dava zamanaşımı kesilir." Görüldüğü gibi, eskisinde olduğu gibi yeni madde metninden de, birden çok failin iştiraki ile işlenen suçlarda, şeriklerden biri hakkındaki dava zamanaşımını kesme sebebinin diğerlerine de sirayet edeceği anlamı mutlak bir şekilde çıkmaktadır. Bu anlamda, suç ortakların asli veya fer'i, yeni deyimle azmettiren veya yardım eden olup olmadıkların bir önemi de bulunmamaktadır.

Buraya kadar bir sorun yoktur, sorun, aralarında iştirak iradesi veya reel ilişkisi olmasa bile, örneğin birleştirme nedeniyle, birden çok sanık için aynı dosya üzerinden yargılama yapıldığında, şeriklerden biri hakkında gerçekleşecek dava zamanaşımını kesme sebebinin diğer suç ortaklarını da etkileyip etkilemeyeceği ve onlar için de dava zamanaşımının kesilip kesilmeyeceğidir (Kunter, 1951:79). Madde metinlerine lafız açısından yaklaştığımızda, bu noktada eski düzenlemeye kıyasla belirsizliğin giderilmesi yerinde katmerleşerek sürmekte olduğunu görmekteyiz. Eski yasada açıkça kullanılan "iştirak" sözüne yer vermeyen kanun koyucunun ihdas ettiği yeni madde metni ilk bakışta, soruyu olumlu anlamıyla "evet"leyen bir intiba oluşturuyor gibi görünmektedir. Böyle bir yorum, neresinden bakılırsa bakılsın, bu açılımın çok doğal bir uzantısı olarak bizi daha aşırı durumlara kadar götürebilecektir. Örneğin, davanın ayrı görülmesi mümkün iken, yani davaların birleştirilmesi zorunlu değilken davalar birleştirilmişse, bir şerik için dava zamanaşımını kesen sebebi diğer şeriklere de etkili

kılmamız gerekecektir. Kanunumuz bu konuda bir istisna öngörmediğine göre, böyle bir sonuç çıkarımı bizi, her iki halde de kesen sebebi tüm suç ortaklarını etkilediğini kabul etmeye zorlayacaktır. Haklı bir gerekçe bulmakta zorlanacağımız ve maddeye yanlış anlam yüklemenin ürünü olan böyle bir sonuçlama herhalde, dava zamanaşımı ile güdülen amaca, hükmün konuluş saikine ve yorum tekniğine uygun düşmeyecektir. O halde, kanun koyucunun bu maddeyi sevk etmedeki amacını tespit etmemiz, bundan hareketle bu tespitin kıyasa yol açmayacak en sağlıklı yoruma bizi götürmesi en akıllıca yol olarak belirlemektedir. Hareket noktamız bu olunca, belirtelim ki, ilgili fıkranın karşılığını oluşturan 106. maddenin konuluş sebebinin ne olduğu konusunda değişik fikirler yürütülmüştü. Azınlıkta olan birinci görüş (Dönmezer ve Erman, 1997:142), 106. maddenin konuluş saiki, şikayetten feragatte olduğu gibi dava zamanaşımının bazı failer hakkında kesilip diğerleri hakkında kesilmemesini kabul etmenin ahlaka aykırı görülmesi biçiminde idi. Hakim görünen ikinci görüşe ise (Erem vd., 1997; Çağlayan, 1984; Artuk vd., 2009, Yüce, 1985), bu hükmün kamu davasının bütünlüğünü korumak için kanuna konulduğu ve bu suretle adalet ve sanıklara eşit muamelede bulunma düşünceleri de sağlanmış bulunacağı şeklinde idi.

Dava zamanaşımında durma sebeplerinin diğer şeriklere sirayetini kabul etmeyen, kanunun kabul aşamasında dava zamanaşımının kesilmesinin “şeriklere sirayeti”ni metne kaynaştırmak suretiyle fikrayı koymakla birlikte, fıkranın bu noktasına ilişkin hiçbir bir gerekçe göstermediği anlaşılmaktadır.

2.6. YENİDEN YARGILAMAYI GEREKTİREN SUÇLARDA ZAMANAŞIMININ BAŞTAN BAŞLAMASI

5237 sayılı TCK'nın 66. maddesinin beşinci fıkrası, dava zamanaşımı konusuna ilişkin olarak önemli tartışmalara yol açacak bir hüküm niteliğindedir. İlk bakışta hükümde bir kesme nedeni düzenlenmiş gibi görünmekteyse de, aşağıda açıklayacağımız nedenlerden dolayı, hükmün bu şekilde nitelendirilmesi mümkün değildir. Çünkü kesme nedenleriyle 66. maddenin beşinci fıkrasında yer alan düzenleme arasında önemli farklar bulunmaktadır.

66. maddenin beşinci fıkrası, kanunun ilk şeklinde yer almamaktaydı. Hüküm, 2005 tarih ve 5377 sayılı kanunla 5237 sayılı TCK'ya eklenmiştir. 1412 sayılı CMUK döneminde öğretilde ve uygulamada (Yargıtay (1999), Yargıtay C.G.K. 08.12.1999., E. 1999/3547, K. 1999/4139) hâkim görüş, yargılamanın lehe olarak her zaman, aleyhe olarak ise ancak dava zamanaşımı süresi içerisinde yenilenebileceği yönündeydi ve buna gerekçe olarak zamanaşımının devletin ceza vermek yetkisinin ortadan kalkması gösterilmekteydi (Erem, 1992:45). 5237 sayılı TCK'nın 66. maddesi ise bambaşka bir sistem getirmektedir. Maddenin gerekçesinde hükmün amacının, “yargılamanın yenilenmesi gibi aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hallerde, dava zamanaşımı süresinin dolduğundan bahisle yargılamaya son verilmesi yönündeki taleplerin önüne geçmek” (TBMM) olduğu açıkça ifade edilmektedir. Özetle amaç, bu hallerde dava zamanaşımını bertaraf etmektir.

Bilindiği üzere dava zamanaşımını kesen nedenler, kanun koyucunun ceza davasının ilerlemesi bakımından özel önem attığı ceza muhakemesi işlemleridir. Kanun koyucu hangi işlemlere kesici etki tanıdığını, kanunun 68. maddesinin ikinci fıkrasında sınırlı olarak saymıştır ve bu nedenlerin kıyas yolu ile genişletilmesi mümkün değildir. İncelememizin konusu olan dava zamanaşımını yeniden başlatan neden, 5237 sayılı TCK'da diğer kesme nedenleriyle birlikte değil, zamanaşımının düzenleyen 66. maddede düzenlenmiştir. Bu durum yargılamanın yenilenmesi halinde dava zamanaşımının yeniden başlaması konusunu düzenleyen 66. maddenin beşinci fıkrasının diğer kesme nedenlerinden, kanunun sistematığı açısından bilinçli olarak ayrıldığı izlenimini uyandırmaktadır. Buna ek olarak, kesme nedenleri ile söz konusu hüküm arasındaki temel fark, kesme nedenlerinin ortaya çıkabileceği zaman diliminde kendisini göstermektedir. Dava zamanaşımının kesen bir nedenin ortaya çıkabilmesinin ön şartı, dava zamanaşımı süresinin işlemekte olmasıdır. Oysa ki, 66. maddede yargılamanın yenilenmesi halinde dava zamanaşımını düzenlenmektedir ve yargılamanın yenilenmesi ancak kesin bir hükme karşı söz konusu olabilir. Bu hükümlerden mahkumiyet, dava zamanaşımının ortadan kalkarak ceza zamanaşımı süresinin işlemeye başlamasına, diğer hüküm çeşitleri ise ceza davasının, dava zamanaşımı süresini de beraberinde götürerek, ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Buna göre yargılamanın yenilenmesi halinde zamanaşımını yeniden başlamasını

düzenleyen hüküm hiçbir şekilde dava zamanaşımını kesen bir neden olarak nitelendirilemez. Zira bu halde kesme sebebinin varlığının ön şartı olan işlemekte olan bir dava zamanaşımı süresi söz konusu değildir. Bu nedenle hükmü, dava zamanaşımını yeniden başlatan neden adı altında ayrı bir başlık altında incelemekteyiz

Kurumun nitelendirilmesi konusundaki sorun üzerine böylece durduktan sonra, kurumun ortaya çıkartabileceği sorunlardan kısaca bahsetmek istiyoruz. Öğretide bir görüş, 66. maddenin beşinci fıkrasına göre yeniden başlayan dava zamanaşımı süresinin ilk yargılamada işleyen ve kesin hükümlerle ortadan kalkan dava zamanaşımı süresinden bağımsız olduğunu kabul etmekte, fakat bu durumu müktesep hak kuralını ihlal ettiği sebebiyle eleştirmektedir (Özbek, 2005:609). Bu görüş doğrultusunda dava zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle, düşen bir davanın dahi yeniden diriltilmesi mümkündür ve her durumda yeni bir dava zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır. Böyle bir yorum öncelikle tüm bir dava zamanaşımı sisteminin üzerine kurulduğu ilke olan, zamanaşımının fiil ile başlaması ve ona bağlı olması esasına aykırıdır. Dava zamanaşımının kabul edilme gerekçesi, suçun işlenmesinin üzerinden geçen belirli bir sürenin ardından sosyal faydanın ortadan kalkmasıdır. Aynı ilkeden yola çıkan bazı ceza kanunlarının, yargılamanın sanık aleyhindeki nedenlerden dolayı yenilenmesini ancak dava zamanaşımı süresinin içinde mümkün olduğunu kabul etmelerinin nedeni de bu olmalıdır. Unutulmamalıdır ki suç işlendikten sonra, mümkün olan en kısa süre içerisinde suçluları adli hata yapmaksızın yargılamak devletin görevidir. Bu nedenle, hükümlünün kusuru ile adli hataya yol açıp açmadığına ve fiil üzerinden ne kadar zamana geçtiğine bakılmaksızın, yargılamanın yenilenmesi kabul edilemez bir yaklaşımdır. Öte yandan, yukarıda belirttiğimiz müktesep hakkın ihlali yönündeki eleştiriye, bu kavramın ceza hukukuna değil, özel hukuka ait olması sebebiyle katılmamaktayız. Bizce yargılamanın süreye bakılmaksızın aleyhe olarak yenilenmesi yaklaşımı kabul edilemez. Fakat bunun nedeni dava zamanaşımı kurumuyla bağdaşmaz nitelikte olması ve onu bertaraf etmek imkânını vermesidir. Eğer yargılamanın yenilenmesinde, dava zamanaşımının yeniden başlatılması isteniyorsa, bu zamanaşımı teorisine uygun olarak ancak kendi kusuru ile adli hataya yol açan sanıklar bakımından söz konusu olabilir. Bunun dayanağı ise bu sanıkların cezalandırılması bakımından sosyal faydanın halen var olmasıdır.

Yargılamanın yenilenmesi halinde zamanaşımının hesabında, fiilden ilk yargılamanın sona ermesine kadar geçen sürenin hesaba katılmasının dava zamanaşımının fiile bağlı olması nedeniyle zorunlu olduğu düşüncesindeyiz. Hükmün verilmesiyle yargılamanın yenilenmesi arasında geçen sürede dava zamanaşımı ortadan kalktığından, sürenin işlemeyeceği doğaldır. Yargılamanın yenilenmesi talebinin kabul edildiği günden itibaren ise, dava zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlayacaktır. Fakat bu süre yeni bir süre değildir, ilk yargılamada geçen sürenin devamı niteliğindedir ve bu şekilde hesaplanmalıdır. 5237 sayılı TCK’da yer alan hükümlerin bu esaslara göre yeniden düzenlenmesi zorunluluk arz etmektedir.

Dava zamanaşımı süresi bakımından bir kesme nedeninin ortaya çıkması halinde devreye girecek olan 5237 sayılı TCK’nın 67. maddesinin dördüncü fıkrasında düzenlenen uzama sınırının, yargılamanın yenilenmesi halinde dava zamanaşımı yeniden başlaması halinde geçerli olmadığını da belirtmek gerekir. Çünkü yukarıda da belirttiğimiz üzere 66. maddenin besinci fıkrası bir kesme nedeni değildir.

Bu konuda son olarak hükmü, TCK ve CMK’da yer alan terimlerin bütünlüğü bakımından eleştirmeyi gerekli buluyoruz. CMK’da , CMUK’da yer alan muhakemenin iadesi kurumuna karşılık olarak yargılamanın yenilenmesi terimi kullanılmaktadır. Oysa inceleme konumuz olan hükümde tekrar yargılama ibaresi kullanılmaktadır. Kastedilenin yargılamanın yenilenmesi olduğu hem maddenin devamından hem de gerekçesinden anlaşılrsa dahi, 6 ay arayla çıkan iki kanun arasında bir terim birliği sağlanamamasını yadırgamamak mümkün değildir.

2.7. DAVA ZAMANAŞIMININ SONUÇLARI

Dava zamanaşımı, devletin o suçla ilgili yargılama yapma imkanını ortadan kaldırır (İçel vd., 2000:357). Kesilmeden ya da durmadan veya kesilmesine ve durmasına rağmen kanunda belirtilen sürelerin geçmesi halinde dava açılmaz, açılmışsa da davaya devam edilemez. Dava zamanaşımı süresinin dolduğunu gören Cumhuriyet savcısının kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar vermesi gerekir (Dönmezer ve Erman, 1997; Centel vd., 2008; Taşdemir, 2001). Doktrinde bazı yazarlar tarafından dava zamanaşımının dolması halinde kamu davasının açılmasından

kaçınılamayacağı, zamanaşımının dolması halinde dahi kamu davasının açılması gerektiği görüşü savunulmaktadır (Dönmezer ve Erman, 1997; Centel vd., 2008; Taşdemir, 2001). Ancak 765 Sayılı TCK uygulamasında zamanaşımının dolduğunu gören Cumhuriyet savcısının kamu davası açmamakla yükümlü olduğuna dair görüşün 5237 Sayılı TCK bakımından da geçerliliğini devam ettirdiğini söyleyebiliriz (Dönmezer ve Erman, 1997; Centel vd., 2008; Taşdemir, 2001). Nitekim Cumhuriyet savcısının, dava zamanaşımının dolmuş olmasını bir kovuşturma engeli olarak değerlendirmesi ve kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermesi mümkündür (Uzun, 1994:145). Zira, dava ekonomisi bakımından düşeceği kesin olan bir davanın açılmasının faydasız olacağını da kabul etmek gerekir (Günay, 2003:18).

Cumhuriyet savcısının hazırladığı iddianamedeki anlatım ve sevk maddesine göre fiilin zamanaşımına uğramış olmasına rağmen kamu davasının açılmış olması halinde mahkeme bunu iddianamenin iadesi sebebi yapamayacaktır. Dava zamanaşımının CMK'nın 174. maddesinde sayılan iddianamenin iadesi sebepleri arasında yer almaması nedeniyle bu sebebe dayanarak iddianamenin iadesi gerçekleştirilemeyecektir (Certel, 2008:103).

Davanın zamanaşımına uğradığının fark edilmesi halinde yargılama sırasında mahkeme tarafından, temyiz incelemesi sırasında Yargıtay tarafından verilmesi gerekli karar konusunda Yargıtay kararlarında görüş ayrılığı bulunmaktadır. Nitekim 765 Sayılı TCK'nın 102. maddesinde zamanaşımı süresinin dolması halinde “kamu davasının ortadan kaldırılması” ifade edilmekle birlikte 1412 Sayılı CMUK'nın 252. maddesinde ise “hüküm” niteliği taşıyan böyle bir karar sayılmamıştır. Buna rağmen anılan yasa döneminde Yargıtay kararlarında çoğunlukla ortadan kaldırma yönünde karar vermekteydi (Yargıtay (2007), Yargıtay 11. CD. 31.01.2007., E. 2007/2547, K. 2007/382). Ancak Yargıtay'ın vermiş olduğu bu kararlarda birlik olmamakla birlikte zamanaşımı nedeniyle “düşme” kararı da verilmiştir (Yargıtay (1997), Yargıtay 4. CD. 25.02.1997., E. 1997/821, K. 1997/1381).

5237 Sayılı TCK'nın 66. maddesinde kamu davasının belirlenen sürelerin geçmesi ile düşeceği hüküm altına alınmıştır. TCK düzenlemesi ile uyumlu olan 5271 Sayılı CMK'nın 223. maddesi sekizinci fıkrasında da düşme sebeplerinin varlığı halinde

davanın düşmesine karar verileceği belirtilmiştir. Buna rağmen Yargıtay'ın 5237 Sayılı TCK'nın kabul edildiği 1 Haziran 2005 tarihinden sonra zamanaşımı ile ilgili içtihatlarında "ortadan kaldırma" kararı da verdiği de görülmektedir. Yargıtay'ın bu yönde karar vermesinin gerekçesi 5252 Sayılı Kanunun 9. maddesinde açıklanan, yasaların karma uygulanamayacağına ilişkin düzenlemedir. Zira 5237 Sayılı TCK kapsamında henüz suçların zamanaşımına uğraması mümkün bulunmadığından lehe yasa uygulaması ile 765 Sayılı TCK uygulanmakta ve dava zamanaşımı süresinin dolması halinde ortadan kaldırma kararı verilebilmektedir (Yargıtay (2007), Yargıtay 11. CD. 28.05.2007., E. 2007/1339, K. 2007/3688). Buna karşılık yerel mahkeme tarafından 765 Sayılı TCK kapsamında zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verilen dosyalarda da "ortadan kaldırılması" ibaresi hükümden çıkarılarak "geçmesiyle düşer" ibaresi eklenerek düzeltilerek onanmaktadır (Yargıtay (2007), Yargıtay 8. CD. 18.04.2007., E. 2007/1200, K. 2007/3168).

TCK'nın 72. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca zamanaşımı davaya re'sen uygulanacak, sanık zamanaşımı hükümlerinin uygulanmasından vazgeçemeyecektir. Suçun zamanaşımına uğradığını gören Cumhuriyet savcısı ya da hakim, bu konuda bir talep yapılmasını beklemeden re'sen dikkate alarak zamanaşımı hükümlerini uygulayacaktır (Yargıtay (2005), Yargıtay 11. CD. 14.06.2005., E. 2005/554, K. 2005/3356). Temyiz incelemesi sırasında Yargıtay öncelikle zamanaşımını diğer tüm iddialardan önce inceleyecek ve karara bağlayacaktır (İçel vd., 2000:358). Yargıtay kararlarında düşme sebeplerinin birden fazla olması halinde ceza ilişkisini düşüren sebeplerin infaz ilişkisini ortadan kaldıran sebeplerden önce uygulanması gerektiği, birden fazla düşme sebebinin varlığı halinde ise sanığın en lehine olan sebebin uygulanacağı belirtilmiştir (Yargıtay (1987), Yargıtay C.G.K. 16.03.1987., E. 1987/535, K. 1987/123).

CMK'nın 223. maddesinin dokuzuncu fıkrası uyarınca ise derhal beraat kararı verilebilecek durumlarda durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilemeyecektir. Yargıtay uygulamasına göre, bu hükmün uygulanabilmesi için, tüm kanıtların toplanmış ve sanığın sorgusunun yapılmış olması gerekir (Yargıtay (2007), Yargıtay C.G.K. 09.10.2007., E. 2007/7-96, K. 2007/201).

Suçun zamanaşımına uğramış olması suçla ilgili açılmış veya açılacak hukuk davalarını etkilemeyecektir. TCK'nın 74. maddesinin ikinci fıkrasında, "Kamu davasının düşmesi, malların geri alınması ve uğranılan zararın tazmini için açılan şahsi hak davasını etkilemez." düzenlemesi yer almaktadır. Zira Borçlar Kanununun 60. maddesine göre, haksız fiil aynı zamanda suç teşkil etmekte ise ve suçun dava zamanaşımı süresi haksız fiilin zamanaşımı süresinden uzunsa, haksız fiil suçun zamanaşımı süresine tabi olmaktadır. Bu hükmün uygulanması için fail hakkında kamu davası açılmasına gerek yoktur (Yargıtay (2005), Yargıtay 4. H.D. 25.04.2005., E. 2004/10274, K. 2005/4340). Dolayısıyla suç zamanaşımını gerektirmeyen suçlardan biri ise, haksız fiil zamanaşımı süresi de olmayacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997:280).

Şikayet süresinin geçirilmiş olması nedeniyle, ceza davasının açılmamış olması halinde dahi dava zamanaşımı süresinin tazminat davasında uygulanmasında engel bulunmamaktadır (Yargıtay (1981), Yargıtay H.G.K. 18.11.1981., E. 1981/4-231, K. 1981/744).

Davanın zamanaşımına uğraması halinde infaz edilmiş bir ceza bulunmayacağından tekerrür söz konusu olmayacaktır (Taner, 1953:696). CMK'nın 144. maddesinin birinci fıkrası (c) bendinde kanuna uygun olarak yakalanan ve tutuklanan kişilerden, hakkında kamu davasının düşmesine karar verilenlerin tazminat talep etme imkânının bulunmadığı düzenlenmiştir.

Dava zamanaşımı süresinin dolması nedeni ile davanın düşmesinde, müsadereye hükmedilemeyecektir (Yargıtay (2005), Yargıtay 7. CD. 12.12.2005., E. 2005/2080, K. 2005/21107). Nitekim davanın düşmesi halinde, sanığın yüklenen suçu işleyip işlemediği anlaşılamayacaktır.

Davanın, zamanaşımı nedeni ile düşmesi halinde, sanığa yargılama giderleri ve vekalet ücreti yükletilemeyecektir (Yargıtay (2001), Yargıtay 7. CD. 24.05.2001., E. 2001/3956, K. 2001/9469).

2.8. DAVA ZAMANAŞIMI İLE HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRELERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Hak düşürücü süre, zamanaşımına benzeyen fakat hüküm ve sonuçları tamamen ayrı olan bir kurumdur. İki kurumun karıştırılmaması açısından, bölümün sonunda bu konuya değinmenin gerekli olduğu düşünüyoruz. Hak düşümü hukukun her alanında vardır. Özel hukukta yer alan dava süreleri buna örnek olarak verilebilir. Hak düşümü, bazı hallerde bir hakkın korunması için belirli bir zaman içerisinde yapılması gereken işlemin, yapılmamasının yaptırımı, bazı hallerde ise kullanılmasından vazgeçilmesinin doğal sonucudur (Kunter vd., 2006; Kunter, 1951). Hak düşürücü süre ancak dava zamanaşımı süresi içerisinde var olabilir ve dolayısıyla bu süreye bağlıdır.

Ceza hukukunda ise hak düşümü, şikayet süresinde (TCK m. 73) ve bazı özel kanunlarda yer alan dava açma sürelerinde söz konusu olmaktadır. Basın Kanununun 26. maddesinde düzenlenen iki ve dört aylık dava açma süreleri, bu tür sürelelere örnek olarak verilebilir.

Hak düşümü süreleri ile dava zamanaşımı süreleri arasında bazı temel farklar vardır:

Öncelikle belirtmek gerekir ki hak düşürücü süreler ceza muhakemesi hukukuna aittir (Gözübüyük, 1980:421). Oysa dava zamanaşımı bir maddi ceza hukuku kurumudur.

Dava zamanaşımı süreleri durabilir ya da kesilebilir. Oysa hak düşürücü sürelerin durması veya kesilmesi söz konusu olmaz. Basın Kanununun 26. maddesinin altıncı fıkrası, bu durumun bir istisnasını teşkil etmektedir.

Dava zamanaşımı süresi suçun işlendiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Hak düşürücü süreler ise kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesiyle işlemeye başlar. Şikayet süresinde fiilin ve failin öğrenilmesi (TCK m. 73/2), Basın Kanununda düzenlenen dava açma süresi için ise; basılmış eserlerin teslimi (BK m. 26/2), teslim edilmeyen eserlerde fiilin Cumhuriyet savcılığınca öğrenilmesi(BK m. 26/2), bu suçlardan şikayete bağlı olanlarda ise dava zamanaşımı süresini asmamak şartıyla suçun öğrenilmesi (BK 26/5), bu şartlara örnek olarak verilebilir.

Hak drc srelerinin suun aırlıına gre deimesi sz konusu deildir, oysa dava zamanaımı sreleri suluya verilebilecek, cezanın aırlıına gre belirlenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZA ZAMANAŞIMI

3.1. CEZA ZAMANAŞIMININ TANIMI

Bir davaya ilişkin olarak verilen kesin hükmün üzerinden kanunda öngörülen sürenin geçmesinin ardından, o hükmün infazı mümkün olmaz. Kanunda öngörülen bu süre, ceza zamanaşımı süresi olarak adlandırılmaktadır.

Ceza zamanaşımının var olması gerektiği düşüncesinde olan yazarlar, kaynağını maddi ceza hukukundan alan bir kurum olan ceza zamanaşımının kabulüne etki eden sebeplerin, dava zamanaşımından farklı olmadığını ileri sürmektedirler. İki tür zamanaşımı bakımından ortak olmayan tek görüş delillerin kaybolması görüşüdür, zira kesin hükmün varlığından dolayı artık delillerin kaybolabileceğinden söz edilmesi mümkün değildir. Ayrıca unutma görüşü bağlamında, hafızalardan silinen bir suçun cezasını çektirmekte kamu yararı olmadığı ve toplumun bu kadar geciken bir cezanın infazı halinde mahkûma acıyacağı ileri sürülmüştür (Dönmezer ve Erman, 1997; Önder, 1992).

Öte yandan ceza zamanaşımında kesin bir hükmün varlığına rağmen, devletin cezalandırma hakkının bir süre sonra ortadan kalktığı kabul edilmesi kurumun dava zamanaşımına oranla çok daha ağır eleştirilere uğramasına yol açmıştır. Bazı yazarlar, suçluluk kesin bir hükümlerle tespit edildikten sonra sırf belirli bir süre hükümlünün ele geçirilememesi dolayısıyla cezayı infaz yetkisinin ortadan kalkmasının, kurnaz olan ve adaletten kaçmayı başaran suçlulara prim vereceğini, cezadan kaçmayı teşvik edeceğini ve kamuoyunun cezaların kesinliği konusundaki kanaatini zedeleyici bir etki yapacağını ileri sürmüşlerdir (Dönmezer ve Erman, 1997:281).

İlk bölümde de belirttiğimiz üzere biz de hem dava hem de ceza zamanaşımının aynı temele dayandığı yolundaki görüşü kabul ediyoruz. Bu sebeple zamanaşımıyla ilgili görüşleri genel bilgileri içeren ilk bölümde incelemeyi ve burada sadece ceza zamanaşımına ilişkin tartışmaları belirtmeyi uygun bulduk.

Anglo-Amerikan hukukunda bazı kanunlarla istisnai olarak dava zamanaşımını kabul edilmesine rağmen, ceza zamanaşımı bu hukuk sistemine tamamen yabancıdır (Önder, 1992; Gökçen, 2004). Çin Ceza Kanununda da dava zamanaşımı kabul edilmesine rağmen, ceza zamanaşımı konusunda bir hüküm yer almamaktadır. Ceza zamanaşımının tanıyan bazı ülkelerde ise, failin ve islenen suçun özellikleri dikkate alınarak, belli suçlar bakımından ceza zamanaşımının kabul edilmediği göze çarpmaktadır. Örneğin İtalyan Ceza Kanunu pozitivist görüşün etkisiyle (Soyaslan, 2005:590); mükerrerlerin, suçu itiyat ve meslek edinenlerin veya suç işlemeye eğilimli olanların cezaları bakımından zamanaşımını kabul etmemiştir. Bunlara bir de artık neredeyse hukukun genel ilkelerinden biri haline gelmiş olan insanlığa karşı suçların ve soykırım suçunun zamanaşımına uğramazlığı ilkesini eklemek gerekir.

Ceza zamanaşımı süreleri ile dava zamanaşımı süreleri arasındaki en önemli fark ceza zamanaşımı sürelerinin dava zamanaşımı sürelerinden daha uzun olarak belirlenmesidir (Dönmezer ve Erman, 1997; Taner, 2008; Önder, 1992). Ceza zamanaşımını kabul eden ülkelerde, yasama organlarının ceza zamanaşımına bakışlarının dava zamanaşımına kıyasla çok daha katı olduğu göze çarpmaktadır. Bu durumun nedeninin zamanaşımı kurumunun esasında aranması gerektiği ileri sürülmüştür. Bu bağlamda zamanaşımını unutmaya düşüncesine dayandıran yazarlar bu durumu, davada suçlu hakkında yalnızca bir şüphe olması, buna karşın kesin hükmün hafızalarda daha derin iz bırakmasıyla ve dolayısıyla daha geç unutulmasıyla açıklamışlardır (Dönmezer ve Erman, 1997; Taner, 2008). Ceza zamanaşımı sürelerinin dava zamanaşımı sürelerinden uzun olmasının nedeninin zamanaşımı kurumunun esasında aranması gerektiği yönündeki düşüncesinde Taner'e katılmakta, fakat bu konuda yalnızca sosyal faydanın ortadan kalkması düşüncesini benimsemekte olduğumuzdan yazardan bu noktada ayrılmaktayız (Taner, 2008:681). Kanımızca ceza zamanaşımı sürelerinin dava zamanaşımı sürelerinden daha uzun olarak belirlenmesinin nedeni sosyal faydanın azalmasının ve sonunda yok olmasının dava zamanaşımında daha erken, ceza zamanaşımında ise daha geç ortaya çıkmasıdır (Erem vd., 1997:995).

Öte yandan ceza zamanaşımı süresinin, dava zamanaşımı süresinden uzun olması mutlak bir kural değildir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bir kararında, bir suçun dava ve ceza zamanaşımı sürelerinin birbirine eşit olmasının kanun koyucunun

takdirinde olan bir husus olduğuna ve Yargıtay'ın soyut ceza sistemini uygulaması sonucu ortaya çıkan bu eşitliğin, Anayasa'ya aykırılık teşkil etmediğine yerinde olarak hükmetmiştir (Anayasa Mahkemesi (1998), AYM. 30.04.1998., E. 1997/26, K. 1998/10).

Kanun koyucular genellikle hem dava hem ceza zamanaşımı süresini ayrıca belirlemektedirler. Öte yandan Hollanda Ceza Kanununu ise yukarıda belirttiğimiz prensibi basit bir şekilde uygulama yoluna gitmiştir (Önder, 1992:798). Dava zamanaşımı sürelerini belirleyen kanun koyucu, ceza zamanaşımı sürelerinin bu sürelerden altıda bir oranında fazla olduğunu belirleyerek sorunu çözmüştür.

Kunter, ceza zamanaşımı terimini karşılamak üzere, (cezayı) yerine getirme zamanaşımı terimini önermekte, fakat bu ifadenin çok uzun olduğunu belirterek, ceza zamanaşımı teriminin de kullanılabileceğini ifade etmektedir (Kunter, 1951:118). Yazar burada zamanaşımına uğrayan ceza hükmü olmadığından, ceza hükmü zamanaşımı denilmesini doğru bulmamaktadır (Kunter, 1951:8). Kanımızca yerine getirme (infaz) zamanaşımı teriminin kullanılabilir. Öte yandan yerleşmiş terim olan, ceza zamanaşımından vazgeçmek için yeterli gerekçe olmadığı düşündüğümüzü de eklemeyi gerekli görüyoruz.

3.2. CEZA ZAMANAŞIMINA UĞRAMAYAN SUÇLAR

Ceza Kanunumuzda açıkça ayırık tutulmayan bütün cezalar zamanaşımına uğrar (Hakeri, 2007:501). Ancak bazı suçların ceza zamanaşımına uğramayacağı açıkça belirtilmiş olabilir. TCK'da yer alan soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar ve bu suçları işlemek için örgüt kuran veya yöneten kişiler ile örgüte üye olanlar hakkında verilen hükümler zamanaşımına uğramayacaktır. Yine TCK'nın ikinci kitap dördüncü bölümünde yer alan suçlardan yurt dışında işlenenlerin, ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis veya on yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesi halinde bu suçlar bakımından zamanaşımının uygulanmayacağı belirtilmiştir.

3.2.1. TCK'nın İkinci Kitap Dördüncü Bölümünde Yer Alan Suçlar

TCK'nın 68. maddesinin üçüncü fıkrasında, “Bu Kanunun İkinci Kitabının Dördüncü Kısımında yazılı yurt dışında işlenmiş suçlar dolayısıyla verilmiş ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis veya on yıldan fazla hapis cezalarında zamanaşımı uygulanmaz.” hükmü yer almaktadır.

765 Sayılı TCK'nın 118. maddesi de buna benzer hüküm içermekteydi. Anılan düzenleme kaynak kanunda yer almamakla birlikte, TCK projesinde Yargıtay Ceza Kanunu Komisyonu tarafından getirilmiş bir düzenleme olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonraları yapılan değişiklik ile dava zamanaşımını da kapsar hale getirilmiştir. Ancak düzenleme, bu cürümlerin yurtdışında işlenmiş olması şartının açıklanmasının mümkün olmadığı, zira bu cürümlerin yurt içinde veya dışında işlenmiş olmaları arasında fark gözetilmemesi gerektiği gerekçeleriyle eleştirilmiştir (Erem vd., 1997; Uzun, 1994).

3.2.2. Askeri Ceza Kanununa Göre Ceza Zamanaşımına Uğramayan Suçlar

1632 Sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 49. maddesinin (b) bendinde, vatana ihanet suçunda ceza zamanaşımının uygulanamayacağı ifade edilmektedir. Nitekim aynı kanunun “Düşman Tarafına, Yabancı Memlekete Kaçanlar Hakkında Mali ve Fer'i Cezalar” başlıklı 78/e maddesinde yer verilen; “Bu maddedeki suçlar hakkında, dava ve ceza müruru zamanı işlemez.” düzenlemesi ile başka bir istisna getirilmiştir.

3.3. CEZA ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN TESPİTİ

765 s. TCK'nın 112. maddesinde, dava zamanaşımında olduğu gibi, suçların cürüm ve kabahat şeklinde çift şeritli ayrımın doğal sonucu olarak cezaların ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis, müebbet ağır hapis, ağır hapis, hapis, hafif hapis, ağır para cezası, hafif para cezası ve hidematı ammeden muvakkaten mahrumiyet cezaları nazara alınarak, 30 yıl, 24 yıl, 20 yıl, 10 yıl, 4 yıl ve 18 ay şeklinde 6 kademeli ceza zamanaşımı süreleri kabul edilmişken; 5237 s. TCK'da, suçlar arasında cürüm ve kabahat ayrımının kaldırılmış olmasına, ceza yaptırımını sadece hapis ve adlî para cezası öngörülmesine ve ceza yaptırımlarına ilişkin getirilen yeni hükümlere paralel

fakat eskisinden daha uzun olarak 40 yıl, 30 yıl, 24 yıl, 20 yıl ve 10 yıl şeklinde 5 kademeli olarak ceza zamanaşımı süreleri (m. 68/1) öngörülmüştür.

Bunun yanında, 765 s. TCK' da çocuklar bakımından ayrı bir ceza zamanaşımı süresi kabul edilmemiş olmasına karşın, 5237 s. TCK' nın da (m.68/2), 12-15 ve 15-18 yaş grubundaki çocuklar açısından fiili işlediği sıradaki yaşı göz önünde bulundurulmak suretiyle, ayrı ceza zamanaşımı süreleri öngörülmüştür. Buna göre, fiili işlediği sırada 12-15 yaş grubu arasında bulunan çocuklar için maddenin 1. fıkrasında belirtilen sürelerin yarısı, 15-18 yaş grubu arasında bulunan çocuklar için ise 2/3'sinin geçmesi ile maddede yazılı cezaların infaz edilmeyeceği ifade edilmiştir. Bu ayırımdaki amaç şudur, dava zamanaşımında değinildiği gibi ceza zamanaşımı süreleri uzun tutulacak olur da uzun süre ceza tehdidi altında yaşamayı sonuçlarsa, geçen zaman içinde topluma esasen uyum sağlamış çocukların düzenli hayatını yok edici sonuçlar meydana gelebilecektir. Oysa çocuk ceza hukukunun temel amaç ve hedefinin, adı geçenleri eğiterek toplum ile bütünleştirip üretken ve kanunlara saygılı bir vatandaş haline getirmek olduğu, suça itilmiş çocukları koruma amacı güden uluslararası sözleşmelerce de defaten vurgulanmıştır ki, bu husus yeni TCK'nın ruhuna ve temel felsefesine de uygundur. İşte bu nedenle, maddenin birinci fıkrasının (a) ilâ (e) bentlerinde gösterilen ceza zamanaşımı süreleri, genel ceza hukukuna göre çocuklar için daha kısa olarak saptanmıştır. Ayrıca dava zamanaşımı bakımından, yukarıda belirtilen düşünce ile dengeli olarak bir de yaş sınırı koyan ve ne olursa olsun failin 25 yaşını doldurması ile ceza kanununun gerçekleşeceğini kabul eden Hükümet Tasarısının m. 126 hükmü, her halde sınırı çok zorlamak olarak algılandığı için yeni TCK'ya aktarılmamıştır.

Ceza zamanaşımını belirleme açısından esas alınacak ceza hükümde yazılı bulunan sonuç ceza olduğundan artık burada dava zamanaşımındaki gibi somut ve soyut ceza tartışmasına girmeye gerek yoktur. Baktığımızda, 5275 s. Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanunun 4. maddesinin, mahkûmiyet hükümlerinin kesinleşmedikçe infazının söz konusu olamayacaklarına açıkça değindiğini görmekteyiz. Onun için öncelikle ceza zamanaşımının gündeme gelebilmesi için cezanın hükümlerle kesinleşmesi ve infaz kabiliyetini bu şekilde kazanması birincil şarttır.

Bu ön açıklamadan sonra, hükümdeki cezanın af kanunu ile miktarının azaltılması yahut daha hafif cezaya çevrilmesi halinde, infaz edilmesi gereken cezaya göre, ceza zamanaşımı süresi belirleneceğini vurgulayalım. Eğer hükümlü hakkında verilen mahkumiyet kararında türleri başka başka olan iki çeşit ayrı ceza tayin edilmişse (sözgelimi 10 yıl hapis ve 10.000 gün adli para cezası) 68. maddenin 4. fıkrasına göre, en ağır ceza için (10 yıl hapis) konulan sürenin (20 yıl) geçmesi ile ceza zamanaşımı dolacak ve her iki ceza da infaz edilmeyecektir (Dönmezer ve Erman, 1997; Artuk vd., 2009, Kunter, 1951). Muğlak bir nitelik arz ediyor gibi görünen “en ağır ceza”dan kasıt, daha uzun süreli ceza zamanaşımını gerektiren cezadır (Dönmezer ve Erman, 1997; Çağlayan, 1984; Hakeri, 2007). Belirtelim ki, yaptırım teorisi anlamında ceza sistematığı eski yasaya göre daha uyumlu bulunan yeni TCK’nın uygulanmasında bu kavram bir sorun teşkil etmeyecektir.

Ayrıca cezaların içtimaı kurumu kaldırıldığı ve 5275 s. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 99. maddesine, “Bir kişi hakkında hükmolunan her bir ceza diğerinden bağımsızdır, varlıklarını ayrı ayrı korurlar. Ancak, bir kişi hakkında başka başka kesinleşmiş hükümler bulunur ise, 107. maddenin uygulanabilmesi yönünden mahkemeden bir toplama kararı istenir.” şeklinde açık hüküm sevk edildiği için, mahkemece hükümlü hakkında birden fazla suç için (örneğin etkili eylem, konut dokunulmazlığını bozmak ve hakaret gibi) verilen cezaların ceza zamanaşımı süresinin saptanmasında problem bulunmamaktadır. Zaten eski uygulamamızda da Yargıtay’ın görüşü ile öğretideki genel eğilim nicel olarak aynı doğrultuda idi (Dönmezer ve Erman, 1997; Artuk vd., 2009, Kunter, 1951).

Sanık hakkında verilen mahkûmiyet hükmü 5237 s. TCK’nın 50. maddesi gereğince kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlardan birine çevrilmişse (adli para cezasına çevrilme veya erteleme gibi) ceza zamanaşımı nasıl saptanacaktır? Bu husus tartışmalıdır. Esasen mülga TCK’nın yürürlükte olduğu dönemde de bu konuda süren görüş ayrılıklarına (Günay, 2003; Kunter, 1951; Dönmezer ve Erman, 1997) yeni düzenlemede de açık hüküm derc edilerek son verilmiş değildir. TCK’nın 50. maddesinin 5. fıkrası uyarınca uygulamada asıl mahkumiyet, 50. madde hükümlerine göre çevrilen adlî para cezası veya tedbir olduğundan ceza zamanaşımı saptanırken bu çevrilen cezanın esas alınacağı şüphesizdir (Günay, 2003; Kunter, 1951; Dönmezer ve

Erman, 1997; Artuk vd., 2009; Demirbaş, 2007). Cezanın infazı geri bırakılmış veya hükmedilen ceza ertelenmiş ise, belirlenen deneme süresi içerisinde ceza zamanaşımı işlemeyecektir. Deneme kanuni koşullara uygun olarak iyi halli geçirilmişse eskisinden farklı olarak mahkumiyet vaki olmamış sayılmayacak sadece infaz edilmeyecektir. Yani deneme süresini iyi halli geçirmek sadece bir infaz engeli olacaktır. Fakat, deneme dönemi içinde erteleme düşmesini gerektiren bir suçun işlenmesi veya hükümlünün belirlenen tedbirlere muhalefet etmesi halinde cezanın infazı gerekeceğinden ceza zamanaşımı bu tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. Zira, ancak bu anda cezanın infazı mümkün hale gelmiştir. O halde, ceza zamanaşımının da bu andan itibaren başlaması doğrudur. Eğer anlatılan sebeple erteleme düşmüş olmasına rağmen 68/1. maddede belirlenen süreler içinde infaz edilmezse ceza zamanaşımı gerçekleşmiş olacaktır. Vurgulayalım ki bu ceza zamanaşımı da, para cezası gibi tedbire dönüşen ceza veya ertelemeye konu cezanın gerektirdiği süreye tabidir. Fakat Aykan Önder bu görüşe, “Müeccel cezada mahkûmiyet hükümleri şekli bakımından tamamen diğer mahkûmiyet hükümlerinin aynıdır. Yalnız burada cezanın infazı tecil edilmiş ve deneme müddeti içinde tecili düşüren bir sebebin âdemi zuhuru (gerçekleşmemesi) halinde, mahkûmiyet esasen vaki olmamış sayılmıştır. Demek ki deneme müddetinin sonuna kadar mahkûmiyet hükmü mevcuttur ve diğer mahkûmiyet hükümlerinden farkı yoktur.” gerekçesi ile karşı çıkmaktadır (Önder, 1958:250).

Önceki tutukluluk süresinin mahkûmiyetten indirilmesi veya deprem gibi bir doğa olayı nedeniyle cezaları infaz edilmekte bulunan hükümlülerin serbest bırakılması gibi herhangi bir nedenle hükmedilen ceza kısmen infaz edilmişse, ceza zamanaşımına ilişkin süreler, hükümde bulunan ceza miktarının tamamına göre değil, cezanın infaz edilmemiş kısmına isabet eden miktarına göre hesaplanacaktır ve kesinti günü ceza zamanaşımının başladığı ilk gün olarak sayılacaktır. Örneğin, 8 yıl hapis cezası ile hükümlendirilmiş bulunan bir kişi, infazın 4. yılında herhangi bir sebeple serbest kalacak olursa, geri kalan 4 yıllık cezanın infazını sağlamak için hükümlünün 10 yıl içinde yakalanması gereklidir. Hükümdeki esas cezaya göre 20 yıl olan ceza zamanaşımı, mahkûmun serbest kalması nedeniyle infazı yapılmamış 4 yıllık ceza süresi için 10 yıl olmaktadır. Gerçekten de 5237 s. TCK'mızın 68. maddesinin 5. maddesi, eski yasadaki belirsizlik nedeniyle uygulama ve öğretide süren görüş

karmaşasına da (Önder, 1992; Dönmezer ve Erman, 1997) kesin olarak nokta koymak suretiyle bunu açık bir şekilde şu biçimde ifade etmiştir. “Ceza zamanaşımı, hükmün kesinleştiği veya infazın herhangi bir suretle kesintiye uğradığı günden itibaren işlemeye başlar ve kalan ceza miktarı esas alınarak süre hesaplanır.” Cezanın infazı anılan haller dışında başka bir çok sebeplerle kesintiye uğrar. 5271 s. CMK’nın yargılanmanın yenilenmesine değinen 312. maddesi, akıl hastalığının bulunması, ciddi bir hastalığın mevcut olması halinde infazın ertelenmesini içeren 5275 s. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 16. maddesi, lehe bir hükmün uygulanması ihtimaline binaen (yeni TCK tahliyelerinde olduğu gibi) mahkemece verilecek tehir kararlarına işaret eden aynı yasanın 98. maddesi (karşılığı 1412 s. CMUK m. 402) buna örnek gösterilebilir. Kanun açıkça ayırık tutmadığına ve “herhangi bir sebep” terimi kullandığına göre kusurlu hareketi ile ceza evinden kaçan mahkumun bu haksız kaçıışı da ceza zamanaşımını kesecektir (Önder, 1992; Demirbaş, 2007). Ekleyelim ki, koşullu (şartlı) salıverilme infazda gerçekleşen bir kesinti olmadığı ve ceza zamanaşımını kesmediği için ceza zamanaşımı süresi işlemeye devam edecektir (Dönmezer ve Erman, 1997; Kunter, 1951; Hakeri, 2009). Zira koşullu salıverme halinde 5275 s. CGTİK m. 107 gereğince hükümlü hakkında denetimli serbestlik tedbirleri uygulanabileceğinden ve koşullu salıverilme geri alınabileceğinden bu halde infaz devam ediyor demektir.

Açıklamalarımızın bir özetini yaparsak; ceza infaz edilmeye başlanmamışsa ceza zamanaşımı süresi m. 68/5 gereğince hükmün kesinleştiği günden itibaren işlemeye başlayacak ve m. 71 de gösterilen sebepler (bu md. açıklamalarına bkz.) gerçekleşirse kesilecektir. Eğer ceza infaz ediliyorsa, ceza zamanaşımı süresi, bu infazın herhangi bir sebeple kesintiye uğraması ile işlemeye başlayacaktır.

Olağan ceza zamanaşımı süreleri: Bu açıklamalardan anlaşıldığı gibi, yeni TCK’mız, ortada suçluluğu kesin olarak tespit eden bir mahkumiyet kararı bulunduğu için ceza zamanaşımı sürelerini dava zamanaşımındakinden daha uzun olarak, hükmedilen cezanın çeşidine ve ağırlığına göre (Dönmezer ve Erman, 1997; Erem vd., 1997; Artuk vd., 2009; Hakeri, 2009), yaş ölçütü açısından üçlü, ve fakat kendi içinde 5’li ayrıma tabi tutmak suretiyle şu şekilde saptamıştır:

Fiil tarihinde 18 yaşını bitirmiş (reşit olan) kişiler için ceza zamanaşımı süreleri (1. Fıkra):

Ağırlandırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 40 yıl,

Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 30 yıl,

Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda 24 yıl,

Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda 20 yıl,

Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda 10 yıl

Fiil tarihinde 15-18 yaş grubu arasında bulunan çocuklar için ceza zamanaşımı süreleri (2. Fıkra):

Ağırlandırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 26 yılı 8 ay,

Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 20 yıl,

Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda 16 yıl,

Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda 13 yıl 4 ay,

Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda 6 yıl,

Fiil tarihinde 12-15 yaş grubu arasında bulunan çocuklar için ceza zamanaşımı süreleri (3. Fıkra):

Ağırlandırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 20 yıl,

Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 15,

Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda 12 yıl,

Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda 10 yılı,

Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda 5 yıl şeklindedir.

3.4. CEZA ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN İŞLEMeye BAŞLAMASI

Ceza zamanaşımı süresinin işlemeye başlayacağı tarih, 765 s. TCK'nın 113. maddesinde, "Hükümlerde müruru zaman hükmün katileştiği veya infazın herhangi bir suretle inkıtaa uğradığı günden itibaren işlemeğe başlar." biçiminde hükme bağlanmış iken, 5237 s. TCK'nın 68. maddesinin 5. fıkrasında, "Ceza zamanaşımı, hükmün kesinleştiği veya infazın herhangi bir suretle kesintiye uğradığı günden itibaren

işlemeye başlar ve kalan ceza miktarı esas alınarak süre hesaplanır.” şeklinde düzenlenmiştir. Görüldüğü gibi her iki hüküm arasındaki temel farkın, 5237 s. TCK’da, ceza zamaşımasının kesintiye uğraması halinde göz önünde bulundurulması gereken zamaşımı süresinin, kesintiden sonra infazı gereken cezanın süre ve miktarına göre hesaplanacağına ilişkin hükmün getirilmiş olmasında yattığını görüyoruz. Gerçekten de bu husus kanundaki belirsizlik nedeniyle doktrinde ihtilaflara neden olmuştu (Dönmezer ve Erman, 1997; Erem vd., 1997; Çağlayan, 1984; Hakeri, 2009). Bu nedenle tereddütlere son veren böyle bir hükmün getirilmesi yerinde olmuştur.

3.4.1. Hükmün Kesinleştiği Tarih

Maddeye göre, öncelikle CMK hükümleri çerçevesinde hükmün kesinleştiği gün belirlenecektir. Bilindiği gibi, hükmün kesinleşmesi ya temyiz ya da istinaf süresinin dolması yahut Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemesi tarafından hükmün onanması ile gerçekleşir (Dönmezer ve Erman, 1997; Demirbaş, 2007; Artuk vd., 2009; Önder, 1992). Bu çerçevede, kanun yolu başvurusunun son günü veya temyiz yerince onanmayı takip eden gün, kesinleşmenin ve dolayısıyla ceza zamaşımasının başlangıç günü (dies a quo) olarak dikkate alınmalıdır. Çok doğal olarak, kesinleşme ile başlayan ceza zamaşımı, infaza başlanmakla da duracaktır (Dönmezer ve Erman, 1997:285).

Ertelenmemiş bulunan cezalarda, cezanın infazına hiçbir şekilde başlanmamışsa, “Ceza zamaşımı, hükmün kesinleştiği... günden itibaren işlemeye” başlayacaktır (Erem vd., 1997; Artuk vd., 2009; Hakeri, 2009). Demek ki, cezayı içeren hüküm Ceza Muhakemesi Hukukuna göre kesinleştiği gün ceza zamaşımasının başlatacak ve kesinleşme günü 1. gün olarak süreye dahil edilecektir (Artuk vd., 2009; Yüce, 1985). Böylelikle işlemeye başlayan ceza zamaşımı infaza geçilmekle de duracaktır. Ertelenmiş cezalar, derhal infaz edilebilir nitelikte olmadıklarından, bunlarda ceza zamaşımı hükmün kesinleştiği andan değil, ertelenen cezanın deneme süresi içerisinde düştüğü, yani suçun işlendiği günden itibaren işlemeye (Dönmezer ve Erman, 1997; Demirbaş, 2007; Erem vd., 1997; Artuk vd., 2009; Kunter, 1951; Önder, 1992) başlayacaktır.

3.4.2. İnfazın Kesildiği Tarih

765 s. TCK'nın 113. maddesinde bu hususa, "infazın her hangi bir suretle inkıtaa uğradığı günden itibaren işlemeğe başlar." şeklinde değinilmişti. Kanundaki bu muğlaklık nedeniyle, infazın kesintiye uğraması durumunda ceza zamanaşımının nasıl hesaplanacağı konusunda görüş ayrılıkları doğmuştu. Birinci görüş, ceza zamanaşımının kesintiye uğraması durumunda, ceza kısmen infaz edilmiş olduğundan işleyecek ceza zamanaşımının süresinin infaz edilmeyen kısmın göz önünde tutularak belirlenmesi gerekeceğini ileri sürmekte idi (Dönmezer ve Erman, 1997; Artuk vd., 2009). 113. madde metnini mutlak gören diğer görüş ise, infaz edilmekte olan cezanın herhangi bir sebeple kesintiye uğraması durumunda ceza zamanaşımı süresinin hükmedilen cezanın tamamının dikkate alınarak belirlenmesi gerektiğini ifade etmekte idi (Erem vd., 1997; Önder, 1992). Haklı olarak, mevzuatımızdaki bu düzenlemenin isabetli olmadığı belirtilmişti.

İşte buna, 68. maddenin 5. fıkrası ile "Ceza zamanaşımı, ...infazın herhangi bir suretle kesintiye uğradığı günden itibaren işlemeye başlar..." şeklinde çözüm getirilmiştir. Örneğin kişi firar etmişse, ceza zamanaşımı kaçtığı günden itibaren işlemeye başlayacaktır. Buna karşın hükümlü, hüküm kesinleştikten sonra kaçması sebebiyle veya kanuni sebeplerle (CMUK m. 399, 400) infaza başlanmamış ise ceza zamanaşımı hükmün kesinleştiği günden itibaren işlemeye başlayacaktır (Erem vd., 1997:1012-1013).

Ceza zamanaşımını kesen sebepler ortaya çıktığında durum şöyle olur. Ceza zamanaşımı kesildiğinde dava zamanaşımındaki gibi kesilme sebebinin ortaya çıktığı günden itibaren ceza zamanaşımı süresi yeni baştan işlemeye başlayacaktır. Her kesilmeden sonra ceza zamanaşımı yeniden işlemeye başlar ve yasadaki sürenin sonuna kadar devam eder. Fakat dava zamanaşımının da, kesilme sebeplerinin çokluğu halinde uzayan dava zamanaşımı süresinin asıl süreye yarısının eklenmesi yoluyla elde edilen müddeti (sınırı) aşamayacağı kabul edilmiş iken, ceza zamanaşımında böylesi bir sınır konulmamıştır. O halde kesilme halinde ceza zamanaşımı tam olarak işlemeye başlayacak ve bu durum daima tekrarlanabilecektir (Dönmezer ve Erman, 1997; Öztürk vd., 2010; Artuk vd., 2009).

3.5. CEZA ZAMANAŞIMININ ETKİSİ VE SONUÇLARI

Kanunumuz dava zamanaşımının aksine, ceza zamanaşımında kesilmenin kişiselliği prensibini kabul etmiştir. Böylelikle, bir hükümlü hakkında meydana gelen ceza zamanaşımı kesilme sebebi, tek bir hükümlü ile hükümlendirilmiş olsalar bile aynı fiilin diğer şeriklerine sirayet etmeyecektir (Dönmezer ve Erman, 1997; Öztürk vd., 2010; Artuk vd., 2009; Demirbaş, 2007).

765 s. TCK'da ceza zamanaşımı sürelerinin geçmesiyle cezaların “ortadan kalkacağı” belirtilmişken, 5237 s. TCK'da ceza zamanaşımı sürelerinin geçmesinin, cezayı ortadan kaldırmadığı, sadece bir infaz engeli oluşturduğu kabul edilmiştir (Hakeri, 2007:362). Gerçekten de, ceza zamanaşımı ile hüküm değil, devletin cezayı infaz (yerine getirme) hakkı düşmektedir. Daha önceki düzenlemede yer alan ceza zamanaşımının gerçekleşmesi halinde cezanın “ortadan kalkacağı” şeklindeki ibarenin “infaz edilmez” şekline dönüştürülmesi bu açıdan yerinde olmuştur. Buna göre, ceza zamanaşımının gerçekleşmesi halinde cezanın infazının sağlanması artık söz konusu değilse de ceza mahkûmiyetinden doğan ve ceza sayılmayan mükellefiyetler (cezanın hukuki sonuçları) ile inzibati nitelikteki cezalar varlıklarını koruyacaklardır. Bu mükellefiyetlerin belli başlıları şunlardır. Erteleme, tekerrür, adli sicile işleme, tazminat, disiplin cezaları, şahsi hak, yargılama giderlerinin infazlarının sağlanması gerekecektir. Bir kere daha yinelersek, ceza zamanaşımı ile cezanın infaz kabiliyetinin ortadan kalkması, mahkumiyete hanel getirmeyeceği gibi mahkumiyetin doğurduğu bütün neticeler saklı kalmaktadır (Dönmezer ve Erman, 1997; Demirbaş, 2007; Artuk vd., 2009; Yüce, 1985; Kunter, 1951; Öztürk vd., 2010; Hakeri, 2009).

3.6. CEZA ZAMANAŞIMI ENGELLERİ

Ceza zamanaşımı engelleri TCK bağlamında karşımıza iki şekilde çıkmaktadır. Ceza zamanaşımının durması ve ceza zamanaşımının kesilmesi şeklindedir.

3.6.1. Ceza Zamanaşımının Durması

765 Sayılı TCK'da olduğu gibi 5237 Sayılı TCK'da da ceza zamaşımını durduran sebepler gösterilmemiştir. Dönmezer-Erman tarafından bunun sebebi, durma kurumunun TCK'da kabul edilmediği olduğu ifade edilmektedir. Bu görüşe göre her ne kadar ceza zamaşımının infazını geri bıraktıran sebepler bulunmaktaysa da bu sebeplerin zamaşımını durdurucu etki yapmayacakları ileri sürülmüştür. Bu durumda ise infaz kesilmiş olacağından, kesinti gününden itibaren zamaşımı süresi işlemeye başlayacaktır. Ancak bu zamaşımı süresinin ne kadar olduğu hesaplanırken, esas mahkûmiyet süresine değil, kesintiden sonra kalan mahkûmiyet süresine bakmak gerekir.

Karşılaştırmalı hukukta bazı hukuk sistemleri zamaşımının durmasına ilişkin özel hükümler getirmişlerdir. Bu konuda bazı hukuk sistemleri ceza zamaşımının işlemeye başlamasını önlemek suretiyle zamaşımını durdurduğu gibi, diğer hukuk sistemleri de başlamış olan sürelerin bu sebeplerle duracağını kabul ederler. Cezanın infazı kanuni sebeplerle yerine getirilemiyorsa veya kanunlarda yer alan sebeplerle cezanın infazı imkânsızsa zamaşımı süresi duracaktır. Bu düzenleme Yunanistan, Norveç, Danimarka, Alman Ceza Hukuku sistemlerinde böyledir. Fransız Ceza Hukuk sisteminde cezanın infazının fiil veya hukuki sebeplerle mümkün olmaması halinde zamaşımının duracağı belirtilmiştir. İsviçre Ceza Hukuk sisteminde mahkemenin cezanın infazını durdurması halinde zamaşımı kesileceği düzenlenmiştir (Önder, 1992: 804).

Ceza zamaşımını durduran sebeplerin TCK'da gösterilmemiş olmasına karşın, ceza zamaşımını durduran özel yasal düzenlemeler mevcuttur. Bu düzenlemeler Anayasa, 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve 5230 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun da yer almaktadır.

3.6.1.1.Ceza Zamanaşımını Durduran Sebepler

3.6.1.1.1. Milletvekilliği Sıfatının Kazanılması

Anayasa'nın 83. Maddesinde yer alan "Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır. Üyelik süresince zamanaşımı işlemez" hükmü yer almaktadır (Erem vd., 1997:1016). Söz konusu nedenin ceza zamanaşımını durduran bir neden olduğu öğretide ittifakla kabul edilmektedir (Dönmezer ve Erman, 1997; Erem vd., 1997; Önder, 1992; Özgen, 1988; Feyzioğlu, 1991-1992). Tartışmalı konu ise, bu durma nedeninin dava zamanaşımını bakımından da geçerli olup olmadığıdır.

Öğretide bir görüş, milletvekilliği sıfatının kazanılmasının dava zamanaşımını da durduracağını ileri sürmektedir. Bu görüş uyarınca hüküm genişletici yoruma tabii tutularak, dava zamanaşımını da kapsar şekilde anlaşılmalıdır. Aksi halde Anayasanın 83. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca milletvekillinin yargılanması mümkün olmadığından, milletvekilliği sıfatı sürerken zamanaşımı süresinin dolabilecektir. Bu görüşü savunan yazarlar, Anayasa koyucunun bunu amaçlamış olamayacağını ileri sürmektedirler (Dönmezer ve Erman, 1997; Erem vd., 1997; Önder, 1992; Kunter, 1951; Centel vd., 2008; Gökcen, 2004).

Karşıt görüş ise, söz konusu durma nedeninin ceza zamanaşımına özgü olduğu yönündedir. Bu görüşü savunan yazarlar, ceza zamanaşımını durduran bu nedenin 83. maddenin içinde ayrıca bir fıkra olarak düzenlenmesinin ve "üyelik süresince zamanaşımı işlemez" ibaresinin başka bir cümlede değil, ceza hükmünün infazının ertelenmesinden bahseden cümleye noktalı virgülle bağlı olmasının, iddialarını ispatladığını savunmaktadırlar (Feyzioğlu, 1991-1992:33).

Her ne kadar maddede zamanaşımının türü konusunda bir belirleme yapılmamışsa da, madde metninde "bir ceza hükmünün yerine getirilmesinden" bahsedildiğine göre, kastedilenin ceza zamanaşımı olduğu açıktır. Bu nedenle, milletvekilliği sıfatının yalnızca ceza zamanaşımına özgü bir durma nedeni olduğu yönündeki görüşe biz de katılmaktayız.

Anayasanın yalnızca ceza zamanaşımının durmasını düzenlemesi ve dava zamanaşımı konusunda benzer bir düzenlemeye gitmemesi doğru olmamıştır. Öte yandan, son derece açık olan pozitif düzenlemenin geniş yorumlanarak, dava zamanaşımının da kapsar hale getirilmeye çalışılması, maddi ceza hukukuna ait ve dolayısıyla kanunilik ilkesine tabi olan zamanaşımı kurumu bakımından mümkün değildir (Feyzioğlu, 1991-1992:33). Yapılacak bir Anayasa değişikliğinde, maddenin hem dava hem de ceza zamanaşımını kapsayacak şekilde düzenlenmesinin yerinde olacağı düşüncesindeyiz.

Öğretide konuyla ilgili olarak tartışılan başka bir husus ise, hükmün bir durma nedeni mi yoksa ceza zamanaşımının başlangıcını gösteren bir neden mi olduğu üzerinedir. Yukarıda da bahsettiğimiz Türk Hukukunda ceza zamanaşımının durmasının kabul edilmediğini ileri süren görüş, bu nedenin zamanaşımının başlangıcını belirleyen bir hüküm olduğunu ileri sürmekteyken (Dönmezer ve Erman, 1997; Önder, 1992; Demirbaş, 2007), karşıt görüş bir durma nedeni olduğu yönündedir (İçel vd., 2000:378). İkinci görüş, milletvekilinin ceza zamanaşımı süresi içerisinde suç işlediği haller bakımından yerindedir, zira milletvekilinin bu sıfatı taşıdığı süre içerisinde suç işlemesi halinde ceza zamanaşımının işlememesi söz konusu olacak ve süre milletvekilliği sıfatının kaybedildiği günden itibaren başlayacaktır. Fakat biz yukarıda da belirttiğimiz üzere, dava zamanaşımının şarta bağlanmasında olduğu gibi, bu halin ceza zamanaşımının şarta başlanması şeklinde anılmasının daha doğru olduğunu düşünüyoruz. Öte yandan, bu nedenin yalnızca ceza zamanaşımının başlangıç gününü belirlediğini ifade etmek, kişinin milletvekili seçilmeden önce işlediği ve mahkum olduğu suçlar açısından hükmün ne anlama geldiğini açıklamamaktadır. Bu suçlar bakımından ceza zamanaşımı seçim tarihine kadar işleyecek ve bu tarihte duracaktır (Gölcüklü, 1984-1985:171). Bu tespitler söz konusu Anayasa hükmünün, milletvekilinin bu sıfatı taşıdığı süre içerisinde işlediği suçlar bakımından ceza zamanaşımının işlemesinin milletvekilliği sıfatının sona ermesi şartına bağladığını, milletvekilinin bu sıfatı kazanmadan önce hüküm giymiş olduğu suçlar bakımından ise ceza zamanaşımını durduran bir sebep teşkil ettiğini ortaya koymaktadır.

3.6.1.1.2. Hükümlünün Asker Olması

Askerlik hizmeti bazı hallerde cezanın infazını ertelemekte ve bu süreçte ceza zamanaşımı süresi işlememektedir. CGTİHK'nın 118. maddesinde, “Sırf askeri suçlar ile askeri disiplin suçları ayırık olmak üzere, askere alınmadan önce ve askerlikleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı er ve erbaşlar ile yedek subaylar hakkında kısa süreli hapis cezaları yerine hükmedilen Türk Ceza Kanununun 50. maddesinin birinci fıkrasının (c), (e) ve (f) bentlerinde yazılı tedbirler ile bu Kanunun 106. maddesinde yazılı adlî para cezasının yerine getirilmesi askerlik hizmetlerinin sonuna bırakılır. Bu süreler içinde zamanaşımı işlemez” hükmü yer almaktadır. Madde düzenlemesine göre zamanaşımından kastın ceza zamanaşımı olduğu açıktır.

3.6.1.1.3. Diğer Bir Cezanın İnfaz Ediliyor Olması

CMK Uygulama Kanununun 15. maddesinin birinci fıkrasında, “Birden fazla mahkûmiyeti olan kişi bu mahkûmiyetlerden birine ilişkin cezayı infaz kurumunda çektiği sürece, diğer cezaları açısından ceza zamanaşımı işlemez” hükmü yer almaktadır.

Düzenlemede yer alan “cezayı infaz kurumunda çektiği sürece” ibaresi akıl karıştırıcı bir anlama sahiptir. Nitekim hükümlünün koşullu salıverilmesi halinde suçunu ceza evi dışında çektiği süreçte infaz kesilmiş sayılmayacaktır. Hükümlü, deneme süresinde cezasını ceza evinde çeker gibi dışarıda çekmeye devam edecektir. Diğer yandan infazın koşullu salıverme ile değil infazen salıverme ile tamamlanması nedeniyle, hükümlü koşullu salıverilse dahi diğer cezaları açısından ceza zamanaşımı süresi işlemez (Günay, 2003:124).

Bu hükümlü ile ilgili olarak, düzenlemenin 5237 Sayılı TCK ile değil de 5320 Sayılı ara dönem kanunu ile getirilmiş olması eleştirilere sebep olmuştur. Nitekim sistemli bir mevzuatta bir konuya ilişkin tüm hükümlerin belirli bir yerde toplanması gerekmektedir. Bu nedenle de kanun koyucunun ceza hukuku gibi birey haklarını önemli ölçüde kısıtlayan bir alanda yasama işlevini yerine getirirken çok daha özenli davranması gerekmektedir (Taner, 2008:149).

3.6.1.1.4. Cezanın İnfazının Ertelenmesi Veya Durdurulması

CMK Uygulama Kanununun 15. maddesinin ikinci fıkrasında, “Cezanın infazının ertelenmesi veya durdurulması halinde, bu cezaya ilişkin zamanaşımı işlemeyiz” hükmü yer almaktadır.

CGTHİK'nın Cezanın İnfazının Ertelenmesi başlığını taşıyan üçüncü bölümünün 16. maddesinde yer alan hastalık ve 17. maddesinde yer alan hükümlünün bu konudaki talebi üzerine ertelenmesi mümkündür. CGTHİK'nın 16. ve 17. maddelerinde belirtilen şekilde infazına başlanan kararlarda, infazın geri bırakılmasını gerektirecek yasal bir engelin ortaya çıkması halinde infaz geri bırakılır. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemeyecektir.

Fransız Ceza Hukuk sisteminde, erteleme halinde ceza zamanaşımının başlangıç günü, erteleme kararının iptal edildiği gün olarak kabul edilmiştir (Taner, 2008:149).

3.6.1.2. Ceza Zamanaşımının Durmasının Sonuçları

Durma nedeni varlığını koruduğu sürece ceza zamanaşımı işlemeyecektir. Bu nedenin ortadan kalkması ile ceza zamanaşımı kaldığı yerden işlemeye devam eder. Durma nedeninin ortaya çıkmasına kadar işlemiş olan süre, durma nedeninin ortadan kalkması halinde de dikkate alınacaktır (Centel vd., 2008:639). Ceza zamanaşımının durması halinde zamanaşımı süresinin uzaması söz konusu değildir. Ancak durma sebebi devam ettiği sürece, zamanaşımı durmaya devam edecektir (Dönmezer ve Erman, 1997; İçel vd., 2000; Kunter, 1951).

Bir hükümlü hakkında gerçekleşen durma, suçu işleyen diğer ortakları da etkilemez. Bunun nedeni ceza zamanaşımının durmasının etkisinin bireysel olmasıdır.

3.6.2. Ceza Zamanaşımının Kesilmesi

“İlâmın infazına müteallik mahkûma salâhiyetli merci tarafından kanun dairesinde tebliğ olunan her türlü muamele müruru zamanı keser. Bundan başka şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalarda ilâmın infazı için mahkûmun yakalanması dahi müruru zamanı keser. Bir suçtan dolayı mahkûm olan kimse müruru zamanı cereyan ettiği sırada

mahkûm olduğu suç cinsinden diğer bir suç daha işlediği takdirde müruru zaman yine kesilmiş olur” şeklinde ceza zamanaşımını kesen sebepleri içeren 765 s. TCK’nın 114. madde hükmüne karşılık gelen 5237 s. TCK’nın 71. maddesi aynı konuyu şu şekilde yer verilmiştir. “(1) Mahkûmiyet hükmünün infazı için yetkili merci tarafından hükümlüye kanuna göre yapılan tebligat veya bu maksatla hükümlünün yakalanması ceza zamanaşımını keser. (2) Bir suçtan dolayı mahkûm olan kimse üst sınırı iki yıldan fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlediği takdirde, ceza zamanaşımını kesilir.”

Maddelerde belirtilen kesilme sebepleri (Erem vd., 1997:639) ortaya çıktığında ceza zamanaşımını, kesilme sebebinin gerçekleştiği gün de dahil olmak üzere yeniden ve baştan, yani tam olarak işlemeye başlayacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997; Artuk vd., 2009). Bu aynılıktan sonra, iki kanun hükümlerini karşılaştırıldığımızda şunları söyleyebiliriz. 765 s. TCK’da hükümlünün yakalanmasının ceza zamanaşımını kesmesi, hürriyeti bağlayıcı cezalar yönünden kabul edildiği halde (m. 114/1. fıkra 2. cümle), 5237 s. TCK’da böyle bir ayrıma yer verilmemiştir. Yine, 765 s. TCK’da, bir suçtan dolayı mahkûm olan kimsenin ceza zamanaşımı süresi içinde mahkum olduğu suç türünden diğer bir suç işlediği takdirde ceza zamanaşımının kesileceği kabul edilmiş iken (m. 114/2), 5237 s. TCK’da ise, bir suçtan dolayı mahkum olan kimsenin, üst sınırı iki yıldan fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi halinde, ceza zamanaşımının kesileceği öngörülmüştür (m. 71/2).

Belirtmek gerekir ki, ceza zamanaşımının kesilebilmesi için öncelikle işlemeye başlaması gerekir (Dönmezer ve Erman, 1997:286). Demek ki, 71. maddede sayılan kesme sebepleri cezanın infazına başlanmadan ya da kesinti gerçekleştikten sonra ortaya çıkan sebeplerdir. O halde hükümlü cezasını çekmekte iken 71. maddedeki sebeplerden biri gerçekleşirse (örneğin üst sınırı 2 yıldan fazla hapsi gerektiren yeni kasıtlı bir suç işlerse) ceza zamanaşımını kesilmiş olmaz. Konuyu başka bir örnekle açıklığa kavuşturmak istersek, cezası infaz edilmekte olan hükümlünün ceza evinden kaçması cezasının infazını kesintiye (inkıtaa) uğratar, fakat ceza zamanaşımını kesmez. Çünkü ceza infaz edilmekte olduğu ve ceza zamanaşımını da söz konusu olmayacağı için bu süre işlemeye başlamamıştır. Mahkumun kaçması iledir ki ceza zamanaşımını süresi işlemeye başlar (Dönmezer ve Erman, 1997; Artuk vd., 2009; Kunter, 1951).

Hemen belirtelim ki, dava zamanaşımını kesen sebepler kanunda tahdidi olarak sayılmış olup bunların kıyas veya yorum yoluyla genişletilmelerine olanak yoktur (Erem vd., 1997:1017).

3.6.2.1. TCK Düzenlemesine Göre Ceza Zamanaşımını Kesen Sebepler

TCK'nın ceza zamanaşımının kesilmesi başlığını taşıyan 71. maddesinde, mahkûmiyet hükmünün infazı için yetkili merci tarafından hükümlüye kanuna göre yapılan tebligat veya bu maksatla hükümlünün yakalanması veya bir suçtan dolayı mahkûm olan kimsenin üst sınırı iki yıldan fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi halinde ceza zamanaşımının kesileceği düzenlenmiştir. Düzenlemeye ceza zamanaşımının kesilme sebepleri üç adettir. Bu sebepler mahkûmiyet hükmünün infazına başlanmadan önce ya da kesinti gerçekleşikten sonra meydana gelen nedenlerdir. Kanunda yazılı bu üç neden dışında cezanın infazının da zamanaşımını kestiği ileri sürülmektedir. Bu görüşü savunanlara göre kanunda kesme sebebinin ayrıca yazılmasına gerek görülmemiştir (Taner, 1953:689). Ancak dava zamanaşımında olduğu gibi ceza zamanaşımında da kesme nedenleri kıyas yoluyla genişletilemeyeceği için bu görüşün kabulü mümkün değildir.

3.6.2.1.1. Mahkûmiyet Hükümünün İnfazı İçin Hükümlüye Yapılan Tebligat

765 sayılı TCK'nın 114. maddesinde, ilamın infazı amacıyla, hükümlüye tebliğ edilen her türlü işlem ceza zamanaşımının kesmekteydi. 5237 sayılı TCK'da ise hükmün kapsamı daraltılmış ve yalnızca infaz amacıyla yapılan tebligatın ceza zamanaşımını kesici bir etkiye sahip olduğu kabul edilmiştir.

765 sayılı TCK döneminde kanunda tebligat şartının özellikle belirtilmesinin nedeni, idari nitelikteki basit bir iç işlemle zamanaşımının kesilmesinin, zamanaşımından beklenen yararı ortadan kaldıracağı şeklinde açıklanmaktaydı (Kunter, 1951; Önder, 1992). 5237 sayılı TCK'da da hükmün bu kısmı aynen korunduğuna göre, bu gerekçenin benimsendiğini kabul etmek gerekir. Öte yandan, hakkındaki cezanın infaz edileceğini öğrenen hükümlünün, kaçma girişiminde bulunmasını faydasız kılmanın da hükmün amaçladığı bir husus olduğu düşünülebilir.

Hükmün infazı için yetkili merci kural olarak Cumhuriyet savcılığı olduğuna göre, tebligatı yapmaya yetkili merci de Cumhuriyet savcılığıdır. 765 sayılı TCK döneminde, cezayı infaz etme yetkisinin istisnai olarak başka organlara devredilmiş olduğu hallerde, bu organların yaptığı tebligatlar da ceza zamanaşımını kesmekteydi (Kunter, 1951; Demirbaş, 2003; Önder, 1992).

Tebliğatin madde ve yer bakımından yetkili merci tarafından usulüne uygun olarak yapılması şarttır (Önder, 1992:805). Örneğin yanlış kişiye yapılan bir tebligatın ceza zamanaşımını kesmesi mümkün olmayacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997:288). Kanunda da açıkça belirtildiği üzere tebligatın mutlaka ilamın infazına ilişkin olması gereklidir. Bu nedenle cezanın bir süre sonra infaz edileceğine dair tebligat, ceza zamanaşımını kesmez (Önder, 1992; Taner, 2008). Aynı şekilde infazın ertelenmesi, kesintiye uğraması veya muhakeme masraflarının ödenmesine dair tebligatların da ceza zamanaşımını kesmesi mümkün değildir (Dönmezer ve Erman, 1997; Demirbaş, 2002; Erem vd., 1997; Kunter, 1951; Önder, 1992).

İnfaza ilişkin tebligat hangi cezaya ilişkinse ona ilişkin ceza zamanaşımı kesilir. Öte yandan, bir suçta ilişkin olarak iki ayrı cezaya hükmedilmişse, bunlardan birinin infazına ilişkin olarak yapılan tebligat, diğer cezanın zamanaşımının da kesilmesine yol açar (Dönmezer ve Erman, 1997; Demirbaş, 2007).

765 sayılı TCK döneminden beri, hükümlünün adli para cezasının bir kısmını ödemesinin ceza zamanaşımını kesip kesmeyeceği öğretide yazarlar arasında tartışılmıştır (Taner, 1953; Kunter, 1951). Öncelikle belirtmek gerekir ki, 5237 sayılı TCK hükümlüye yapılan tebligat dışında diğer işlemlere kesici etki tanımadığından tartışmanın pratik bir değeri kalmamıştır. Fakat yine de, hükümlünün kendi hareketinin aleyhine sonuç doğurması anlamına gelen, ödemenin ceza zamanaşımını keseceği yönündeki görüşü yerinde bulmadığımızı belirtmek istiyoruz.

3.6.2.1.2. Mahkûmiyet Hükmünün İnfazı İçin Hükümlünün Yakalanması

Mahkûmiyet hükmünün infazı için hükümlünün yakalanmasının ceza zamanaşımını keseceğine ilişkin bir hüküm, 765 sayılı TCK'nın 114. maddesinde yer almaktaydı. Bu kesme nedeni, 765 sayılı TCK'da yalnızca şahsi hürriyeti bağlayıcı

cezalar açısından kabul edilmesine karşın, 5237 sayılı TCK'da, tüm suçlar bakımından geçerli olduğu kabul edilmiştir. Öte yandan 765 sayılı TCK'da, yakalamanın yetkili merci tarafından yapılması gerektiği açıkça ifade edilmemişti. Yine, 765 sayılı TCK döneminde, para cezasının hapse çevrilmesi halinde artık asıl ceza hürriyeti bağlayıcı ceza haline geldiğinden mahkumun bu sebeple tutulmasının ceza zamanaşımını keseceği kabul edilmekteydi (Dönmezer ve Erman, 1997; Kunter, 1951). 765 sayılı TCK'da yer alan "hürriyeti bağlayıcı ceza" ibaresi, 5237 sayılı TCK'da yer almadığından ve söz konusu kesme nedeni her şekilde uygulanabileceğinden, konuya ilişkin tereddüt ortadan kalkmıştır.

Madde metninde de açıkça belirtildiği üzere yakalamayı yapan merci, yakalama işlemini yapmaya yetkili olmalıdır. Türk hukukunda yakalama emri çıkarmaya ve kolluk eliyle yakalama yapmaya yetkili merci, Cumhuriyet savcılığıdır (CGTİHK m. 20/2). Yakalama hangi hükmün infazı amacıyla yapıldıysa, yalnızca o hüküm için ceza zamanaşımı kesilir, dolayısıyla başka suç şüphesiyle ya da cezanın infazını ertelemek amacıyla yapılan yakalama ceza zamanaşımını kesici etkiye sahip değildir (Dönmezer ve Erman, 1997; Önder, 1992).

Yakalamanın yapılmış olması yeterlidir, hükmün infazına başlanılmadan önce mahkûm yakalamayı yapan merciin elinden kaçsa bile zamanaşımı kesilmiş kabul edilir (Demirbaş, 2007; Önder, 1992).

Öğretide, 765 sayılı TCK döneminden beri yakalama emri olmadan yakalama yapılması halinde ceza zamanaşımının kesilip kesilmeyeceği konusu tartışmalıdır. Bir görüş, yalnızca yakalama emri üzerine yapılan yakalamanın ceza zamanaşımını kesici etkiye sahip olduğunu ileri sürmekteyken (Demirbaş, 2007; İçel vd., 2000; Uzun, 1994; Döner, 2005), karşıt görüş yakalama emri olmasa dahi yapılan yakalamanın ceza zamanaşımını keseceği yönündedir (Önder, 1992:806). Kanımızca yakalama emri olmaksızın yapılan yakalamanın ceza zamanaşımını kesmesi mümkün değildir. Çünkü kanunda mahkûmiyet hükmünün infazı için yetkili merci tarafından yapılan yakalamadan söz edilmektedir. Mahkûmiyet hükmünün infazı için yakalama yapılabilmesi için ise merciin bir yakalama emriyle ya da gıyabi tutuklama kararıyla yetkilendirilmesi gerekmektedir. CMK'nın 90. maddesinin birinci fıkrasında herkese

yönelik olarak verilen yakalama yetkisine ya da CMK'nın 90. maddesinin ikinci fıkrasında kolluğa verilen yakalama emri olmaksızın yakalama yetkisine dayanılarak, bir hükmün infazı amacıyla yakalama yapılması mümkün değildir.

Öğretide konuya ilişkin olarak tartışmalı olan başka bir husus ise, hükümlünün yurt dışında yakalanarak geri verme amacıyla yakalanarak Türk makamlarına teslim edilmesi halinde, yabancı ülke makamları tarafından yapılan yakalamanın ceza zamanaşımını kesip kesmeyeceğine ilişkindir. Bir görüş geri verme halinde, yabancı makamlarca yapılan işlemlerin, bu makamlar adli makam olsa dahi ceza zamanaşımını kesmeyeceği yönündedir (Özgen, 1988; Erem vd., 1997). Bu konuda, dava zamanaşımını kesen nedenlerden tutuklamayı incelerken belirttiğimiz görüş doğrultusunda, konuya işlemlerin Türk makamlarına niyabeten yapılmış olması yönünden yaklaşmanın ve bu işlemlere kesici etki tanınmasının, daha yerinde bir yaklaşım olacağını düşünüyoruz.

3.6.2.1.3. Hükümlünün Zamanaşımı Süresi İçinde İki Yıldan Fazla Hapis Cezasını Gerektiren Kasıtlı Bir Suç İşlemesi

Hükümlü hakkında verilen cezanın zamanaşımı devam ederken, hükümlünün bu süre içinde üst sınırı iki seneden fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi halinde ceza zamanaşımı kesilecektir. Bu düzenleme ile ilgili olarak, ikinci bir suç işleyen hükümlünün toplumun dikkatini üzerine çektiği söylenebilir. Zira hükümlü önceki mahkumiyetinin izleri devam ederken yeniden suç işleyerek bunları tazelemiş ve aynı kötü amaçla suç işleyerek, kanunda lehine düzenlenmiş hükümlerden faydalanma hakkını kaybetmiş olacaktır. Hükümlü, aradan geçen zamana rağmen toplum içinde yaşamayla ilgili kurallara karşı tutumunu göstermiştir. Yeni bir suç işlemek suretiyle bu tutumunu gösteren kişiye önceki cezanın çektirilmesinin şiddet sayılmaması gerekir. Kaynak İtalyan Ceza Kanununun gerekçesinde de böyle bir hükmün, ceza zamanaşımını haklı gösteren sebebin mahkumun iyi hareketi olmasının bir neticesi olduğu ifade edilmiştir (Kunter, 1951:136).

765 Sayılı TCK düzenlemesinde aynı cinsten suç işlenmesi halinde zamanaşımının kesileceği belirtilmiştir. Ancak bu düzenleme suçlunun tehlikelilik

halinin yalnızca aynı türden suç işlemesi halinde değil, herhangi bir suç işlemesi ile devam edeceği gerekçesiyle eleştirilmekteydi (Taner, 1953; Kunter, 1951). 5237 Sayılı Kanun da Pozitivist okulun görüşünü benimseyerek bu ayrımı kaldırmıştır.

İkinci işlenen suçun zamanaşımını kesebilmesi için, suçun mahkeme kararı ile sabit olması gerekmektedir. Ancak zamanaşımının kesici etkisi ikinci suç hakkındaki mahkûmiyet hükmünün kesinleşme tarihinde değil, bu suçun işlendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997:290).

İkinci suçun yabancı bir ülkede işlenmesi durumunda, ceza zamanaşımının kesilebilmesi için suç hakkında Türkiye’de karar verilmesi gereklidir. Suçun zamanaşımı süresi içinde işlenmiş olması yeterli olup, mahkûmiyet hükmünün bu süre içinde verilmiş olması gerekmemektedir. Bu durumda ceza zamanaşımının kesilme gününden itibaren yeni süre işlemeye başlayacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997; Kunter, 1951; Önder, 1992).

Ceza kanunumuzda ye alan düzenlemeye benzer düzenlemelere karşılaştırmalı hukukta da yer verilmiştir. Arjantin Ceza Kanununun 67. maddesinin ikinci fıkrasına göre zamanaşımı süresi içinde başka bir suçun işlenmiş olması, Norveç Ceza Kanununun 74. maddesine göre altı aydan fazla hapis cezası ile mahkûmiyetten sonra yurt içinde veya yurt dışında iki seneden fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçtan mahkum olunması, İtalyan Ceza Kanununun 172 maddesinin yedinci fıkrasına göre aynı cinsten suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olunması hallerinde ceza zamanaşımının kesileceği düzenlenmiştir (Önder, 1992:806).

3.6.2.2. Ceza Zamanaşımının Kesilmesinin Sonuçları

Ceza zamanaşımının kesilmesiyle o güne kadar işlemiş olan zamanaşımı süresi yanar ve süre kesilme gününden itibaren yeniden ve tam olarak işlemeye başlar. Kesme nedeninin ortaya çıktığı gün, sürenin ilk günüdür. Kesme nedenin bir süre varlığını sürdürmesi halinde, ceza zamanaşımı söz konusu nedenin ortadan kalktığı günden itibaren işlemeye başlar (Dönmezer ve Erman, 1997; Kunter, 1951).

Dava zamanaşımının kesilmesinin aksine, ceza zamanaşımının kesilmesinde bir üst sınır yoktur. Bu şekilde kesilmelerle, ceza zamanaşımının hükümlünün ölümüne kadar

sürmesi mümkündür. Ceza zamanaşımında da, dava zamanaşımında olduğu gibi kesilmeler halinde bile asılamayacak bir üst sınır belirlenmesinin yerinde olacağı yönündeki görüşe biz de katılmaktayız (Uzun, 1994:182). Böylece ceza zamanaşımını durduran nedenlerle kesen nedenler arasında pratik olarak da bir fark olması sağlanacaktır.

Kesici neden hangi suç için ortaya çıkmışsa, ceza zamanaşımı o suç bakımından kesilir (Kunter, 1951; Demirbaş, 2007; Önder, 1992). Öte yandan bir suç için çeşitli cezalara hükmedilmişse, ceza zamanaşımının cezalardan biri bakımından kesilmesi, diğer cezaların zamanaşımı sürelerinin de kesilmesi sonucunu doğurur (Kunter, 1951; Demirbaş, 2007; Önder, 1992).

Dava zamanaşımının kesilmesinin aksine, gerek 765 s. gerekse 5237 sayılı TCK'da ceza zamanaşımının kesilmesinin suç ortaklarını etkileyeceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durumda, kesmenin etkisinin her suçlu bakımından bireysel olduğunun ve diğer suç ortaklarını etkilemeyeceğinin kabulü gerekir (Dönmezer ve Erman, 1997; Demirbaş, 2007; Kunter, 1951; Taner, 2008; Önder, 1992; Döner, 2005).

3.7. CEZA ZAMANAŞIMI SÜRESİNİN DOLMASININ SONUÇLARI

Kanunda öngörülen muayyen sürelerin geçmesi ile birlikte kesinleşen cezanın infaz edilme olanağı ortadan kalkmakta ve böylece ceza düşmektedir. Nitekim bu husus. 5237 sayılı TCK'nun 67. maddesinin 1 inci fıkrasında; “Bu maddede yazılı cezalar aşağıdaki sürelerin geçmesiyle infaz edilmez” denilerek belirtilmiştir.

Görüldüğü gibi sürenin dalması mahkûmiyet hükmünün ortadan kaldırmamakta, sadece cezanın infaz kabiliyeti sona ermektedir. Diğer bir ifade ile ceza zamanaşımı cezayı düşürmekte, buna karşılık mahkûmiyet hükmü bütün neticeleriyle birlikte var olmaya devam etmektedir. Buradan hareketle ceza zamanaşımına uğrasa bile, mahkûmiyet hükmü diğer koşulları da bulunmak kaydıyla tekerrüre esas alınabilir, hapis cezasının veya hükmün açıklanmasının ertelenmesini engelleyebilir (Dönmezer ve Erman, 1997; Demirbaş, 2007; Özbek vd., 2010; Kunter, 1951; Öztürk ve Erdem, 2006).

Ceza zamanaşımı süresinin dolması ile yapılacak infaz işlemlerini geçersiz kılar. Hükümlü hürriyeti bağlayıcı cezanın infazını talep etmesi ya da para cezasını ödemek istemesi durumu değiştirmez. Dava zamanaşımında olduğu gibi, ceza zamanaşımının da re'sen uygulanması gerekir ve hükümlünün bundan vazgeçmesi mümkün değildir.

5352 sayılı Adli Sicil Kanununun 9. maddesine göre, ceza zamanaşımı süresinin dolmasıyla birlikte ceza Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne silinerek arşiv kaydına alınır.

Ceza zamanaşımı süresinin dolması, şahsi haklar, tazminat ve yargılama giderlerine ilişkin hükümleri etkilemez (m.74/3). Buna göre cezanın infazı mümkün olmakla birlikte hükümlüden hukuk mahkemelerinde dava açılarak tazminat talebinde bulunulabilir. Belirtmeliyiz ki, yargılama gideri, adli para cezası olmadığından, bunun zamanaşımı nedeniyle ortadan kalkmaması gerekir. Zira zamanaşımı cezanın infazını engellemekle birlikte, hüküm varlığını korumaktadır.

Cezanın zamanaşımına uğraması o fiilden dolayı disiplin cezası verilmesini engellememekte (Uzun, 1994:186) ise de, disiplin soruşturmaları için öngörülen zamanaşımı süreleri daha kısa olduğundan böyle bir durumun pratik olarak gerçekleşmesi çok zordur.

5237 sayılı TCK'nın 72. maddesini, 2. fıkrasında ceza zamanaşımının re'sen uygulanacağı ve bundan hükümlünün vazgeçemeyeceği ifade edilmiştir. Buna göre, ceza zamanaşımı süresi dolduktan sonra, hükümlünün cezasını çekmek istediğini belirtmesinin hiçbir önemi yoktur (Taner, 1953:700). Zira zamanaşımı hükümlünün yararı için değil, kamu yararı için kabul edilmiştir.

TCK'nın 18. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendinde, geri verme talebine esas teşkil eden fiil zamanaşımına uğramışsa, geri verme talebinin kabul edilmeyeceği belirtilmiştir. Buna göre iadesi talep edilen hükümlünün mahkûm olduğu cezanın zamanaşımına uğramış olması durumunda iade talebi reddedilmelidir. Benzer bir hüküm Suçluların Geri Verilmesi Hakkında Avrupa Sözleşmesi'nin 10. maddesinde yer almaktadır.

Cezanın zamanaşımına uğraması şahsi niteliktedir. Bu itibarla aynı suçtan mahkûm olan birden fazla kişi bulunuyor ise, her bir hükümlü bakımından zamanaşımı süresi farklı tarihlerde dolabilir (Çetinkaya, 1971; Taner, 2008). Aynı şekilde ceza zamanaşımını kesen sebepler de kişiseldir ve şeriklere sirayet etmez.

Cumhuriyet savcısı, ceza zamanaşımı konusunda duraksamaya düşerse, CGTİHK'nun 98 vd. maddelerine göre hükmü veren mahkemeden karar verilmesini talep etmelidir (Öztürk ve Erdem, 2006:446).

3.8. CEZA ZAMANAŞIMININ GÜVENLİK TEDBİRLERİNE ETKİSİ

Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakma güvenlik tedbiri kural olarak mahkûm olunan cezanın infazı tamamlanıncaya kadar devam eder. (TCK. m.53/2). Buna göre mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesi ile birlikte cezanın infazına başlanmış ise, hak yoksunluğu asıl cezaya bağlı olarak infaz süresiyle sınırlı olarak sonuç doğuracaktır. Buna karşılık mahkûmiyet hükmünün infazına başlanmamış ise, hak yoksunluğu mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesiyle birlikte kanuni netice olarak devreye girecek ve cezanın infazı tamamlanıncaya kadar sonuçlarını doğuracaktır (Koca ve Üzülmüş, 2008:618).

Ancak kanunda cezaların infazına yönelik zamanaşımı süresi öngörülmesine rağmen, hak yoksunlukları bakımından nasıl bir değerlendirme yapılacağı, hususunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, güvenlik tedbirleri, asıl cezanın etkisini artırmak için verilen yaptırımlar olduğu için, asıl cezaya bağlıdır ve asıl ceza var olduğu müddetçe güvenlik tedbirlerinden söz edilebilir. Diğer bir görüşe göre ise, güvenlik tedbirleri için ayrı bir ceza zamanaşımı kabul edilmemelidir (Özbek vd., 2010; Önder, 1992).

5237 sayılı TCK'nın yaptırım sisteminde cezalar, hapis ve adli para cezası olarak iki kısma ayrılmış, güvenlik tedbirleri ise, ceza kabul edilmemiştir. Buna göre, ceza olmayan güvenlik tedbirlerinin zamanaşımına uğraması mümkün değildir.

Ancak kanunda güvenlik tedbirlerinden olan hak yoksunlukları ile müsadereye ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

Bu konu ile ilgili olarak 5237 sayılı TCK'nın 69. maddesinde; "Cezaya bağı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunluklarının süresi ceza zamanaşımı doluncaya kadar devam eder" denilmektedir.

Hak yoksunluklarının neler olduğu TCK'nın 53. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, cezası kesinleşen ve fakat yakalanamadığı için cezası infaz edilemeyen hükümlü ile ilgili olarak ortaya çıkan hak yoksunlukları, cezanın infazı beklenmeksizin uygulamaya konulacak ve ceza zamanaşımı doluncaya kadar varlığını koruyacaktır (Şen, 2006:212).

Müsadereyle ilgili ise, 5237 sayılı TCK'nın 70. Maddesinde, "Müsadereye ilişkin hüküm, kesinleşmeden itibaren yirmi yıl geçtikten sonra infaz edilmez" denilmektedir. Kanunda eşya ve kazanç müsadereyi ayırımı yapılmadığı için, söz konusu hüküm her iki müsadere türü açısından da geçerlidir (Özbek vd., 2010:685). TCK'nın 54. maddesinin 4. fıkrası gereğince, ne kadar süre geçerse geçsin, üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya müsadere edilebilecek nitelikte olduğu için, 70. madde, bu açıdan bir anlam ifade etmemektedir (Hafizoğulları ve Özen, 2010:544).

Müsadereye ilişkin bu hükmün kanunda yer alma nedeninin gerek failden gerek kamu görevlilerinin davranışlarından kaynaklanan nedenlerle, zamanaşımı süresinin haklı bir nedene dayanmaksızın, failin lehine geçmesinin engellenmesi olduğu belirtilmiştir (Arslan ve Azizağaoğlu, 2004:259).

SONUÇ

Kanunda öngörülen muayyen sürelerin geçmesi ile fail hakkında kamu davası açılmaması ya da kamu davasının neticelenememesi durumunda devlet ceza verme yetkisinden vazgeçmektedir. Dava zamanaşımı olarak isimlendirilen bu kurum, ilgililerin talebine gerek olmaksın yargı organları tarafından re'sen uygulanmak zorundadır. Burada şüpheli veya sanığın kabul veya red yönünde bildirecekleri görüşlerine itibar edilemez.

Dava zamanaşımı soruşturma aşamasında ortaya çıktığında Cumhuriyet Savcısı tarafından “kovuşturmaya yer olmadığına dair karar”, kovuşturma aşamasında gerçekleştiğinde ise, hâkim veya mahkeme tarafından ‘kamu davasının düşmesi’ kararı verilmelidir.

Her ne kadar 5237 sayılı TCK'nın 66. maddesinde, zamanaşımı sürelerinin dolması durumunda kamu davasının düşeceğinden bahsedilmiş ise de, soruşturma aşamasında bu durumu fark eden Cumhuriyet Savcısının re'sen “kovuşturmaya yer olmadığına karar” vermesi gerekir. Zamanaşımını tespit eden Cumhuriyet Savcısına iddianame düzenletip, düşme kararını mahkemeye bırakması usul ekonomisine aykırı olduğu gibi zamanaşımı kurumunun kabul ediliş maksadına da aykırıdır. Zira kanunda öngörülen süreler dolmasına rağmen, şüpheli hakkında soruşturma ve kovuşturma işlemlerine devam edilmesi, devletin cezalandırma yetkisinden vazgeçmediği anlamına gelmektedir.

5237 sayılı TCK'nın 66. maddesinde ver alan dava zamanaşımı sürelerine bakıldığında, 765 sayılı TCK'ya göre daha uzun sürelerin öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Kanunun hazırlık süreci incelendiğinde, Hükümet Tasarısında dava zamanaşımı sürelerini kesen sebeplere yer verilmediği için, en düşük dava zamanaşımı süresi beş yıldan altı yıla çıkarılmıştır. Söz konusu tasarının TBMM'deki görüşmeleri sırasında verilen önerge ile en düşük dava zamanaşımı süresi sekiz yıla çıkarılmış ve kanuna dava zamanaşımını kesen sebepler eklenmiştir. Değişiklik gerekçesinde ise, derdest olan ve özellikle banka yolsuzluklarına ilişkin davaların zamanaşımına uğrama ihtimali gösterilmiştir.

İfade etmeliyiz ki, zamanaşımı maddi ceza hukuku kurumu olması ve Anayasa'nın 38. maddesinde bu hususta açık bir düzenleme bulunması dolayısıyla, 5237 sayılı TCK'da zamanaşımı sürelerinin uzatılmış olmasının derdest olan, yani 765 sayılı TCK döneminde işlenen suçlar bakımından hiçbir önemi bulunmamaktadır. Zira aleyhe olan yasanın geçmişe yürütmesi yasaktır.

5237 sayılı TCK'da dava zamanaşımı sürelerinin uzatılmış olmasının özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde güvence altına alınan "makul sürede yargılanma hakkını" da ihlal etmesi pek muhtemel olduğundan, Türkiye'nin bu sebepten birçok kez tazminata mahkûm edilmesi de karşılaşıcağız.

Dava zamanaşımı sürelerinin belirlenmesi konusunda soyut ceza, somut ceza ve karma sistem olmak üzere; üç değişik düzenleme şekli bulunmaktadır. Kanaatimizce 5237 sayılı TCK'da karma sistem benimsenmiştir. Zira kanun koyucu zamanaşımı sürelerinin hesaplanmasında soyut cezayı değil, mevcut delil durumuna göre, daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerin de dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Kanaatimizce dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerin göz önünde bulundurulmasına rağmen, daha az cezayı gerektiren nitelikli hallere bu etkinin tanınmaması eksikliklerdir. Ancak buradaki asıl önemli problem, hâkimin dosyadaki mevcut delil durumuna göre daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri göz önünde bulundurması, önceden hüküm kurması ve ihsası rey anlamına geleceğinden, adil yargılama ilkesine aykırılık meydana gelebilecektir.

Dava zamanaşımı süresinin başlangıcı açısından kanunda bazı özellikli haller ayrıca belirtilmiştir. Kanımızca objektif cezalandırabilme şartı ihtiva eden suçlar bakımından da kanuna özel bir hüküm konulması gerekmektedir. Zira zamanaşımı süresi kural olarak, fiilin işlendiği tarihte başladığına göre, kanunun mevcut düzenlemesine göre, objektif cezalandırabilme şartı gerçekleşmeden devletin cezalandırma yetkisi ortaya çıkmamasına rağmen, zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır. Aksini düşünmek kanunilik ilkesine aykırı olacaktır. Bu itibarla kanunda yapılacak değişiklikle birlikte objektif cezalandırılabilme şartı ihtiva eden suçlarda zamanaşımı süresinin şartın gerçekleştiği tarihte işlemeye başlayacağı açıkça belirtilmelidir.

Bunun yanında on sekiz yaşından küçüklere karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kişiler tarafından işlenen bütün suçlar için dava zamanaşımı süresinin, çocuğun on sekiz yaşını bitirmesinden itibaren işlemeye başlaması da hatalıdır. Bu konuda en azından bazı özellik arz eden suçların sınırlandırılması gereklidir. Ayrıca belirtmeliyiz ki, suçun mağduru olan çocuk on sekiz yaşını doldurmadan önce şikâyetçi olduğu belirtmiş ise, zamanaşımı süresi şikâyet tarihinden itibaren işlemeye başlamalıdır. Aynı şekilde, re'sen soruşturulan bir suçta, yetkili mercilerin suçun işlendiği öğrendikleri tarih, zamanaşımı süresinin başlangıcı kabul edilmelidir.

Dava zamanaşımı süresi başlangıcı hususunda tereddütler bulunuyor ise de, “şüpheden sanık yararlanır (in dubio pro reo) ilkesi” tatbik edilmeli ve sanığın lehine olan süre dikkate alınmalıdır.

Yargılamanın yenilenmesi durumunda zamanaşımı süresi, hüküm kesinleşinceye kadar işlediği yerden devam etmelidir.

Dava ve ceza zamanaşımını durduran ve kesen sebepler kanunda tahdidi olarak sayılmıştır. Bu itibarla kıyas yolu ile bunları genişletmek mümkün değildir, Zamanaşımı kurumu, TCK'nın genel hükümleri arasında yer aldığı için, 5237 sayılı TCK'nın 5. maddesi uyarınca, bu hükümler, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki özel suçlar hakkında da uygulanacaktır. İfade etmeliyiz ki, TCK'nın 5. maddesi, sadece 1 Haziran 2005 tarihinden önce yürürlüğe giren kanunlar bakımından etki gösterecektir. Bu tarihten sonra ise, TCK'nın genel hükümlerine aykırı düzenleme yapılması mümkündür.

Kanaatimizce zamanaşımını durduran ve kesen sebeplerin farklı kanunlarda yer alması doğru değildir. Zira her olay bakımından uygulanma ihtimali olan bu sebeplerin değişik kanunlarda düzenlenmesi adli hata yapılmasına neden olabilecektir.

Dava zamanaşımını durduran sebeplerden kamu görevlisi hakkında son soruşturma açılmasına dair verilen karar 765 sayılı TCK döneminde dava zamanaşımını kesen bir sebep olmasına rağmen, 5237 sayılı TCK'da dava zamanaşımını durduran bir nedendir.

Milletvekili seçilmek ise tek başına dava zamanaşımını durduran bir sebep olarak öngörülmemesi, zamanaşımının TBMM'ye dokunulmazlığın kaldırılması hususunda müracaat ile durması gerektiği kabul edilmelidir.

5271 sayılı CMK'ya göre, kovuşturma aşamasının başlangıcı iddianamenin kabulü olduğu için, iddianamenin düzenlendiği tarihten ziyade kabul tarihi önem arz etmektedir. Bu itibarla 5237 sayılı TCK'da yapılacak değişikliklerle birlikte, dava zamanaşımı süresinin iddianamenin düzenlendiği tarihte değil, kabul edildiği tarihte kesileceği belirtilmelidir.

5271 sayılı CMK sisteminde Bölge Adliye Mahkemelerine de yer verildiği için, bu mahkemeler tarafından verilen ve kesin olmayan hükümlere dava zamanaşımını kesen bir etki tanınması yerinde olacaktır, İstinaf mahkemesinin vereceği karar ile hüküm kesinleşmekte ise, artık dava zamanaşımı değil, ceza zamanaşımından bahsedilecektir.

Dava zamanaşımı nedeniyle kamu davasının düşmesine karar verildiğinde, şüpheli veya sanık yakalama veya tutuklama nedeniyle tazminat isteyemeyecektir. Zira burada kişinin suçsuzluğu sabit olmadığına göre, gözaltı ve tutuklu kaldığı sürenin haksızlığından kesin olarak bahsedilmeyecektir. Bu itibarla kanunda zamanaşımının re'sen dikkate alınacağı kuralına bir istisna getirilerek, bu hususta şüpheli veya sanığın da rızası aranmalı, kişinin aklanma hakkına saygı gösterilmelidir.

TCK'nın 74. maddesinin 2. fıkrasının kamu davasının düşmesinin uğranılan zararın tazmini için açılacak hak davasını etkilemeyeceği belirtilmiştir. Ancak ifade edelim ki, Borçlar Kanununun 60. maddesine göre, tazminat sorumluluğu açısından ceza davası zamanaşımı süresi uzun olduğunda, bu süreler dikkate alınmaktadır. Buna göre, ceza yargılaması sırasında tazminat talep etmemiş olan mağdurun zamanaşımı nedeniyle kamu davasının düşmesine karar verildikten sonra bu hakkı ortadan kalkmakta olup, TCK'nın 74/2. maddesi işlevini bu anlamda yitirmektedir. Bu itibarla 74/2. maddeye zamanaşımı bakımından bir istisna getirilmesi yerinde olacaktır.

Kanımızca da öngörülen rnuayyen sürelerin geçmesi ile birlikte, kişi hakkında hükmedilen ve kesinleşen cezanın infazı mümkün olamıyor ise, burada ceza zamanaşımından bahsedilecektir. Kanımızca bu sürelerin dolması "cezayı" değil,

“infazı” etkilediği için, “infaz zamanaşımı” teriminin kullanılması daha yerinde olacaktır.

Kanun koyucu 5237 sayılı TCK’da dava zamanaşımı sürelerini, 765 sayılı TCK’ya göre uzun tutmuş olmasına rağmen, ceza zamanaşımı sürelerinde herhangi bir değişikliğe gitmemiştir. Buna göre, en düşük dava zamanaşımı süresi “sekiz yıl” buna karşılık kişinin suçluluğunun sabit olması durumunda öngörülen en düşük ceza zamanaşımı süresi on yıldır.” Bu durum da açıkça göstermektedir ki, kanunumuzda dava ve ceza zamanaşımı süreleri, beklenenden uzak bir biçimde düzenlenmiştir. Kanımızca 765 sayılı TCK’da ki dava ve ceza zamanaşımı süreleri oranlar bakımından daha yerindeydi.

Son olarak, dava zamanaşımını kesen birden fazla sebebin varlığı halinde, kanunda zamanaşımının uzayacağı üst sınır öngörülmüş iken, ceza zamanaşımında böyle bir düzenlemenin bulunmaması bir eksikliktir. Bu hususta gerekli değişikliğin yapılması yerinde olacaktır.

KAYNAKLAR

- Anayasa Mahkemesi Kararı, (1998), [www.resmigazete.gov.tr.](http://www.resmigazete.gov.tr), (25.10.2013).
- Ayhan, Ö., (1992), *Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, C.III, Beta Yayınevi, İstanbul.
- Arslan, Ç. ve B. Azizağaoğlu, (2004), *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Artuk, M. E., A. Gökçen ve A. C. Yenidünya, (2009), *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Centel, N. ve H. Zafer, (2006), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- Centel, N., H. Zafer ve Ö. Çakmut, (2008), *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 5. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul.
- Certel, A., (2008), *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Cesare Beccaria, (2004), *Suçlar ve Cezalar*, (Çev), Sami Selçuk, İmge Kitapevi, İstanbul.
- Çağlayan, M., (1984), *Gerekçeli, Notlu, İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*, C.I, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Çetinkaya, M., (1971), "Ceza Hukukunda Zamanaşımı", *Adalet Dergisi*, Y.62, S.9, Eylül, ss. 577-599.
- Demirbaş, T., (2003), *İnfaz Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Demirbaş, T., (2007), *Tekerrür, Erteleme, Koşullu Salıverme ve Zamanaşımı*, Türk Ceza Hukuku Derneği Yayınları, İstanbul.
- Döner, İ., (2005), "Ceza Zamanaşımı", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 9, ss.35-62.
- Dönmezer, S. ve S. Erman, (1997), *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C.III, Beta Yayınevi, İstanbul.
- Erem, F., (1992), "Yargılamanın Yenilenmesi ve Zamanaşımı", *Yargıtay Dergisi*, Ocak-Nisan C.18, S.1-2, ss. 45-47.
- Erem, F., A. Danışman ve M.E. Artuk, (1997), *Hümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, Seçkin Yayınevi, İstanbul.

- Feyzioğlu, M., (1991-1992), “Yasama Dokunulmazlığı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.1-4, ss.31-45.
- Gökçen, A., (2004), “Türk Ceza Hukukunda Zamanaşımı”, *Kamu Hukuku Arşivi Dergisi*, Mart, ss.19-50.
- Gölcüklü, F., (1984-1985), *Ceza Hukuku Ders Notları*, Ankara.
- Gözübüyük, A. P., (1970), *Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları İle Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması*, C.I, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Gözübüyük, A. P., (1980), *Türk Ceza Kanunu Açıklaması*, 4. Baskı, Kazancı Yayınevi, Ankara.
- Günay, E., (2003), *Dava ve Ceza Zamanaşımı, Memnu Hakların İadesi, Adli Sicil Kayıtlarının Silinmesi*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Hafizoğulları, Zeki., (2008), *Türk Ceza Hukukunda Cezalandırma Hukuku İlişkisi ve İlişkinin Sona Erme Nedenleri*, C.I, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Hafizoğulları, Z. ve M. Özen, (2010), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2. Baskı, Us-A Yayınları, Ankara.
- Hakeri, H., (2007), *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Ankara
- Hakeri, H., (2009), *Ceza Hukuku Genel Hükümler.*, 8. Baskı., Seçkin Yayınevi, Ankara
- İçel, K., (1972), *Suçların İçtimai*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- İçel, K., F. Sokullu, Akıncı, İ. Özgenç, A. Sözüer, F. S. Mahmutoğlu ve Y. Ünver, (2005), *İçel Yaptırım Teorisi*, Beta Basım Yayın, İstanbul.
- Koca, M. ve İ. Üzülmöz, (2008), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Köseoğu, C., (1955), *Haşiyeli Türk Ceza Kanunu*, 8. Baskı, Marifet Basımevi, İstanbul.
- Kunter, N., (1946), “Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi”, *Adalet Dergisi*, Y:37, Haziran, S.6, ss. 547-567.
- Kunter, N., (1948), “Ceza Davası Zamanaşımını Durması”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C.22, S.4, ss.166-180.
- Kunter, N., (1951), *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kunter, N., F. Yenisey ve A. Nuhoğlu, (2006), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul.

Uzun, A., (1994), *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Taner, F. G., (2008), *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Taner, M. T., (1953), *Ceza Hukuku Umumi Kısım*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Önder, A., (1958), “Müeccel Ceza ve Müruruzaman”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y.15, S.5, ss. 426-442.

Özbek, V. Ö., (2005), *TCK İzmir Şerhi Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Anlamı*, C.I, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara.

Özbek, M., (2007), “Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklik Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.56, S. 6, ss.170-182.

Özbek, V. Ö., M. N., Kanbur, P. Bacaksız, K. Doğan ve İ. Tepe, (2010), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınları, Ankara.

Özen, M., (2004), *Hakimin Cezai Sorumluluğu*, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Özgen, E., (1988), *Ceza ve Ceza Muhakeme Hukuku Bilgisi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Özgenç, İ., (2006), *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi*, 3. Baskı, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Öztürk, B. ve M. R., Erdem, (2006), *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 9. Baskı, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara.

Öztürk, B., D. Tezcan, M. R., Erdem, Ö. Sırma, Y. F. Saygılar ve E. Alan, (2010), *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Soyaslan, D., (2005), *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.

Şen, E., (2006), *Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu*, C.I, Vedat Yayınevi, İstanbul.

Taşdemir, K., (2001), *Ceza Davalarında Zamanaşımı*, Adil Yayınevi, Ankara.

TBMM, www.tbmm.gov.tr, (12.09.2013).

TDK, <http://www.tdk.gov.tr>, (25 Haziran 2013)

Toroslu, N., (2009), *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Toroslu, N. ve M. Feyzioğlu, (2009), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Savaş Kitap ve Yayınevi, Ankara.

Tosun, Ö., (1981), *Türk Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*, C.I, 3. Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Uzlaşma Yönetmeliği, www.cigm.adalet.gov.tr/yonetmelik/uzlastirma.htm., 20.09.2013

Yargıtay Kararları Bilgi Bankası: www.kazanci.com.tr., (10.09.2013-25.10.2013 tarihleri arası).

Yüce, T. T., (1985), *Ceza Hukukunun Temel Kavramları*, Turhan Kitapevi, Ankara.

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZGEÇMİŞ FORMU

Fotoğraf

Adı-Soyadı	OĞUZ YURTKULU	T.C. Kimlik Numarası	21277240050		
Doğum Yeri	AĞRI	Doğum Tarihi	06.01.1982		
Lisans Öğrenimi	Ankara Üniversitesi / Hukuk Fakültesi	Yüksek Lisans Öğrenimi	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Kamu Yönetimi Anabilim Dalı		
Yabancı Dil/ler		SEVİYE	Başlangıç	Orta	İyi
1. İngilizce				X	
2.					
3.					

BİLİMSEL FAALİYETLER

.....
.....
.....
.....
.....
.....

İŞ DENEYİMİ

ÇALIŞTIĞI KURUMLAR: Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı Uzman Yardımcısı olarak 2007-2009 yılları arası görev yaptı; 2009 yılında HSYK Cumhuriyet Savcısı olarak göreve başladığı ve halen görevine devam etmektedir.

STAJLAR.....
.....
.....

PROJELER.....

İLETİŞİM BİLGİLERİ

ADRES :

TELEFON : -

GSM: 554 797 51 50

E-Posta: o_yurtkulu@hotmail.com

NOTLAR

.....
.....